

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Кафедра міжнародної інформації**

**РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ ТА
ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА
ДОСЯГНЕННЯ**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала:

студентка 6 курсу, 604 групи
Савчук Вікторія Сергіївна

Керівник:

кандидат історичних наук,
доцент **Звоздецька О.Я.**

До захисту допущено

на засіданні кафедри

протокол № _____ від _____ 2022 р.

Зав. кафедрою _____ доц. пол. наук Макар В.Ю

Чернівці – 2022

Анотація

Савчук В.С. «Розвиток електронного урядування та електронної демократії в Україні: проблеми та досягнення». Магістерська робота на здобуття ступеня магістра за спеціальністю 291 - Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії ОП «Міжнародна інформація», - Чернівці 2022. – 133 с.

Магістерська робота присвячена дослідженню питання формування, розвитку та становлення електронного урядування та електронної демократії в Україні. Значна увага приділена дослідженню нормативно-правової бази Законодавства України щодо впровадження та функціонування елементів електронного урядування та електронної демократії. Окрема увага приділена вивченню досягнень України у галузі електронного урядування та електронної демократії, зокрема розкриті особливості функціонування веб-порталу та мобільного застосунку «Дія».

Ключові слова: «електронна демократія», «електронне урядування», «цифровізація», «Дія», «Мінцифри».

Anation

Savchuk V.S. «Development of electronic governance and electronic democracy in Ukraine: Problems and achievements». Master's work for the degree of master in specialty 291 - International relations, public communications and regional studios EP «International Information» - Chernivtsi 2022. – 133 p.

Master's work is devoted to research of the issue of formation, development and formation of electronic government and electronic democracy in Ukraine. A significant attention is paid to the study of the legal and regulatory framework of Ukrainian legislation on the implementation and functioning of elements of electronic governance and electronic democracy in Ukraine. Special attention is paid to the study of achievements of Ukraine in the field of electronic governance and

electronic democracy, in particular, to reveal peculiarities of functioning of web-portal and mobile application «Diia».

Key words: «Electronic democracy», «Electronic governance», «digitalization», «Diia», «Mintsyfra»/

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ В.С. Савчук

ЗМІСТ

Вступ	5
Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ ТА ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ .	9
1.1. Теоретичні підходи до визначення поняття «електронного урядування» та «електронної демократії».....	9
1.2. Сучасний стан наукового дослідження і джерельної бази.	23
Висновки до 1-го розділу	27
Розділ 2. Нормативно-правові та інституційні механізми впровадження електронного урядування та електронної демократії в Україні	28
2.1. Правові аспекти впровадження та розвитку електронного урядування в Україні	28
2.2. Організаційна структура впровадження електронної демократії в Україні.	44
2.3. Співпраця України з країнами ЄС.....	55
Висновки до 2-го розділу	64
Розділ 3. Проблеми та перспективи України у сфері електронного урядування та електронної демократії	66
3.1. Досягнення України у галузі електронного урядування та електронної демократії: веб-портал ДІЯ	66
3.2. Земельні реєстри як структурний елемент електронної демократії..	81
3.3. Впровадження електронного урядування у медичну сферу: здобутки та проблеми.....	87
Висновки до 3-го розділу	99
Висновки	100
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	103
ДОДАТКИ	122
SUMMARY	132

Вступ

Актуальність дослідження. В сучасному світі в умовах широкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та запровадження таких технологій в усі сфери життєдіяльності суспільства та держави розвиток електронного урядування та електронної демократії набуває особливої актуальності. Розвиток та налагодження двостороннього зв'язку між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та громадськістю, бізнесом, та громадськими організаціями є невід'ємною складовою функціонування сучасної, розвиненої держави. Інструментом розвитку демократії, розвитку демократичного суспільства та розвитку ефективного функціонування уряду в якому якісно та грамотно застосовуються інформаційні технології виступає саме електронна демократія та електронне урядування.

Особливо актуальним є розвиток електронного урядування та електронної демократії у контексті Європейського вибору України та сучасних євроінтеграційних процесів України. Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, розвиток інформаційного суспільства, намагання побудувати передову цифрову державу все це спонукає Україну все більше розвивати державну політику у сфері електронної демократії та електронного урядування.

Запровадження електронної демократії та електронного урядування в Україні дає змогу значно скороти, спростити процес надання різного роду послуг громадянам, відкриває для громадськості, бізнесу, громадських організацій доступ до інформації, що в свою чергу покращує підзвітність та прозорість органів влади перед громадськістю, дає змогу усунути непотрібні, витратні структури для прийняття рішень у системі державних органів, сприяє розвитку виконавчих процесів, значно знижує рівень витрат державних коштів на утримання непотрібних та неефективних систем, сприяє зменшенню рівня

корупції в країні, сприяє підвищенню ефективної роботи держави яка спрямована на задоволення потреб її громадян.

Повсюдне, якісне та ефективне впровадження електронної демократії та електронного урядування є складним та клопітким процесом, який потребує значних змін у правовому полі, вимагає зміну, перебудову та вирішення комплексу правових, адміністративних, організаційних та технологічних проблем, змін у процесі прийняття рішень та неабияких інтелектуальних, матеріальних та фінансових ресурсів.

Сьогодні уряд України більше зосередився на активному розвитку саме електронного урядування, зокрема можна спостерігати за більшим розвитком та удосконаленням систем електронного документообігу з використанням технологій електронного цифрового підпису, розвитком процесів надання послуг громадянам, бізнесу та громадським організаціям за допомогою Центрів надання адміністративних послуг, порталу «Дія» тощо. Стрімкими темпами також розвивається електронне урядування окремих сфер, зокрема розвиток електронної медицини, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в аграрну сферу, податкова сфера, у сферу освіти тощо.

Звідси і постає актуальність даної проблематики та необхідність з'ясування сутності, основних особливостей, проблем, перспектив та досягнень України у сфері електронного урядування та електронної демократії.

Виходячи з актуальності проблематики дослідження, **мета магістерської роботи** полягає в аналізі проблеми та досягнень розвитку електронного урядування та електронної демократії в Україні.

Досягнення мети обумовлене послідовним виконання наступних завдань:

- 1) дослідити теоретичні та концептуальні засади поняття «е-урядування» та «е-демократії»;
- 2) проаналізувати правові та організаційні засади розвитку е-урядування в Україні;

3) визначити основний функціонал та особливості функціонування веб-порталу та застосунку «Дія»;

4) розглянути особливості діджиталізації аграрної сфер;

5) розкрити основні аспекти запровадження інформаційно-комунікаційних технологій у галузь охорони здоров'я.

Об'єктом дослідження є розвиток електронного урядування та електронної демократії у світі.

Предметом дослідження є проблеми та досягнення розвитку електронного урядування та електронної демократії в Україні.

Методи дослідження. Відповідно до поставлених завдань на етапах виконання роботи були використані ряд загальнонаукових та спеціальних методів, зокрема був використаний метод аналізу, який використовувався при опрацюванні нормативно-правових актів законодавства України, які стосувались впровадження технологій електронної демократії та електронного урядування. Наступним методом, був метод узагальнення, який використовувався для виявлення загальних, типових рис та закономірностей електронної демократії та електронного урядування та їх трактування рядом зарубіжних та вітчизняних науковців. Також, були використані історичний та порівняльний методи, які дали змогу відслідкувати формування та розвиток електронної демократії та електронного урядування в Україні, а також проаналізувати досвід Естонії щодо впровадження технологій електронного урядування та електронної демократії в державний апарат.

Апробація роботи.

1 Савчук В.С. Єдиний портал державних послуг «Дія» як інструмент електронного урядування в Україні. Матеріали XVI Міжнародної наук.-практ. конф. Актуальні проблеми зовнішньої політики України, м. Чернівці 2022 р., факультет історії, політології та міжнародних відносин. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022.

Структура роботи впливає з мети та поставлених завдань дослідження. Робота включає вступ, три розділ, які у свою чергу складаються

з підрозділів, висновки та список використаних джерел (169 найменування) та додатків (17 найменувань). Загальний обсяг - 133 сторінки.

Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ ТА ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ

1.1. Теоретичні підходи до визначення поняття «електронного урядування» та «електронної демократії».

Запровадження технологій електронного урядування та електронної демократії неабияк сприяє покращенню функціонування державного апарату, налагоджує взаємодію органів державної влади та органів місцевого самоврядування з громадянами та бізнесом, забезпечує відкритість органів влади та покращує довіру громадян до держави. Передові країни світу ефективно реалізують національні програми по впровадженню електронного урядування та електронної демократії як нової, якісної форми взаємодії органів влади та суспільства, що у свою чергу сприяє підвищенню якості надання державних послуг.

Вживати поняття «електронний уряд» активно почали у 90-х роках ХХ століття. Зокрема, створення електронного уряду, було зумовлено тим, що багато розвинених країн почали використовувати інформаційно-комунікаційні технології для вирішення проблем в інформаційному середовищі та інших сферах життєдіяльності держави для підвищення ефективності державного управління. В результаті використання інформаційно-комунікаційних технологій у державних структурах призвела до того, що вагома частина адміністративно-управлінських процесів перейшла в автоматизований стан.

В загальному електронний уряд можна визначити, як застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для підвищення ефективності державного управління, виконання державних функцій та надання державно-управлінських послуг [30,с. 127].

Марк Форман, заступник директора з питань інформаційних технологій та електронного урядування в Офісі менеджменту та бюджету США під

електронним урядом розуміє: «використання цифрових технологій для перетворення державного управління з метою підвищення ефективності, результативності та обслуговування» [77].

Професори кафедри політології Сіракузького університету М. Бонем та Д.Зейферт при визначенні поняття «електронний уряд» додають, що «відбувається акцентування на конкретних діях, таких як використання державного пункту зв'язку для перегляду вакансій при пошуку роботи, надання заяв про пільги через веб-сайт або створення загальних баз даних для декількох відомств» [33, с.1].

Сам термін «електронний уряд» є дослівним аналогом англomовного терміну «e-Government», проте, даний термін не відображає в достатній мірі саму сутність процесів та проблем, що виникають перед країнами при впровадження «електронного уряду».

Український дослідник І.В. Клименко зазначає, що «Однозначного розуміння терміну «електронний уряд» не існує, так в науковій літературі є визначення, що базуються на описі суспільних перетворень, ефективного надання державних послуг, інформатизації державного управління, трансформації системи державного управління тощо. Визначення терміну «електронний уряд» та з'ясування його сутності науковцями відбувається за різними принципами, уточнюється та конкретизується в процесі дослідження практики його впровадження і функціонування в країнах світу» [45].

Цю тезу обґрунтовує також і український політик та науковець Ігор Коліушко: «Дослівний переклад «e-Government» (електронний уряд) не зовсім точний за змістом. Зрозуміло, що мається на увазі не тільки мережева інфраструктура виконавчої влади, але в цілому і вся інфраструктура органів влади. Можливо, мова повинна йти про «електронну державу», «електронний державний апарат», електронну інфраструктуру держави, державу інформаційного суспільства, або ж «електронне урядування». Замість «електронного уряду» більш доречно говорити про державну мережеву інформаційну інфраструктуру, як інформаційно-комунікаційну систему, що

забезпечує оптимальне, з погляду суспільства, функціонування всіх гілок і рівнів державної влади» [48, с.139.].

Спільно з К. Линьовим І. Клименко зазначають, що «електронне урядування – це автоматизація роботи з документами, із заявами громадян, довідками, ліцензіями та іншими актами, які легалізують певну діяльність особи»[46; 47, с.401].

Український науковець О. Голобуцький дає таке визначення: «електронне урядування - це технологія організації державної влади за допомогою систем локальних інформаційних мереж та сегментів глобальної інформаційної мережі, яка забезпечує функціонування певних органів в режимі реального часу та робить максимально простим і доступним щоденне спілкування громадянина з органами влади» [36, с.6].

Чітку відмінність між поняттями «електронний уряд» та «електронне урядування» якісно окреслив західний дослідник Томас Рілі який зазначає, що «електронне урядування стосується концепцій, поглядів та питань навколо функції уряду, тоді як електронний уряд має зв'язок із специфічними практичними структурами уряду, які впроваджують такі концепції на практиці. Електронний уряд може бути продуктивнішим варіантом звичайного уряду, якщо він добре впроваджений і керований. Електронне урядування може розвинути у спільне управління, якщо воно добре побудоване і належним чином взаємопов'язане» [81; 31, с. 139.].

На думку вітчизняної дослідниці Антоніни Митко: «поняття «електронний уряд» та «електронне урядування» не варто ототожнювати. Якщо звернутися до західних визначень електронного урядування, то в США та Великобританії дослідники його розуміють як концепцію, спрямовану на підвищення ефективності держави в цілому. Цей підхід припускає трансформацію всього комплексу стосунків державного сектора з суспільством. Деякі фахівці, в свою чергу, стверджували, що тільки у вузькому значенні електронний уряд можна розглядати як концепцію державного управління, характерну для інформаційного суспільства. Вона сформована на

можливостях інформаційно-комунікаційних технологій і цінностях відкритого громадянського суспільства, схарактеризована спрямованістю на потреби громадян, економічною ефективністю, відкритістю для громадського контролю та ініціативи» [55, с.42].

Українські науковці, які займались вивченням питання впровадження електронного урядування та сучасним розумінням демократії О. Баранов та А. Семенченко наводять таке визначення поняття електронне урядування: «- це форма організації державного управління, за якого відбувається активна взаємодія органів державної влади та органів місцевого самоврядування, з суспільством, людиною, бізнесом за допомогою інформаційно-комунікативних технологій» [32; 65; 55].

Тобто, можна вважати, що «електронний уряд» є частиною глобальнішого явища «електронного урядування». Метою електронного урядування є спрощення, за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, управлінських процесів для всіх сторін, як для уряду, так і для громадян та бізнесу.

У Розпорядженні Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 року електронне урядування тлумачиться, як форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян [18].

З доповіді ООН «Глобальне дослідження електронного уряду 2008 Від електронного урядування до підключеного управління» («United Nations e-Government Survey 2008 From e-Government to Connected Government») можна дійти висновку, що поняття «електронний уряд» несе в собі сенс певного відсторонення політичної влади від суспільства, або стосується трансформаційних процесів, що відбуваються у самій владі, незалежно від її стосунків з суспільством. Натомість поняття «електронне урядування»

асоціюється з поєднанням, певним зв'язком політичної влади та суспільства, участю громадян в управлінському процесі [86].

ООН, як наддержавне формування, виділяє наступні принципи функціонування інституту електронного урядування:

- використання інформаційно-комунікативних технологій у процесі функціонування;
- заохочення участі громадян у процесі прийняття управлінських рішень;
- підвищення підзвітності діяльності органів державної влади;
- прозорість управлінського процесу;
- ефективність урядування [52; 86].

Згідно з Концепції розвитку електронного урядування в Україні від 20 вересня 2017 року, електронне урядування базується на таких принципах:

- пріоритетність електронної форми реалізації діяльності органів влади;
- одноразове внесення інформації до загального реєстру з можливістю її подальшого використання із збереженням правил доступу до приватної та публічної інформації;
- сумісність та електронна взаємодія всіх інформаційно-телекомунікаційних систем органів влади [18].

Концепція розвитку електронного урядування в Україні хоч і окреслила основні принципи електронного урядування, проте реалізація даної концепції зіштовхнулася зі значними труднощами, зокрема на той час в Україні була відсутня якісна політика щодо розвитку як інформаційного суспільства в цілому, так і електронного урядування зокрема.

Електронне урядування виступає цілісною системою здійснення управління державою, яка використовує запровадження інформаційно-комунікаційних технологій на всіх рівнях функціонування держави, та яка є необхідним та ефективним елементом взаємодії держави з громадськістю.

Перехід до електронного урядування є важливим кроком до формування сильної, передової держави. Процес впровадження електронного урядування потребує рішучих реформ усіх форм діяльності органів влади, якісну зміну їх структури та функцій. Для успішної та ефективної реалізації переходу до повного електронного урядування необхідно правильно обрати стратегію та тактику реалізації проєктів електронного урядування, налагодити координацію та ефективну взаємодію усіх суб'єктів процесу, зокрема суб'єктів законодавчої, судової та виконавчої гілок влади, бізнесу, громадян та громадських організацій.

Електронне урядування має у собі три основні, важливі елементи взаємодії:

1. Держава та держава, тобто органи влади («government to government», G2G).
2. Держава та громадяни («government to citizen», G2C).
3. Держава та бізнес («government to business», G2B) [69]

Кожен із елементів взаємодії переслідує спільні цілі, а саме це підвищення ефективності, підзвітності, надійності та якості послуг для населення та бізнесу.

Варто детальніше розглянути кожен з цих елементів\ секторів взаємодії. G2G (уряд-уряд) – сектор взаємодії між органами влади в електронному уряді. Реалізація даного сектору спрямована на поліпшення процесів державного управління зокрема, за рахунок скорочення витрат, встановлення стратегічних зв'язків в уряді, управління продуктивністю, відбувається налагодження роботи електронного документообігу між суб'єктами здійснення владних повноважень та обмін даними між владними електронними реєстрами за принципами уніфікації, взаємозамінності та сумісності. У межах даного сектору відбувається взаємодія між державними установами на всіх рівнях та органами місцевого самоврядування [40, с.11-14].

Сектор G2G дозволяє за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій встановити внутрішні і зовнішні зв'язки між державними органами, а також:

- поліпшити взаємодію шляхом створення єдиного захищеного простору інформаційних ресурсів і документообігу між публічними органами влади;
- поліпшити планування та контроль;
- сформувати більш ефективну взаємодію і співробітництво з державними органами зарубіжних країн і міжнародними неурядовими організаціями;
- значно зменшити рівень бюрократії і рівень корупції [40, с. 11-14]

Наступним важливим сектором є G2C. В даному секторі відбувається взаємодія органів влади з громадянами в електронному уряді. Основною ціллю даного сектору є:

- полегшення взаємодії громадян із органами влади;
- зменшення часу на здійснення процесу надання інститутами влади управлінських послуг;
- надання можливості громадян брати участь у прийнятті рішень;
- полегшення цих процесів через використання Інтернету.

Дана модель відносин дає можливість громадянам отримувати великий спектр державних послуг, розширити доступність державних послуг тощо. Додатково громадяни мають можливість впливати на час, місце та технічні можливості взаємодії з урядом [42, с.5].

Даний сектор включає громадян в роботу уряду, дає можливість впливати громадянам на прийняття управлінських рішень шляхом врахування урядом думки громадян, сприяє підтримці демократичних процесів у країні, а також налагоджує систему прозорості та підзвітності влади перед народом.

Наступним не менш важливим сектором є G2B – сектор взаємодії між органами влади та представниками бізнесу в електронному уряді. Це онлайн взаємодія між органами влади та суб'єктами підприємництва для підтримки і

розвитку бізнесу за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Взаємодія у секторі G2B здійснюється в напрямках інформаційного забезпечення підприємництва та створення умов для розвитку електронної комерції. Ініціативи у секторі G2B привертають багато уваги внаслідок значного ентузіазму приватного сектору і можливостей для скорочення витрат за рахунок удосконалення процесу електронних державних закупівель і збільшення конкуренції. Сектор G2B включає продаж бізнесу надлишків-товарів, що належать державі, а також придбання державою у підприємців товарів та послуг [40, с.11-14].

Для ефективного переходу до електронного урядування держава повинна вирішити ряд політичних, економічних і соціальних завдань та забезпечити:

- у повному обсязі реалізацію прав громадян на вільний доступ до відкритої державної інформації;
- налагодження якісної та ефективної взаємодії держави з громадянами, громадськими інституціями та бізнесом;
- здійснення якісного суспільного контролю за діяльністю державних органів та організацій;
- забезпечити доведення до громадськості об'єктивної та достовірної інформації про діяльність органів державної влади;
- об'єднання інформаційних ресурсів і послуг органів державної влади та органів місцевого самоврядування з метою зміцнення загальнонаціонального інформаційного простору;
- удосконалення системи державного управління, оптимізацію структури державного апарату, зниження фінансових і матеріальних витрат;
- поетапне проведення частини державних послуг, що мають вартісне вираження, у систему державних мережевих послуг, що відповідає реальним потребам громадян та організацій;
- забезпечити ефективну підтримку економічної діяльності державних суб'єктів, що займаються господарською діяльністю, дозволяючи

їм ефективно інтегруватись в загальнонаціональний і світовий економічний простір;

- забезпечити взаємодію і співробітництво з державними органами зарубіжних країн і міжнародних неурядових організацій [47, с. 401].

Українські дослідники Г. Почепцов та С. Чукут відзначають, що «сама концепція електронного урядування складається з двох взаємозалежних (і водночас самостійних) проєктів. Це внутрішня урядова інформаційна інфраструктура, аналог корпоративної мережі та зовнішня інформаційна інфраструктура, що взаємодіє з громадянами й організаціями» [59, с.480].

Варто зазначити, що широке запровадження інформаційно-комунікаційних технологій дало широкі можливості органам влади всіх рівнів для переходу до абсолютно нових форм управління та якісно нових, ефективних принципів взаємодії з громадянами та бізнесом. Електронне урядування виступає одним з основних інструментів розвитку демократії, електронне урядування позиціонується як реальний, дієвий засіб до розвитку демократичних процесів у суспільстві, та знайшло своє відображення в понятті «електронна демократія».

Зокрема, «Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні» від 2013 р. визначає термін «електронна демократія – як форму суспільних відносин, за якої громадяни та організації залучаються до державотворення та державного управління, а також до місцевого самоуправління шляхом широкого застосування інформаційно- комунікаційних технологій» [18].

Російський науковець М. Конашев зазначає: «суттєвої різниці між електронною демократією та так званою традиційною, окрім технічної та адміністративно-технологічної, немає. Нові інформаційні технології та електронна демократія можуть бути лише інструментом влади чи соціальної групи, метою повноцінної «електронної демократії», є створення соціально-політичного механізму демократичного виявлення проблем, їх постановка та вирішення в інтересах усіх діючих та потенційних учасників демократії» [50].

Німецький дослідник інформаційного суспільства Мартін Хаген зазначає, що «розвиток мережевих технологій сприяє процесу електронної демократизації, який передбачає не запровадження прямої демократії, а лише розвиток чинної представницької демократії та полягає у використанні електронної мережі. У такий спосіб маси отримують доступ до найважливішої інформації уряду, організують електронні міські зібрання, створюють об'єднання для лобювання власних групових інтересів» [75;57, с.4].

Неабияк важливою для дослідження теоретико-методологічної бази електронної демократії є концепція американського соціолога Г. Рейнольда про «віртуальне співтовариство», окремо у концепції наголошено на тому, що мережі можуть стати потужним інструментом зміцнення демократичних цінностей, Інтернет же представлений як «великий зрівнювач» який здатний «вирівняти баланс влади між громадянами та політичними баронами». Ідеальною формою електронної демократії дослідник зазначав самоврядування громадян за посередництвом електронних опитувань громадської думки, без участі професійних політичних комунікаторів, представників, посередників тощо. Автор переконаний, що Інтернет стимулює розвиток публічної сфери, роблячи політичну інформацію доступною кожному громадянину. Крім того, мережевий підхід значною мірою трансформує державний апарат, перетворюючи ієрархічну структуру традиційної держави на мережу автономних агенцій [62; 34, с. 72]

Надзвичайно цікавими, на нашу думку є праці американського дослідника Стівена Кліфта, експерта в сфері е-демократії, що запустив у 1994 році перший у світі веб-сайт з інформацією про вибори E-Demoscasy.org. Його ідеї «уряд вдень, громадянин вночі» були використані для ініціативи електронного уряду в штаті Міннесота. Протягом більше десяти років він виступав у 30 країнах від Естонії до Лівії та Монголії про відкритий уряд і громадську участь, щоб підтримати позапартійні волонтерські зусилля для інклюзивної місцевої онлайн-демократії. Він визначає «електронну демократію як використання інформаційно-комунікаційних технологій і

стратегій «демократичними секторами» в політичних процесах місцевих громад, держав/регіонів, націй і на глобальній арені» [71]

До «демократичних секторів» належать наступні демократичні актори: уряди, виборні особи, медіа (та основні онлайн-портали), політичні партії та групи інтересів, організації громадянського суспільства, міжнародні урядові організації, громадяни/ виборці. Кожен із зазначених «демократичних секторів» за Кліфтом використовує у свої діяльності інформаційно-комунікаційні технології. Стівен Кліфт додає відповідну ілюстровану концептуальну модель діяльності електронної демократії в цілому, [див. Додаток №1, с. 122] де в центрі зображені громадяни, вверху - політичні групи, справа- приватний сектор, внизу- засоби масової інформації (ЗМІ), та зліва – уряд, дана діаграма спрощено зображує процес взаємодії всіх цих ланок. Відповідно до діаграми, уряд надає широкий доступ до інформації та здійснює взаємодію з громадянами в електронному вигляді, політичні партії та групи проводять різноманітні онлайн-кампанії, ЗМІ, веб-портали – відіграють основну роль наданні всієї актуальної інформації громадянам. У даній моделі приватний сектор надає програмне забезпечення та технології, які налагоджують взаємодію всіх цих ланок. Громадяни як центр моделі відчують всю повноту електронної демократії оскільки мають можливість взаємодіяти як з урядом, та і з іншими учасниками демократичними акторами [71].

Також, Стівен Кліфт окреслює основні цілі електронного урядування, реалізація яких у свою чергу, сприяє розвитку електронної демократії та забезпечують ефективне управління, серед них він виділяє наступні цілі:

1. Удосконалення процесу прийняття державних рішень;
2. Зростання довіри громадян до влади;
3. Підвищення підзвітності та прозорості уряду;
4. Врахування волі суспільства в епоху інформації;

5. Залучення зацікавлених сторін, включаючи неурядові організації, бізнес та зацікавлених громадян, до нових способів вирішення суспільних викликів [71].

Електронна демократія передбачає більшу та активнішу участь, посилену Інтернетом, мобільними комунікаціями та іншими технологіями в сучасній представницькій демократії, так само як і через більшу представницьку або пряму форму залучення громадян до вирішення суспільних питань. Електронна демократія під таким кутом зору складається з усіх електронних засобів комунікацій, що дають громадянам змогу докладати зусиль для вимагання від управлінців (політиків) відповідальності за їхні дії у публічній сфері [71].

Додатково Стівен Кліфт розкриває поняття «публічної мережі» («Public net-work») та важливості даного поняття у процесі становлення електронної демократії. Зокрема, дослідник зазначає, що публічна мережа являє собою стратегічне використання інформаційно-комунікаційних технологій для кращої реалізації встановлених цілей та програм щодо запровадження електронної демократії та електронного урядування шляхом залучення зацікавлених сторін в Інтернеті. За допомогою такого різноманітного залучення зацікавлених сторін, уряд має можливість перейти від ролі «єдиного постачальника» державних послуг та зосередитись безпосередньо на вирішенні ряду суспільних проблем. Публічна мережа дає можливість переходу від «одностороннього» надання інформації та послуг до «двостороннього» та «багатостороннього» обміну інформацією та послугами. Публічна мережа та електронна демократія допомагають створити надійний та ефективний електронний уряд який відповідає сучасним реаліям та очікуванням громадян [74].

Кліфт вивчаючи електронну демократію, пояснює переваги її термінологічного визначення як «використання інформаційно-комунікаційних технологій та стратегій «демократичними секторами» в політичному процесі на рівні місцевих спільнот, регіонів, держави, націй та на

глобальному рівні. «Демократичні сектори» включають у себе таких демократичних акторів: уряди, виборні посадовці, медіа, політичні партії та групи інтересів, організації громадянського суспільства, міжнародні урядові організації, громадяни/виборці» [74].

Російський дослідник який вивчав процес політичної комунікації в інформаційному суспільстві М. Вершинін наводить наступне визначення: «електронна демократія – це будь-яка демократична політична система, в якій комп'ютери та комп'ютерні мережі використовуються для забезпечення найважливіших демократичних процесів, таких як розповсюдження інформації та здійснення комунікації, узгодження інтересів громадян та прийняття рішень (шляхом сповіщення та голосування)» [35, с. 98].

Важливо зауважити, що саме сучасні інформаційно-комунікаційні технології являються визначним та важливим фактором формування електронної демократії. Дана думка була підтверджена прийняттям лідерами «Великої вісімки» 22 липня 2000 року Окінавської хартії глобального інформаційного суспільства, де зазначено ключову роль інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні інформаційного: «Інформаційно-комунікаційні технології є одним з найбільш важливих чинників, що впливають на формування суспільства XXI століття. Їхній революційний вплив стосується способу життя людей, їхньої освіти і праці, а також взаємодії уряду та громадянського суспільства... Стійкість глобального інформаційного суспільства засновується на стимулюючих розвиток людини демократичних цінностях, таких як вільний обмін інформацією та знанням, взаємна терпимість та повага до особливостей інших людей» [129; 57].

Вартим уваги є співвідношення двох понять електронного урядування та електронної демократії. Вдале визначення, яке демонструє відмінність понять «електронна демократія» та «електронне урядування», запропонував зарубіжний дослідник, який досліджував феномен електронного урядування та електронної демократії А.В. Мезенцев, який зазначає, що електронна демократія являє собою: «форму організації суспільства, де за рахунок

широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій громадяни, громадські організації, представники бізнесу залучаються до прийняття державних рішень і участі в управлінні державою», електронне урядування, автором науковцем розуміється як «новітня інтерактивна система публічного управління, в основу якої закладені принципи відкритості, прозорості та підзвітності і яка за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій забезпечує ефективну взаємодію громадян, неурядових організацій з органами державної влади» [54, с. 68].

Науковець С. Кліфт також зазначив відмінність понять «електронне урядування» та «електронна демократія», так на його думку: «електронна демократія» і «електронне урядування» – зовсім різні поняття. Якщо останнє означає підвищення оперативності та зручності доступу до послуг держави з будь-якого місця й у будь-який час, то перше стосується використання інформаційних технологій для розширення можливостей кожного громадянина» [73; 55с.38].

Отже, застосування технологій електронного урядування та електронної в державному процесі докорінно змінює уставленні принципи взаємодії держави та її громадян. Відсутність зайвої бюрократії, можливість кожного громадянина впливати на прийняття управлінських рішень, відстежувати діяльність органів влади, підзвітність перед громадськістю органів влади, все це та багато іншого є можливим завдяки якісному впровадженню електронного урядування та електронної демократії.

1.2.Сучасний стан наукового дослідження і джерельної бази.

Джерельну базу дослідження можна поділити на дві основні групи. Першу групу джерельної бази складають публікації вітчизняних та закордонних науковців щодо дослідження проблематики електронного урядування. Зокрема, розглянуто безпосередньо саме поняття електронного урядування, виникнення поняття, розглянуто поняття електронного уряду та різницю між поняттями «електронний уряд» та «електронне урядування».

У наукових школах Європи та США поняттю електронний уряд приділена велика увага в дедалі більшій частині публікацій згадується саме поняття «електронний уряд» натомість поняттю «електронне урядування» приділено менше уваги.

Серед закордонних науковців, що досліджували питання електронного уряду та електронного урядування слід назвати: Томаса Рілі [81] американського дослідника, що вивчав електронний уряд, професорів Сіракузьського університету М. Бонем та Д.Зейферт [33], які вивчали особливості функціонування електронного уряду, М. Форман [77] американця який займається вивченням електронного урядування та інші. Дослідники вдало сформулювали та окреслили принципи функціонування «електронного уряду», у той же час ряд дослідників визначили чітку відмінність понять «електронний уряд» та «електронне урядування», де зазначали, що поняття «електронний уряд» є частиною глобальнішого, масштабнішого поняття «електронне урядування».

Сучасне розуміння електронного урядування і електронного уряду та подальшого його розвитку представлені в працях таких вітчизняних науковців як Г. Почепцов [59] , М. Рошук [63], І. Костенко [52], І. Погребняк [58], Д. Дубов [38], С. Дзюба [39], які досліджували концепцію електронного урядування, поняття та основні принципи функціонування електронного урядування, нормативно-правове забезпечення електронного урядування,

перспективи впровадження та особливості впровадження електронного урядування в Україні.

Ряд вітчизняних науковців, зокрема, І. Клименко [45], І. Коліушко [48], О. Баранов та А. Семенченко [51], О. Голобуцький [36] якісно розкрили поняття «електронне урядування», принципи його функціонування, основні засади та інструменти реалізації. Зазначили, яке з цих понять ширше. Повсюдне розповсюдження інформаційно-комунікаційних технологій надало органам державної влади та органам місцевого самоврядування широкі можливості для переходу до абсолютно нових форм управління.

Українські дослідники П. Колімушин [47], А. Серенок [66], І. Жилиєв та А. Семенченко [43] та ряд інших науковців активно вивчали принципи побудови та якісного функціонування електронного урядування в Україні, перспективи розвитку електронного урядування, нормативно-правову базу електронного урядування в Україні, світовий досвід впровадження електронного урядування, специфіка впровадження електронного урядування в Україні, проблеми інтеграції інформаційного простору України у світову інформаційну спільноту, удосконалення механізмів електронної взаємодії органів влади з громадянами тощо.

Друга група джерел стосується дослідження проблеми електронної демократії. Серед закордонних науковців, що вивчали це питання в класичному розумінні демократії, варто відзначити наступних: Г. Маклюєна [53], Д. Растоу [61], Дж. Несбіта [56], А. Тоффлера [68], С. Ханкінгтона [70], Й. Масуда [80] та багато інших.

Важливими у контексті даного дослідження є напрацювання японського соціолога та футуролога Й. Масуда, що зробив важливий внесок у розвиток концепції електронної демократії. Він, один з перших, сформував ідею формування демократії на основі інформаційних технологій та окреслив основні принципи спільного використання інформації. Масуда розробив одну з основних та найцікавіших концепцій інформаційного суспільства. Соціолог зазначає наступні принципи на яких і буде сформоване майбутнє суспільство:

- основою нового суспільства буде комп'ютерна технологія з її фундаментальною функцією заміщати або посилювати розумову працю людини;
- інформаційна революція швидко перетворюватиметься на нову продуктивну силу і зробить можливим масове виробництво когнітивної, систематизованої інформації, технології і знань;
- потенційним ринком стане «межа пізнаного», зросте можливість вирішення проблем і розвиток співпраці;
- провідною галуззю економіки стане інтелектуальне виробництво, продукція якого акумулюватиметься, а закумульована інформація почне поширюватися через синергетичне виробництво і пайове використання;
- у новому інформаційному суспільстві основним суб'єктом соціальної активності стане «вільне співтовариство», а політичною системою буде «демократія участі»;
- основною метою в новому суспільстві буде реалізація «цінності часу» [80; 29с. 46].

Масуда розвиває ідею прямої демократії і зазначає, що сучасна демократія змінилась або може змінитись у майбутньому шляхом взаємодії громадян, організацій та інститутів через електронну комунікаційну систему. Ідея Масуди про формування нової демократії участі шляхом використання інформаційно-комунікаційних технологій та етики спільного використання інформації, являє собою одну з основних ідей на якій будується сучасна електронна демократія.

Серед закордонних дослідників які безпосередньо вивчали сучасну електронну демократію варто відзначити дослідження С. Кліфта [72], А.В. Мезенцева [54], М. Хагена [78] які визначили поняття електронної демократії, зазначили основні особливості та аспекти електронної демократії, також розкрили відмінності понять «електронне урядування» та «електронна демократія».

Сучасне розуміння демократії, процесів її розвитку та реалізація електронної демократії зокрема в Україні, представлено у працях таких вітчизняних науковців, як А. Колодій [49], О. Радченко [60], А. Митко [55] та інші.

На нашу думку, варто охарактеризувати монографію Антоніни Митко «Інформаційна демократія: реалії та виклики часу» [55]. Дана монографія присвячена вивченню інформаційної демократії, її проблем та перспектив, описана структура, функції та завдання інформаційної демократії. В контексті даного дослідження монографіє є важлива тим, що у ній відведено окреме місце для вивчення поняття електронної демократії та електронного урядування, вивчено різновиди та основні форми електронної демократії та електронного урядування, детально окресленні відмінності цих двох понять, описані сучасні школи дослідження електронної демократії та електронного урядування, також детально описується електронний уряд як механізм електронної демократії.

В ході дослідження активно використовувалась нормативно-правова база українського законодавства, яка регулює відносини у сферах електронного урядування та електронної демократії, яка нами проаналізована в наступному розділі.

Важливим дослідженням ООН щодо електронного уряду 2020: електронний уряд на підтримку сталого розвитку («United Nations E-Government Survey 2020: E-Government in Support of Sustainable Development») [76], оскільки воно дало можливість ознайомитись з найкращими закордонними прикладами впровадження електронного урядування. За наявними графіками наочно можна побачити які країни світу є передовими у сфері електронного урядування та електронної демократії, яке місце займає Україна, а також дане дослідження допомогло визначити чиї ж практики по впровадженню електронного урядування є прикладом для наслідування Україні. Додатково за допомогою досліджень ООН електронного уряду 2014 («E-Government Survey 2014») [82], електронного уряду 2020 «E-Government

Survey 2020» [83] та електронного уряду 2022 «E-Government Survey 2022» [84] , ми змогли простежити динаміку розвитку електронного урядування в Україні, як усього за кілька років Україна з 87 місця у рейтингу розвитку електронного урядування перемістилась на 46 місце.

Також нами активно використовувались в дослідженні різні державні веб-портали та мобільні застосунки які на своєму прикладі ілюстрували всі здобутки та переваги державної політики у сферах електронного урядування та електронної демократії. Додатково було проаналізовано соціальні мережі, Instagram, Facebook, YouTube, Twitter та Telegram, Мінцифри та Михайла Федорова зокрема, що дало змогу краще зрозуміти процес взаємодії міністерства з громадськістю, а також отримувати швидко, актуальну інформацію щодо додання нових електронних послуг для громадян, створення нових проєктів, процес реалізації вже наявних проєктів, створення нових ініціатив, а також доступ до звітів міністерства з перших уст.

Висновки до 1-го розділу

Отже, можна зробити висновок, що електронне урядування представляє собою певний складовий елемент більш ширшого поняття «електронна демократія», який полягає у наданні органами влади публічних послуг, які у свою чергу сприяють задоволенню потреб населення, бізнесу та захищає їх інтереси.

Запровадження інформаційно-комунікаційних технологій, у державний апарат спрощує процедуру надання публічних послуг, налагоджує взаємодію держави та громадян, надає спектр новим можливостей громадянам для участі у державному процесі.

Розділ 2. Нормативно-правові та інституційні механізми впровадження електронного урядування та електронної демократії в Україні

2.1. Правові аспекти впровадження та розвитку електронного урядування в Україні

Сучасний світ не стоїть на місці, він стрімко розвивається у зв'язку з чим, з'являється потреба у розвитку нових підходів щодо організації державного управління. Цим новим підходом можна вважати саме електронне урядування за допомогою якого, передбачається створення нових форм організації діяльності державної влади.

З того часу як Україна стала на шлях європейського розвитку електронне урядування стало потужним євроінтеграційним чинником для України, який сприяє налагодженню дієвих взаємин органів влади з бізнесом, інститутами громадського суспільства, іншими органами влади, сприяє підвищенню якості управлінських процесів та забезпечує відкритість інформації, все це, у свою чергу, відповідає вимогам та стандартам Європейського Союзу.

Для якісного впровадження електронного урядування держава повинна виконати послідовні дії, кожна з яких відповідає специфічній меті, часовим рамкам, певним критеріям їх досягнення та задіяним ресурсам. Зокрема, для початку, важливим є формування якісної нормативно-правової бази, створення єдиних стандартів, регламентів та протоколів взаємодії суб'єктів електронного урядування; створення Національного реєстру електронних інформаційних ресурсів, а також веб-сайтів органів місцевого самоврядування та органів державної влади. Наступним важливим кроком є саме розвиток державних електронних послуг, які охоплюють всі сфери життєдіяльності громадян, організацій, забезпечують якісне функціонування державних органів та якісну взаємодію органів державної влади та органів місцевого самоврядування з громадянами та представниками бізнесу. Заключним кроком

є розбудова електронного урядування, відбувається створення єдиної електронної системи органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Україна активно здійснює всі необхідні дії для якісного впровадження електронного урядування. Перші концептуальні засади державної політики у сфері інформатизації, розвитку електронного урядування та інформаційного суспільства окреслені у Законі України «Про інформацію» від 25.06.1992 року [22], Законі України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» від 05.07. 1994 року [23] та Законі України «Про національну програму інформатизації» від 04.02.1998 року [4]

Зокрема, Закон України «Про інформацію» закріплює право громадянина на інформацію та вільний доступ до неї, закладає правові основи інформаційної діяльності, визначає суб'єктів інформаційних відносин, зобов'язує органи державної влади та органи місцевого самоврядування інформувати громадян про свою діяльність та про процес прийняття рішень, сприяє створенню у державних органах спеціальних інформаційних служб або систем які мають забезпечувати доступ до інформації, здійснення державного контролю за додержанням законодавства про інформацію, створення механізму здійснення права на інформацію. Закон закріплює інформаційний суверенітет України та визнає правові форми співробітництва у галузі інформації, тощо. Основними принципами зокрема є: право на інформацію її доступність, відкритість, повнота та точність, можливість її вигідного використання. Сферою дії Закону є інформаційні відносини, які стосуються усіх сфер життя і діяльності людини [22].

Не менш важливим початковим кроком у сфері електронного урядування є Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», який регулює відносини у сфері захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах. У Законі об'єктами захисту у системі визначається: інформація яка безпосередньо обробляється в ній та програмне

забезпечення, яке призначено для обробки цієї інформації. Суб'єктами відносин які є пов'язаними із захистом інформації у системах є: безпосередні власники інформації, власники систем, користувачі та спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань організації спеціального зв'язку та захисту інформації і підпорядковані йому регіональні органи, також цікавим є те, що власник системи може надати право на розпорядження системою іншій фізичній чи юридичній особі на підставі укладеного договору або доручення [23].

У Законі окреслюються: відносини між володільцем інформації та власником системи, відносини між власником системи та користувачем, відносини між власниками систем, умови обробки інформації у системі, повноваження державних органів у сфері захисту інформації в системах, відповідальність за порушення законодавства про захист інформації у системах, міжнародні договори, тощо [23]. Даний Закон є досить практичним, з точки зору використання технології інформаційної безпеки в системах електронного урядування.

Уваги заслуговує, в даному періоді також, Закон України Про національну програму інформатизації». Зокрема, Національна програма інформатизації визначає стратегію розв'язання проблеми забезпечення інформаційних потреб та інформаційної підтримки соціально- економічної, екологічної, науково-технічної, оборонної, національно-культурної та іншої діяльності у сферах загальнодержавного значення. Головною метою Національної програми інформатизації є створення необхідних умов для забезпечення громадян та суспільства своєчасною, достовірною та повною інформацією шляхом широкого використання інформаційних технологій, забезпечення інформаційної безпеки держави. Основними завданнями є: інтеграція України у світовий інформаційний простір, формування та підтримка ринку інформаційних продуктів і послуг, розвиток та застосування інформаційних технологій у всіх сферах суспільного життя, формування належної системи національних інформаційних ресурсів, створення

загальнодержавної мережі інформаційного забезпечення науки, освіти, культури, охорони здоров'я, створення загальнодержавних систем інформаційно-аналітичної підтримки діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування, тощо [4].

Державні органи у процесі інформатизації здійснюють функції захисту інформації та захист авторського права, встановлюють норми і правила використання засобів інформатизації, забезпечують доступ громадян до інформації, зокрема до інформації державних органів та органів місцевого самоврядування, тощо. Сферою дії Закону є відносини, що виникають у процесі формування та виконання Національної програми інформатизації. Також в Законі окреслено: суб'єкти відносин, формування та виконання національної програми інформатизації, фінансове забезпечення та економічне стимулювання виконання програми, встановлення державного контролю за формуванням та виконанням програми та міжнародне співробітництво [4].

Даний Закон вдало визначив пріоритетні напрямки та стратегії реалізації державної політики у сфері інформатизації. Протягом багатьох років Закон слугував своєрідним фундаментом для здійснення державної політики у сфері інформатизації і з того часу суттєвих змін не зазнав. Проте, з роками, Закон втратив свою актуальність, оскільки понятійний апарат та організаційно правові механізми Закону не відповідали реаліям часу і не сприяли процесу ефективної реалізації Національної програми інформатизації [4].

У наступні роки Українське Законодавство поповнювалось безліччю нормативно-правових актів у сфері електронного урядування, тому було б доцільно впровадження Законів розділити на три основні етапи.

На першому етапі відбувається прийняття двох основних Законів: Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 року [10] та Закон України «Про Загальнодержавну програму «Електронна Україна» на 2005-2012 роки» від 15.04.2004 року [25].

Перехід до електронного документообігу впровадження його на підприємствах та установах України можна назвати питанням

загальнодержавного значення. Процес переходу із паперового документообігу на електронний документообіг є необхідним кроком для держави у сучасному світі, тому прийняття Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» було невідворотнім. Сфера дії Закону поширюється на відносини, які виникають у процесі створення, відправлення, передавання, одержання, зберігання, оброблення, використання та знищення електронних документів. Державне регулювання спрямоване на: реалізацію державної політики електронного документообігу, забезпечення прав і законних інтересів суб'єктів електронного документообігу, нормативно-правове забезпечення технології оброблення, створення, передавання, одержання, зберігання, використання та знищення електронних документів. У Законі також окреслено: що вважається оригіналом електронного документу, правовий статус електронного документа та його копії, електронний підпис, засади електронного документообігу зокрема відправлення та передача електронних документів, їх одержання, перевірка цілісності, зберігання, організація електронного документообігу, тощо [10].

Прийняття даного Закону у сфері регулювання електронного документообігу, має важливе практичне значення для подальшої цифровізації України, для розвитку електронного урядування та ефективного функціонування органів публічної влади.

У грудні 2002 року відбулась презентація програми «Електронна Україна» розробленої Державним комітетом зв'язку та інформатизації України, прийнятою Програма була у 15.04.2004 року. В даному проєкті було запропоновано розпочати довгострокову програму у рамках якої передбачено заходи щодо формування завершеної нормативно-правової бази у сфері цифровізації та інформатизації України; створення ефективного, налагодженого механізму інформаційної взаємодії органів влади усіх рівнів; впровадження електронного документообігу і забезпечення повної та якісної інформаційної безпеки. Проєкт мав на меті створити в країні таке електронне середовище, у якому кожен громадян міг ефективно здійснювати усі свої

звичні взаємини з навколишнім світом за допомогою цифрових послуг, тощо. Метою проекту можна вважати повне перетворення нашої країни на сучасну, демократичну та розвинену державу з потужною ринковою економікою, де інтереси всіх без винятку громадян приймаються до уваги та є захищеними [25].

Результатами втілення Програми визначається: позитивний вплив на економіку країни, підвищення ефективності функціонування органів державної влади, налагодження механізмів взаємодії громадян з владою, тощо

Зазначено такі головні цілі: закладення підвалин Інформаційного суспільства; розвиток мережі Інтернет; розвиток людського потенціалу та поширення сучасних інформаційних технологій [3].

У програмі зазначається, що з метою більш повного використання інформаційних і комунікаційних технологій в державі прийняті і діють: комплексна програма створення єдиної національної системи зв'язку, державна програма комп'ютеризації сільських шкіл, державна програма щодо створення Єдиної державної автоматизованої паспортної системи, щорічно приймається Національна програма інформатизації, інші програми впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в повсякденне життя суспільства, в діяльність всіх гілок влади [44]. Контроль за виконанням Програми, в основному, покладається на Кабінет Міністрів України. Для цього утворюється Координаційна рада з питань інформатизації [25].

Проект є подібним до проекту «Електронна Європа Плюс» який безпосередньо реалізується країнами-кандидатами до вступу в Європейський Союз. «Електронна Європа Плюс» була реалізована як план дій до проекту «Електронна Європа» у червні 2001 року і була створена для того щоб побудувати спільне інформаційне суспільство разом з іншими державами, які прагнуть вступити до Європейського Союзу. Відповідно до Указу Президента України Леоніда Кучми «Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу» [11], Україна взяла стратегічний курс на повну інтеграцію з Європейським Союзом, відповідно Програма «Електронна

Україна» повністю ґрунтується на основних положеннях програми «Електронна Європа Плюс».

За допомогою виконання поставлених завдань Програми, передбачалось досягти: впровадження новітніх інформаційно-телекомунікаційних технологій у сфері державного управління та у сфері суспільного життя; доступ фізичних та юридичних осіб, наукових установ тощо до інформаційних ресурсів; створення умов для здійснення електронного документообігу, електронної комерції, підприємницької діяльності з використанням мережі Інтернет; надання інформаційних послуг; забезпечення вільного доступу до інформації про діяльність органів державної влади; підвищення рівня комп'ютерної грамотності у населення та інше [25].

До представленого проєкту був ряд зауважень, зокрема це недостатньо чітко сформовані цілі програми, проблеми у фінансуванні проєкту та вже на той час, достатньо сформована нормативно-правова база у сфері інформаційних технологій яка була окреслена в ряді інших Законів, і не потребувала змін які були запропоновані у проєкті «Електронна Україна». З огляду на ці зауваження проєкт було відкладено [3].

Впровадження даного проєкту, його якісна реалізація посприяли б: підвищенню рівня захисту прав і свобод громадян в інформаційному середовищі, активізації участі громадян в управлінні державними справами, розвиток електронної демократії та електронного урядування, розвитку інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури, розширенні доступу громадян до інформації, впровадженню інформаційно-комунікаційних технологій у повсякденне життя громадян, підвищенню ступеня відкритості суспільства і держави, підвищенню ефективності державного управління, тощо.

З першим етапом уряд став на шлях формування нормативно-правової бази інформатизації. Відбувається побудова системи національних інформаційних ресурсів, інформатизацію стратегічних напрямків розвитку економіки, соціальної сфери, безпеки та оборони тощо.

Координаційна діяльність органів державної влади, на даному етапі, була недостатньо ефективною, у результаті чого, інформаційні ресурси органів державної влади формувалися хаотично, відомчі інформаційні системи розроблялися без дотримання загальних вимог до взаємодії, стандарти та формати даних не узгоджувались між собою. Планувалась розробка загальних національних стандартів у сфері інформатизації, створення національних пошукових систем та створення надійної системи захисту інформації. Проблема була і у тому, що наукові розробки, на даному етапі, стосувались в основному технологічних питань побудови інформаційних систем, і детально та якісно не розглядали питання теоретичного обґрунтування принципів обробки інформації, оцінки її якості тощо.

На другому етапі можна виокремити Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» від 09.01.2007 року [14] та Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 року [9].

Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства на 2007-2015 роки» прийнятий у 2007 році. Проект Закону розроблено та впроваджено в результаті аналізу стану розвитку інформаційного суспільства в Україні, Закон спрямований на безпосередній розвиток інформаційного суспільства, впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери суспільного життя, в діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, тощо [14].

Основними стратегічними цілями розвитку інформаційного суспільства в Україні в Законі зазначається:

- прискорення розробки та впровадження новітніх конкурентоспроможних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в усі сфери суспільного життя;
- забезпечення комп'ютерної та інформаційної грамотності населення;

- створення загальнодержавних інформаційних систем;
- використання ІКТ для вдосконалення державного управління, відносин між державою і громадянами, становлення електронних форм взаємодії;
- досягнення ефективної участі всіх регіонів у процесах становлення інформаційного суспільства;
- захист інформаційних прав громадян;
- вдосконалення законодавства з регулювання інформаційних відносин;
- покращення стану інформаційної безпеки в умовах використання новітніх ІКТ [14], та інше.

Реалізація поставлених цілей дає змогу: підвищити національну конкурентоспроможність, зокрема, в першу чергу за рахунок розвитку людського потенціалу; розширити експортний потенціал інформаційно-комунікаційної-індустрії України; покращити життєвий рівень населення (економічне зростання, забезпечення прав і свобод людини, якісний доступ всіх громадян до інформації, створення нових робочих місць, тощо); сприяти становленню демократичного суспільства в якому гарантуватимуться дотримання конституційних прав громадян, тощо [14].

Закон дав можливість збільшити рівень захисту прав і свобод людини, залучив громадськість до процесу прийняття державних рішень та управлінні державою, сприяв розвитку цифрової демократії, підвищив рівень інформаційної безпеки людини, суспільства та держави в цілому, сприяв розвитку інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури, розширив можливості громадян отримувати доступ до національних та світових інформаційних електронних ресурсів, скоротив ризики «цифрової нерівності», тощо.

У контексті даної проблематики важливо розглянути ЗУ «Про доступ до публічної інформації» - 2011 рік, який зробив вагомий внесок у становлення електронного урядування. Закон надав публічній інформації статус

доступності, здійснивши відповідний запит кожен громадян може отримати доступ до такої інформації [9].

Метою Закону впершу чергу є забезпечення відкритості та прозорості суб'єктів владних повноважень і створення механізмів реалізації права кожного на доступ до публічної інформації [9].

Суб'єктами відносин виступають: запитувачі інформації, розпорядники інформації та структурні підрозділи або ж відповідальні особи з питань доступу до публічної інформації розпорядників інформації [9].

Стаття 4 Закону визначає такі принципи доступу до публічної інформації:

1. прозорості та відкритості діяльності суб'єктів владних повноважень;
2. вільного отримання, поширення та будь-якого іншого використання інформації, що була надана або оприлюднена відповідно до цього Закону, крім обмежень, встановлених законом;
3. рівноправності, незалежно від ознак раси, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак [9].

У Законі висвітлено: гарантії забезпечення права на доступ до публічної інформації, забезпечення доступу до інформації, обмежена інформація, конфіденційна інформація, таємна інформація, службова інформація, доступ до інформації про особу, захист особи, яка оприлюднює інформацію, розпорядники інформації та їх обов'язки, відповідальні особи з питань доступу до публічної інформації, контроль за забезпеченням доступу до публічної інформації, оформлення запитів на інформацію, строк розгляду запиту та плата за надання інформації, відмова та відстрочка в задоволенні запиту, право на оскарження рішень, дій чи бездіяльності розпорядників інформації, відповідальність за порушення законодавства про доступ до публічної інформації, тощо [9].

Важливою у контексті електронного урядування також є Стаття 10 Публічна інформація у формі відкритих даних. Документи в яких знаходяться

відкриті дані, обов'язково мають бути електронними, вони повинні бути оприлюдненими та придатними до повторного використання без обмежень авторського права, патентів та інших механізмів контролю, з можливістю майбутнього використання з метою проведення наукових досліджень, забезпечення інновації, запровадження бізнес-проектів, забезпечення підзвітності і суспільного контролю за органами публічної влади тощо [9].

Відкриті дані постають як фундамент відкритого публічного управління, сприяють відкритості та прозорості роботи органів публічної влади, сприяє формуванню бази для громадського контролю, створенню нових, інноваційних послуг для бізнесу та громадян, запобігають корупції, укріплюють правопорядок та законність, тощо.

Доступ до публічної інформації в Україні достатньо врегульований та якісно окреслений. Даний Закон забезпечив громадянам право на доступ до публічної інформації, тому суб'єкти владних повноважень та загалом розпорядники інформації не можуть перешкоджати громадянам у дотриманні їх прав на доступ до відповідної інформації. Значне спрощення доступу до публічної інформації дозволяє впроваджувати нові інформаційно-комунікаційні технології, у дану сферу, та цим самим забезпечувати формування якісного електронного урядування.

На даному етапі спостерігається розвиток та вдосконалення законодавчої бази у сфері електронного урядування, прийняття фундаментальних законів щодо доступу до інформації та створення основ для формування інформаційного суспільства.

На третьому етапі основними Законодавчими актами виступають Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна 2020» від 12 січня 2015 року [17] та Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні» від від 20 вересня 2017 року [18].

В Указі Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна 2020» зазначено мету реалізації Стратегії та вектори її руху, зокрема це:

1. вектор розвитку у результаті якого відбувається підвищення стандартів життя, Україна повинна стати сильною економічною державою, заплановані реформи у сфері телекомунікаційної інфраструктури та реформа державної служби і оптимізація системи державних органів, тощо;

2. вектор безпеки за допомогою якого відбувається забезпечення гарантій безпеки держави, бізнесу та громадян, захищеності інвестицій та приватної власності. Україна повинна стати сильною державою яка здатна захистити свої кордони та забезпечити мир як на своїй території так й у європейському регіоні, заплановані такі реформи: реформа системи національної безпеки та оборони; програма електронного урядування; реформа захисту інтелектуальної власності, та інші;

3. вектор відповідальності у якому відбувається забезпечення гарантій, що абсолютно кожен громадян матиме вільний доступ до високоякісної освіти, системи охорони здоров'я та інших послуг в державному та приватному секторах, зазначені такі реформи: децентралізація та реформа державного управління та інші;

4. вектор гордості де відбувається забезпечення взаємної поваги та толерантності в суспільстві, заплановані наступні програми: Програма популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі; програма створення бренду «Україна»; програма розвитку інновацій, тощо [17].

Зокрема для даного дослідження важливою є саме децентралізація та реформа державного управління. Завдяки реформі державного управління можна досягнути створення ефективної, відкритої, гнучкої та прозорої структури публічної адміністрації із застосуванням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій (е-урядування), щодо децентралізації то пріоритетом є вихід від централізованої моделі державного управління це сприятиме побудові ефективної системи територіальної організації влади в Україні, фінансової самодостатності місцевого самоврядування, тощо.

Метою Стратегії є запровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі. Зокрема, піднімається проблематика електронного урядування, яка входить в число дев'яти пріоритетних реформ у векторі безпеки. Дана Стратегія передбачала розвиток електронного урядування на період з 2016 по 2020рр. Визначала такі пріоритетні завдання: надання адміністративних послуг в електронному режимі; створення відкритих державних реєстрів; переведення органів публічної влади у сферу електронного документообігу [17].

Для вирішення поставлених цілей у межах даної стратегії було заплановані такі завдання:

Завдання перше (2016-2017 роки) – відбувається реалізація пілотних проєктів у наданні пріоритетних адміністративних послуг в електронному вигляді також передбачається альтернатива у електронній ідентифікації.

Друге завдання (2018-2019 роки) – прагнення оптимізувати процес надання адміністративних послуг та запровадити пріоритетність, залучити громадськість до більшого користування електронними послугами.

Завдання третє (2020 рік) – надання електронних адміністративних послуг має бути забезпеченим у всіх сферах суспільного життя, з наданням інтегрованих електронних послуг [112].

Загалом у Стратегії зазначено 62 реформи та програми розвитку держави, які мали бути реалізованими протягом 5 наступних років, проте повністю Стратегія реалізованою не була. Стратегія не наводить конкретних цілів, засобів та ресурсів завдяки яким повинні відбуватись фундаментальні зміни в країні, не наводить шляхи економічного зростання країни. За результатом прийняття Стратегії можна побачити певний прогрес в електронному урядуванні, в рамках реалізації даної стратегії є створення онлайн-сервісу державних послуг «ДІЯ» [17].

Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні». Потреба в запровадженні Концепції була зумовлена значним відставанням України від світових темпів

розвитку електронного урядування та необхідністю вдосконалення державної політики у сфері електронного урядування. Реалізація концепції передбачалась до 2020 року, проте станом на жовтень 2022 рік Концепція все ще є чинною [18].

Мета Концепції полягає у визначенні основних напрямів, механізмів та строків формування ефективної системи електронного урядування в Україні для задоволення інтересів та потреб фізичних та юридичних осіб, вдосконалення системи державного управління, підвищення конкурентоспроможності та стимулювання соціально-економічного розвитку країни [18].

Концепція покликана підтримати координацію та співпрацю органів державної влади та органів місцевого самоврядування для досягнення необхідного рівня ефективності та результативності розвитку електронного урядування, просування ідеї реформування державного управління та децентралізації на базі широкого використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в усій країні, а також сприяти реалізації першочергових пріоритетів, вже згаданої «Стратегією сталого розвитку «Україна-2020» [18; 17].

У Концепції зазначено: принципи реалізації концепції, шляхи і способи розв'язання проблеми, розвиток електронних послуг, розвиток відкритих даних, розвиток електронних інструментів залучення громадян, розвиток електронної ідентифікації та довірчих послуг, розвиток електронної взаємодії, розвиток електронного документообігу, електронне урядування базовими галузями та підтримка пріоритетних реформ, формування базової інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури електронного урядування, підвищення ефективності управління, очікувані результати та обсяг фінансових, матеріально-технічних, трудових ресурсів [18].

Узгодженість, зрозумілість даної Концепції з іншими нормативно-правовими актами є вагомим її плюсом. В Концепції розкривається все більше

залучення інформаційно-комунікаційних технологій у сфери людської життєдіяльності, тощо.

На третьому етапі можна спостерігати шляхи до створення єдиної інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури органів державної влади та органів місцевого самоврядування, вдосконалення надання адміністративних послуг та створення нових, прогресивних, якісних органів у сфері електронного урядування.

Українська дослідниця Марія Рошук зазначає, що: «нормативно-правове забезпечення електронного урядування має здебільшого декларативний характер, адже відповідні нормативно-правові акти є, стратегічними та, в деяких випадках, прямо пов'язані з виконанням Угоди про асоціацію з ЄС. Існують різного роду проблемні питання щодо інформаційного забезпечення органів влади, подолати які можна, по-перше, завдяки вдосконаленню нормативної бази та систематизації інформаційного законодавства. По-друге, потрібно розширити та модернізувати вже існуючу інфраструктуру органів державної влад. По-третє, необхідно забезпечити функціонування ефективно діючої комплексної системи захисту інформаційних ресурсів. По-четверте, потрібно підвищити культуру користування сучасними інформаційними технологіями. Чинні нормативно-правові акти, які на сьогоднішній день носять здебільшого декларативний характер, створюють правові засади використання інформаційно-комунікаційних технологій розвитку електронного урядування, залишається впровадити ці технології на практиці, тим самим забезпечивши всім стейкхолдерам участь в управлінні державою та вирішенні суспільних проблем, в тому числі забезпечуючи інформаційну безпеку держави в контексті державного управління» [63].

Отже, сучасна нормативно-правова база України у сфері впровадження електронного урядування свідчить про різноманітність та трансформацію норм в залежності від сучасних умов. Сьогодні спостерігається неабиякий прогрес у сфері впровадження електронного урядування у порівнянні з минулими роками. Незважаючи на складну політичну та економічну ситуацію

у країні, Україна впевнено рухається в напрямку розвитку інформаційного суспільства та у напрямку повного переходу до електронного урядування, попит на впровадження електронних послуг у життєдіяльність суспільства росте з кожним днем.

2.2. Організаційна структура впровадження електронної демократії в Україні.

Розбудова інформаційного суспільства є одним з важливих завдань Україна на шляху до європейської інтеграції та побудови сильної, демократичної держави. Одним з важливих етапів розвитку саме інформаційного суспільства, є повна інформатизація органів влади. Це сприятиме прозорості та відкритості влади, ефективно впливатиме на продуктивність та якість роботи державних структур, а також модернізує державне управління загалом. У результаті чого, громадськість матиме змогу отримати якісні адміністративні послуги, взяти участь у прийнятті управлінських рішень на різних рівнях. Дієвою технологією у побудові такої системи взаємодії громадськості з органами влади є електронна демократія.

Досить значним є потенціал електронної демократії в забезпеченні підтримки демократичності політичного процесу. Електронна демократія сприяє підвищенню прозорості діяльності органів влади завдяки використанню сучасних технологій надання громадянам вільного доступу до інформації; вона є інструментом підтримки політичної діяльності та забезпечення більшої відповідальності та прозорості політиків перед громадськістю; є своєрідною гарантією демократії та сприяє формуванню у населення таких навичок, як компетентність, обізнаність і відповідальність, необхідних для забезпечення життєдіяльності демократії, тощо.

Проте варто зазначити, що електронна демократія хоч і не може вважатися альтернативою представницькій демократії, але її можливості повинні активно використовуватися для прискорення процесів демократизації, безпосередньо в українському суспільстві – розширення взаємодії між громадянами, між владними інститутами та громадянами, прискорення реакції влади на звернення громадян, формування якісного зворотного зв'язку, роз'яснення громадянам рішень влади.

Електронна демократія в Україні перебуває на стадії інтенсивного становлення. Інтенсивне формування законодавчої бази щодо функціонування електронної демократії розпочалось з прийняття Постанови Кабінету Міністрів України «Про порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів законодавчої влади» від 4 січня 2002 року [15].

Постанова Кабінету Міністрів України «Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади» прийняття постанови є необхідним для поліпшення умов щодо розвитку демократії у країні, реалізації громадянами конституційних прав на участь в державному управлінському процесі та на вільний доступ громадян до інформації про діяльність органів виконавчої влади, а також щодо забезпечення гласності та відкритості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування [15].

Зокрема у Постанові представлено: порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади; забезпечення розміщення і постійне оновлення органами влади інформації на офіційних веб-сайтах у мережі Інтернет, забезпечення належного функціонування Єдиного веб-порталу; забезпечення захисту інформації розміщеної на Єдиному веб-порталі від несанкціонованої модифікації; забезпечення відповідного контролю за дотриманням вимог щодо захисту інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах, які забезпечують наповнення та функціонування офіційних веб-сайтів (веб-порталів) органів виконавчої влади та Єдиного веб-порталу [15].

Оприлюднення інформації у мережі Інтернет про діяльність органів виконавчої влади здійснюється шляхом: розміщення і періодичного оновлення міністерствами та іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади інформації відповідно на власних веб-сайтах; створення Єдиного веб-порталу Кабінету Міністрів України, призначеного для інтеграції веб-сайтів органів виконавчої влади та розміщення інформаційних ресурсів відповідно до потреб громадян [15].

Дану Постанову можна вважати основою на шляху до формування сильної та надійної системи функціонування електронної демократії та електронного урядування. Саме з прийняттям Постанови відбувається активне створення та удосконалення вже наявних веб-порталів органів державної влади та органів місцевого самоврядування, здійснена спроба задоволення інформаційно-довідникових потреб громадськості. Дана Постанова спрямована передусім на формування та розвиток своєрідного електронного інформаційного довідника щодо діяльності державних органів виконавчої влади. Проте, вона не передбачають зворотного зв'язку зі споживачем, запитувачем даної інформації, також у Постанові не зазначено граничні терміни задоволення потреб громадян у наданні необхідної інформації і чи взагалі будуть ці потреби повністю задоволені.

Подальші дії держави щодо впровадження та розвитку електронної демократії можна розділити на три основні стадії в рамках яких відбувається прийняття та створення відповідних державних систем, агентств, концепцій, міністерств, тощо.

Стадія перша, у лютому 2003 році відбувається прийняття Постанови Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи «Електронний Уряд». Створена система з метою надання громадянам та юридичним особам інформації та інших послуг шляхом використання інформаційної системи «Електронний Уряд», яка забезпечує інформаційну взаємодію органів виконавчої влади між собою, з громадянами та юридичними особами на основі сучасних інформаційних технологій. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади є центральною частиною електронної інформаційної системи «Електронний Уряд», призначеною для інтеграції веб-сайтів, електронних інформаційних систем та ресурсів органів виконавчої влади і надання інформаційних та інших послуг з використанням мережі [12].

Постанова зобов'язує Державний комітет зв'язку та інформатизації здійснювати постійний моніторинг затверджених Постановою заходів та

звітувати про результати діяльності. Постановою чітко окреслені всі необхідні заходи та терміни їх виконання, а також затверджені відповідальні органи [12].

Стадія друга, у листопаді 2017 року Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію розвитку електронної демократії в Україні до 2020 року. Згідно якої, до 2020 року в Україні мало бути повністю завершене формування нормативно-правової бази для формування електронної демократії. Метою цієї Концепції є формування політичних, організаційних, технологічних та ідеологічних умов розвитку електронної демократії в Україні, що характеризується зростанням широкого долучення громадян до комунікації, співпраці з органами державної влади, контролю за ними, розвитку самоорганізації та самоврядування, а також рівнем довіри до суб'єктів владних повноважень; узгодження стандартів державної політики зазначеної сфери з міжнародними, зокрема європейськими стандартами [19].

Досягнення мети Концепції повинно базуватися на таких основних принципах, як: вироблення єдиної державної політики у сфері становлення та розвитку електронної демократії, забезпечення її ефективної реалізації; урахування світового досвіду, зокрема європейського, використання інструментів електронної демократії; збільшення кількості та підвищення результативності використання інструментів електронної демократії на загальнодержавному та місцевому рівні; сприяння розвитку ініціатив органів місцевого самоврядування з впровадження та вдосконалення інструментів електронної демократії в громадах; гарантування простоти, дієвості та доступності для користувача під час практичного втілення інструментів електронної демократії; посилення рівня залученості людини, громадянина до процесів управління справами держави та суспільства; забезпечення засобів підтримки права громадян на участь в управлінні державними справами, надання громадянам ресурсів та повноважень для участі у політиці; підвищення рівня довіри людини, громадянина до інструментів електронної демократії та державних інституцій; результативність, ефективність, участь, прозорість, доступність та підзвітність та інше [19].

Стадія третя, 2 вересня 2019 року на базі ліквідованого Державного агентства з питань електронного урядування України відбувається створення Міністерства цифрової трансформації України. У Постанові Кабінету Міністрів України «Питання Міністерства цифрової трансформації» зазначається, що Мінцифри є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Мінцифри є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики: у сферах цифровізації, цифрового розвитку, цифрової економіки, цифрових інновацій, електронного урядування та електронної демократії, розвитку інформаційного суспільства, інформатизації; у сфері розвитку цифрових навичок та цифрових прав громадян; у сферах відкритих даних, розвитку національних електронних інформаційних ресурсів, розвитку інфраструктури широкопasmового доступу до Інтернету та телекомунікацій, електронної комерції та бізнесу; у сфері надання електронних та адміністративних послуг; у сферах електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації; у сфері розвитку ІТ-індустрії [2].

Основними завданнями Мінцифри є формування та реалізація державної політики:

- у сферах цифровізації, цифрового розвитку, цифрової економіки, цифрових інновацій, електронного урядування та електронної демократії, розвитку інформаційного суспільства;
- у сфері розвитку цифрових навичок та цифрових прав громадян;
- у сферах відкритих даних, розвитку національних електронних інформаційних ресурсів та інтероперабельності, розвитку інфраструктури широкопasmового доступу до Інтернету та телекомунікацій, електронної комерції та бізнесу;
- у сфері надання електронних та адміністративних послуг;
- у сферах електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації;

- у сфері розвитку ІТ-індустрії [2].

На фінансування Міністерства цифрової трансформації у 2021 році з державного бюджету було виділено 1,789 млрд гривень, проте, у проекті державного бюджету на 2022 рік підписаному 10.12.2021 року на фінансування Міністерства цифрової трансформації закладено 2,98 млрд гривень. На фінансування апарату Міністерства цифрової трансформації України закладено 1,531 млрд гривень, на керівництво та управління сферою цифрової трансформації-213,3 млн гривень, на фінансування електронного управління – 317,85 млн гривень, на розвиток пріоритетних проектів в ІТ області – 600 млн гривень тощо. Крім того, додатково зазначалось виділити 1,45 млрд гривень на загальні витрати і кредитування Мінцифри. З цієї суми половину коштів планувалось спрямувати на національну програму інформатизацію, другу половину-на розвиток мережі ЦНАП і підвищення доступності інтернету в селах [24].

Очільником міністерства є Михайло Федоров, Віце-прем'єр-міністра України – Міністра цифрової трансформації України призначеним на посаду був 4 березня 2020 року. У травні 2013 року Федоров в Запоріжжі заснував власне digital-агентство SMMSTUDIO, компанії яка спеціалізується на підвищенні продажів за допомогою соціальних мереж, по 2019 рік був генеральним директором. До державної служби Федоров курував digital-напрямом президентської виборчої кампанії Володимира Зеленського. Михайло Федоров, якому 31 рік, є наймолодшим членом Українського уряду, чийм основним завданням є побудова передової «держави у смартфоні» [143].

Для налагодження якісної прямої комунікації з громадськістю Михайло Федоров активно використовує соціальні мережі, де постійно публікує важливі новини та цікаві нововведення у сфері інформаційних технологій. Зокрема, в телеграм каналі FEDOROV [див. Додаток №2, с. 122] міністр цифрової трансформації висвітлює введення нових послуг в «Дія», звітує про закупівлю дронів та іншої необхідної техніки, яка була зібрана на кошти громадян, для потреб ЗСУ, висвітлює обсяги міжнародної підтримки України

у сфері інновацій, описує всі здобутки України у рамках проєкту «держава у смартфоні», висвітлює всі актуальні новини у сфері інновацій, також публікує щотижневий відео дайджест головних цифрових новин за тиждень та ще багато іншого [157].

На своїй сторінці в Instagram, Федоров публікує всі новини у сфері запровадження інформаційно-комунікаційних технологій в Україні, звітує про досягнення Мінцифри, розповідає про нововведення в «Дія», висвітлює підтримку та допомогу великих технологічних компаній Україні, а також ділиться особистим життям [147] [див. Додаток № 3, с. 123]. Аналогічно Федоров веде свій акаунт на Facebook [118] та Twitter [167] [див. Додаток №4, с.123].

29 червня 2022 року Міністерство цифрової трансформації заявило, що разом з партнерами:

- блокчейн-екосистемою Binance. Майже вся криптоіндустрія пов'язана з блокчейном. Блокчейн це своєрідна розподілена база даних, доступ до якої може одержати кожен бажаючий, тут відсутній будь-який централізований орган або регулюючий орган який здатний розпоряджатись базою на свій розсуд і вносити зміни до його роботи. Сам Binance являє собою найбільшу за обсягом торгів біржу криптовалют у світі [100].

- Львівським ІТ Кластером. Спільнотою ІТ компаній, влади та освіти, які спільно працюють над розвитком ІТ галузі та регіону через освіту, промоцію галузі (міста, регіону, компанії) та інфраструктури [116]

- USAID, незалежним агентством федерального уряду США, який відповідає за надання невійськової допомоги іншим країнам.

- Програмою розвитку ООН (ПРООН)
запускає новий проєкт IT Generation для навчання ІТ-спеціальностей. Фінансування на себе бере Binance. У межах проєкту близько тисячі студентів безплатно можуть здобути професію у сфері ІТ. Набір в IT Generation стартував 4 липня і закінчився 21 серпня. Навчання за програмою триватиме

від двох до шести місяців. У проєкті можуть взяти участь громадяни України віком від 21 до 60 років, які не здобувають формальної освіти та не мають кваліфікації й досвіду роботи в ІТ. На участь у проєкті подались понад 117 шкіл. З них відповідали всім умовам та успішно розпочали набір студентів 22 школи, серед яких Hillel IT School, Mate Academy, DAN.IT, SOURCE iT, Choice31, Sigma Software University та інші [163].

Вагомим показником ефективної діяльності Міністерства цифрової трансформації є реалізація ряду проєктів, зокрема це: Дія, Дія.Цифрова освіта, Дія.Бізнес, Дія.City, Дія.Центр, Безпека дітей в Інтернеті, Е-резидентство, Ноутбук кожному вчителю, Віртуальні активи, тощо [122].

Щорічно Міністерство цифрової трансформації України за участі Президента України проводить Diia Summit - захід у сфері інформаційних технологій. Перший Diia Summit відбувся 5 жовтня 2020 року на саміті презентувало оновлення мобільної програми «Дія» («Дія 2.0»). У результаті у додатку з'явилася можливість передачі копії документів по телефону, а також перегляду штрафів за порушення правил дорожнього руху та боргів у виконавчих провадженнях також представлена послуга «ЄМалятко» [104].

Другий Diia Summit відбувся 17 травня 2021 року в рамках форуму «Україна 30. Цифровізація» на якому було представлено оновлення програми «Дія». Були представлені такі оновлення як: можливість зміни реєстрації онлайн, автоматична реєстрація ФОП, сплата податків та подання декларацій, «Дія. Підпис», авторизація за допомогою програми ID-карти до смартфона, тощо [103].

Третій Diia Summit відбувся 8 лютого 2022 року були презентовані нові онлайн послуги у додатку та на сайті «Дія»: декларування місця проживання, автоматичний дозвіл на будівництво, отримання довідки про несудимість, опитування, а також особливий податковий режим для ІТ-індустрії «Дія.City». Крім того, президент Володимир Зеленський пообіцяв роздати літнім вакцинованим людям безкоштовні смартфони, проте з початком повномасштабної війни дана ініціатива була відкладена [102].

Основними цілями Міністерства цифрової трансформації на 2024 рік є:

- 100 % публічних послуг є доступними громадянам та бізнесу онлайн;
- 95% населення, соціальних об'єктів і головних автошляхів мають покриття швидкісним інтернетом;
- 6 млн. українців залучені до програми розвитку цифрових навичок;
- 10% долі ІТ у ВВП країни [122].

Реалізація даних цілей призведе до значного розвитку цифрової економіки, розбудови якісної цифрової держави та підвищить загальний суспільний добробут. Широке, повсюдне застосування комп'ютерних технологій зменшить роль органів влади у прийнятті державних рішень, оскільки в умовах «електронної демократії» забезпечується повна участь громадян в процесі прийняття управлінських рішень.

Діяльність Міністерства цифрової трансформації України є вагомим та надзвичайно важливим чинником у побудові передової, сучасної та сильної цифрової держави. Ініціативи та проєкти Мінцифри забезпечують якісну взаємодію органів влади та громадян, органів влади та бізнесу, спрощують систему отримання адміністративних послуг, та створюють революційні для країни проєкти як наприклад «ДІЯ». Мінцифри забезпечують якісне функціонування електронного урядування та електронної демократії в Україні та розбудовують передову «Державу у смартфоні».

Додатково варто розглянути канали комунікації Міністерства цифрової трансформації України з громадськістю. Всю актуальну інформацію про державну політику у сфері інформатизації, впровадженні інформаційно-комунікаційних технологій, міжнародну допомогу у цифровій сфері, функціонування та запровадження нових адміністративних послуг для громадян та ще багато корисної інформації, можна дізнатись в телеграм каналі міністерства [124] [див. Додаток № 5, с. 124].

Також Мінцифра має свій телеграм-бот [123] де можна поставити запитання, дати пропозиції та переглянути майбутні заходи міністерства, в соціальних мережах Instagram [148] [див. Додаток №6, с. 124], Facebook [120] та Twitter [125] [див. Додаток №7, с. 125], можна ознайомитись з усією актуальною інформацією щодо діяльності міністерства тощо.

На ютуб каналі міністерства [121] можна знайти відеоролики з презентацією нових послуг та нововведень в «Дія», інструкцій щодо отримання тих чи інших послуг, уривки з інтерв'ю представників міністерства та ряд інших корисних відеороликів [див. Додаток №8, с. 125]

На офіційному веб-сайті Мінцифри можна дізнатись не тільки всю актуальну інформацію щодо державної політики у цифровій сфері а й ознайомитись з усіма актуальними новинами діяльності Мінцифри, детальніше познайомитись з самим Міністерством та його командою, дізнатись все про «Дія» та інші проекти, отримати доступ до регіонального дайджесту новин, ознайомитись з відкритими вакансіями в Мінцифри, додатково є можливість написати звернення, заповнити форму на отримання інформації, на сайті також розміщений графік зустрічей з громадянами представників Мінцифри та наявні всі необхідні контакти для зв'язку [122] [див. Додаток № 9, с. 126].

Електронна демократія є інноваційною формою державного устрою, за допомогою якої кожен громадян має можливість брати пряму участь у прийнятті державних рішень. В Україні запровадження електронної демократії рухається швидкими темпами. Нормативно-правова база у сфері електронної демократії, за останні роки, була неабияк вдосконаленою, проте все ще потребує поліпшення, зокрема актуальною є проблема визначення правових гарантій одержання громадянами відповідей на їх запити до державних органів, здійснені в електронній формі.

Також, проблемою у впровадженні електронної демократії є рівень розвитку інформаційного суспільства, який не завжди покриває потреби у доступі та не забезпечує рівний доступ громадян до отримання інформації.

Неабиякою проблемою розвитку електронної демократії в Україні залишається помітна міжрегіональна «цифрова нерівність», проте заходи щодо подолання даної проблеми вже закріплені у нормативно-правовій базі.

Впроваджені вже сьогодні ініціативи у сфері електронної демократії відкривають новий спектр можливостей участі громадян у політичному процесі, підвищення рівня їх інформованості щодо актуальних політичних проблем, діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, тощо.

2.3.Співпраця України з країнами ЄС.

Безліч передових країн світу активно розвивають сфери електронної демократії та електронного урядування, для України є досить цікавим досвід впровадження електронних послуг у країнах Євросоюзу, це зумовлено саме європейським вибором України. Запозичуючи найкращі практики країн ЄС у сфері впровадження електронного урядування та електронної демократії Україна має всі шанси побудувати якісну, передову та інноваційну систему електронного урядування та електронної демократії. Багатьом країнам Євросоюзу вдалось побудувати якісну та ефективну систему взаємодії органів державної влади з громадським суспільством та бізнесом.

Для того щоб краще зрозуміти систему запровадження електронного урядування на місцевому та регіональному рівнях, варто було б розглянути та проаналізувати кращі зарубіжні практики по впровадженню е-урядування. Згідно з даними ООН «United Nations E-Government Survey 2020: E-Government in Support of Sustainable Development» [76], країни-лідери з впровадження електронного урядування розташувались таким чином [див. Додаток №10, с. 127]. З графіку видно, що у першу п'ятірку лідерів входять такі країни як: Данія, Південна Корея, Естонія, Фінляндія та Австралія. Особливо цікавим для України буде успішний досвід, саме країн Євросоюзу, практики по впровадженню електронного урядування яких, вважаються найкращими у контексті Європейського Союзу, зокрема цікавим є досвід Естонії яка посідає третє місце.

Сьогодні Естонія є однією передових країн у сфері впровадження електронної демократії, за остання роки країна стала однією з передових цифрових держав. На запровадження електронних послуг в Естонії пішло близько 15 років та 60 мільйонів євро (інвестиції, розробка, запровадження, заробітні плати). Майже 99 % всіх послуг, яких надає держава нині можна отримати у електронному форматі, а близько 40% естонців на парламентських виборах 2019 року проголосували не виходячи з дому [155].

Запровадження системи «X-Road», яка виступає посередником між різними базами даних, які підпорядковуються державі, зробила вагомий внесок у розбудову естонського електронного врядування. У цій системі завжди залишається слід, через який можна легко відслідкувати хто, коли та навіщо, а найголовніше, які дані хотів побачити. X-Road створена для взаємодії між урядовими організаціями та приватним сектором [168].

Значним внеском у запровадженні системи електронного врядування в Естонії стало те, що вона стала першою європейською країною, яка у 2007 році провела електронні парламентські вибори. Вперше громадяни мали змогу проголосувати через Інтернет. Ця система є захищеною від хакерів на достатньо високому рівні. За цю новизну Естонія у тому ж самому році отримала нагороду «eGovernment Award» Best Practice Label [155].

З січня 2002 року у країні діють ідентифікаційні (ID) картки, кожен громадянин, який досягнув 15-річного віку повинен мати цю картку. В Україні ж подібні картки з'явилися лише у січні 2016 року і видаються громадянам віком від 14 років. Паспорт, посвідчення водія, проїзний квиток, кредитку, амбулаторну карту поліклініки та багато чого іншого в Естонії замінює особиста ID-картка. За допомогою пристрою для персонального комп'ютера та цієї картки можна побачити всю інформацію, яку збрала про тебе держава в об'єднаній базі даних, навіть більше - скористатися нею за будь-якої потреби. Завдяки ID-картці Естонія заощаджує 2% ВВП і дозволяє надавати послуги у зручному для громадян форматі. ID-картка знайшла свій розвиток у застосунку Mobile-ID, повністю працює через мобільний телефон. У цій системі ідентифікація особи проходить через SIM-картку [96]. Аналогом в Україні можна вважати портал «Дія», запущений у 2020 році.

ETaxBoard - дає можливість платникам податків, якими є громадяни Естонії, контролювати стан речей у сфері їх персонального оподаткування. Вони можуть бачити свої податкові відрахування, заповнювати податкову декларацію, підрахувати всі податкові відрахування соціального призначення, подавати апікаційну форму на відшкодування ПДВ та контролювати його

повернення через Інтернет. Тобто, кожен естонець має можливість прозорого, зрозумілого і зручного впорядкування своїх податкових справ [164].

У вересні 2022 року Україна та Естонія підписали угоду про співпрацю для сприяння обміну досвідом цифрової трансформації. Угода зосереджена на кібербезпеці та національних цифрових рішеннях. Україна бачить в Естонії ключового партнера у розвитку свого цифрового уряду, оскільки саме Естонія є однією з найбільш інноваційних і розвинених цифрових країн у світі. У рамках угоди про співпрацю Естонія та Україна планують розширити співпрацю в розробці орієнтованого на користувача мобільного цифрового уряду. Управління інформаційної системи Естонії та українське агентство «Дія» пілотують національний мобільний додаток на основі програми «Дія» в Естонії [128].

Сьогодні Естонська академія електронного урядування (eGA) відповідає за гармонізацію України з Єдиним цифровим ринком ЄС та імплементацію Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [154].

Співпраця між Естонією та Україною має досить давню історію. Перший великий проєкт, EGOV4UKRAINE, здійснювався під керівництвом Академії електронного урядування – між 2016 і 2021 роками – і він заклав цифрову архітектуру для поточних розробок. Проєкт EGOV4UKRAINE, реалізується в рамках програми «U-LEAD з Європою» яка безпосередньо займається підтримкою децентралізації в Україні, створенням системи прозорого та підзвітного багаторівневого врядування, яке якнайкраще задовільнятиме потреби громадян, та впровадженню державної системи обміну даними «Трембіта» та інформаційної системи «Вулик», призначених для центрів надання адміністративних послуг, фінансується Європейським Союзом та його країнами-членами Данією, Естонією, Німеччиною, Польщею та Швецією [169].

Сам проєкт EGOV4UKRAINE тривалістю з 2016 по 2021 рік, створив якісні технічні умови для розвитку публічних електронних послуг та зробив управління прозорим та ефективним, зокрема за допомогою:

- розробки та впровадження урядового рішення щодо системи обміну даними з метою розвитку публічних електронних послуг;
- розробки інформаційних систем, що підтримують обмін даними та надання послуг за допомогою електронних каналів, як через центри надання адміністративних послуг, так і через онлайн-канали самообслуговування;
- підтримка розробки першого набору адміністративних електронних послуг;
- підвищення потенціалу професіоналів ІКТ у підрозділах центральної влади для спрощення процесів адміністративних послуг [169].

Зокрема в рамках EGOV4UKRAINE, естонська компанія Cybernetica займалась розробкою для України системи «Трембіта».

«Трембіта» - це національна система електронної взаємодії між державними інформаційними ресурсами, електронними реєстрами, інформаційними системами тощо. Вона покликана надати органам державної влади та місцевого самоврядування оперативний, безперешкодний і надійний доступ до інформації, необхідний їм для здійснення їх повноважень [142].

Також «Трембіта» має забезпечити використання єдиних стандартів доступу до інформаційних ресурсів держави, зменшення рівня дублювання даних у державних реєстрах та підвищити рівень інтероперабельності, тобто здатності до взаємодії інформаційних систем [142]

Завдяки «Трембіті» кожен публічний орган відповідно до своїх повноважень може підключитися до необхідного інформаційного ресурсу та отримувати встановлений набір інформації – як у автоматичному, так і ручному режимах [97].

Особливістю системи «Трембіта» є те, що вона побудована на вдосконаленій вже згаданій, естонській платформі для обміну даними «X-road». Перевагами системи «Трембіта» є:

- система являє собою фундаментальну інфраструктуру для надання електронних послуг;

- система використовується як основна для надання державних послуг у ЦНАП;
- система допомагає в боротьбі з корупцією;
- підвищує якість процесу надання адміністративних послуг;
- забезпечує належний рівень взаємодії між державою та її громадянами [152].

27 січня 2021 року Міністерство цифрової трансформації оприлюднило робочий план співпраці з Європейським Союзом у сфері довірчих послуг. Як і для ЄС, так і для України план передбачає можливість здійснення транскордонних транзакцій з використанням кваліфікованого електронного підпису з власного комп'ютера чи мобільного телефону. Громадяни зможуть отримувати публічні послуги онлайн у країнах-членах ЄС за допомогою українського кваліфікованого електронного підпису, а підприємці - укладати онлайн-контракти за допомогою власних таких підписів та перевіряти електронні підписи, створені іноземцями [117].

Також ЄС надає Україні фінансову підтримку на розвиток цифрової трансформації, якою займається Міністерство цифрової трансформації України, підтримка надається у рамках проєкту EU4DigitalUA [149]. Проєкт сприяє цифровим трансформаціям в Україні та гармонізації з єдиним цифровим ринком ЄС. Він спрямований зробити урядову цифрову інфраструктуру функціональною і надає підтримку у побудові надійної та доступної системи електронних послуг [117]. Реалізацію проєкту втілюють Естонська Академія електронного управління [153] та Іспанська фундація FIIAPP Spain [161].

Мінцифри вже мають успішний досвід у співпраці з європейськими партнерами. Зокрема, результатами спільного з країнами ЄС проєкту EU4DigitalUA та EGOV4UKRAINE є вдале запровадження системи «Вулик» [115].

Інформаційна система «Вулик» - програмний комплекс автоматизації центрів надання адміністративних послуг як підсистема Системи електронної взаємодії органів виконавчої влади. Метою створення системи є підвищення доступності та якості надання ЦНАПами послуг та забезпечення надійного зберігання й захисту інформації. «Вулик» має прискорити роботу адміністраторів ЦНАПів завдяки переходу до роботи з заявками громадян в електронному вигляді та спрощеній взаємодії з державними реєстрами в режимі реального часу [115].

Також важливим є співпраця з Україною у рамках таких проєктів, програм як: USAID / UK aid «Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах» [136] та Програма EGAP [138].

USAID\UK aid «Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах\ TAPAS» [136].

Метою проєкту є фінансова підтримка громадян України та українського уряду у боротьбі з корупцією в ключових послугах та службах державного управління, а також утворення довіри українців до уряду на основі продемонстрованих прозорості, підзвітності та покращеної якості послуг. Ця підтримка має на меті імплементацію видимих та успішних реформ у державному управлінні та послугах для знищення корупції у таких ключових сферах як електронні публічні закупівлі, відкриті дані та електронні послуги [136].

Місією проєкту є протидіяти корупції через реформу електронного врядування в Україні та запровадження кращих світових практик у сферах: електронні закупівлі, відкриті дані та електронні послуги [136].

Донаторами проєкту є: Агентство США з міжнародного розвитку (USAID), Уряд Великої Британії (UK aid) [136].

Бенефіціарами проєкту є: Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, Міністерство цифрової трансформації, Міністерство охорони здоров'я України [136].

Виконавцями проєкту є: Фонд Східна Європа, Київська школа економіки, Transparency International Україна, Агенція журналістики даних (TEXTY), Social Boost, Open Data, Institute [136].

Спільно з урядом України, місцевою владою та громадянами здійснюється робота над вдосконаленням системи публічних закупівель, доступу до даних для мінімізації корупції та електронних послуг.

Під час повномасштабної війни проєкт змінив пріоритети своєї діяльності, зокрема зараз проєкт зосередився на таких основних напрямках:

1. Документування та ліквідація наслідків війни. Реєстр пошкодженого та знищеного майна та створення системи збору інформації про екологічну небезпеку [135]. Зокрема, 17 жовтня 2022 року спільно з Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів проєкт TAPAS підтримав розробку мобільного застосунку та веб-порталу під назвою «ЕкоЗагроза». Основною функцією застосунку та веб-порталу є інформування українців про стан довкілля та фіксування нанесення шкоди навколишньому середовищу та всі екологічні загрози [140].

«ЕкоЗагроза» надає всю актуальну інформацію щодо екологічних загроз спричинених у результаті війни, російськими окупантами. Доступні дані щодо якості повітря у тому чи іншому регіоні, радіаційного забруднення, стану води, лісів, ґрунтів, наявна інформація про відходи по всі території країни. Також кожен користувач може повідомляти про всі факти екологічних правопорушень, тощо [140].

Налагоджена система оповіщення щодо екологічних загроз, зокрема про радіаційну та хімічну небезпеку, наявне сповіщення про повітряні тривоги по всі території країни.

2. Електронні послуги високої соціальної значимості у Дії. Ефективна підтримка бізнесу в умовах війни зокрема, бізнесу який наймає внутрішньо переміщених осіб, спрощення реєстрації статусу безробітного, підтримка трудових ресурсів, що постраждали через війну та запровадження будівельних е-послуг [135].

3. Безпека та удосконалення державних інформаційних систем. Підтримка державної електронної системи у сфері будівництва, система оренди державного майна, резервне копіювання в хмарні сховища даних та ІТ-функціонал для Національної служби здоров'я України [135].

4. Сталі публічні закупівлі. Розроблення функціоналу збору даних щодо запасів крові, законодавча підтримка та розвиток та вдосконалення системи Prozorro [135]. Prozorro- це повністю відкрита онлайн-платформа де абсолютно кожен може побачити процес публічних закупівель. На платформі державні та комунальні замовники оголошують тендери на закупівлю певних товарів, послуг та робіт, а представники бізнесу безпосередньо змагаються на торгах за можливість поставити той чи інший товар, послугу, роботу державі [134].

Під час повномасштабної війни проєкт продовжує активно надавати підтримку у розвитку цифрових ініціатив та підтримки уряду та громадян у важкі часи.

Не менш важливою є співпраця з Україною у рамках програми програма EGAP

Фінансуються Швейцарською агенцією з розвитку та співробітництва та реалізується Фондом Східна Європа та Innovabridge (некомерційна швейцарська консалтингова організація, що займається розвитком та впровадженням інновацій у міжнародні галузі) [138].

Програма EGAP займається впровадженням онлайн-послуг та інструментів електронної демократії на національному та регіональному рівнях за підтримки Швейцарії. EGAP першою в Україні розпочала роботу над системним цифровим розвитком держави. Метою програми є покращення якості життя українців за допомогою зручних та прозорих державних сервісів, надання доступу до державних послуг всім однаково та у будь-якому регіоні , та покращення взаємодії громадян з владою. Напрямки діяльності EGAP: цифровізація державних послуг, впровадження інструментів електронної демократії, цифрова трансформація регіонів та громад, допомога в

розробленні державних політик, покращення цифрових навичок населення, підтримка ІТ-стартапів [138].

У травні 2021 року EGAP Мінцифра та партнери запустили платформу «Свої» яка налагоджує взаємодію громад з населенням. Зокрема, 21 громади в 9 областях України запрацював чат-бот СВОЇ для покращення взаємодії місцевої влади і громадян. Серед найбільших міст, у яких працюватиме чат-бот, — Одеса, Луцьк, Вінниця, Кам'янське, Тернопіль, Хмельницький і Сєвєродонецьк [126].

В чат-боті наявна вся необхідна інформація про адміністративні послуги, місцеві заклади та служби, можна дізнатись графік роботи та адресу цих установ, написати електронне звернення, оцінити роботу комунальних установ, підписати петицію до місцевої влади, тощо [126].

Під час повномасштабної війни EGAP підтримує вимушено переміщених осіб, допомагає територіальним громадам адаптуватись до сучасних реалій, а також співпрацює з державними партнерами щодо створення цифрових рішень задля безпеки та захисту прав українців [138].

Отже, більшість країн ЄС мають успішний досвід у впровадженні електронного урядування та електронної демократії. На законодавчому рівні країни ЄС впроваджують безліч ефективних, доступних, дієвих та цікавих проєктів у сферах електронного урядування та електронної демократії. Розвиток електронного урядування, цифровізація, визначені, як одні з пріоритетних напрямків Європейського плану дій у сфері електронного урядування починаючи з 2016 року.

Досвід країн ЄС для України є показовим. Безліч практик по впровадженню електронного урядування можна перейняти від таких передових цифрових країн у сфері е-урядування, як: Данія, Естонія, Фінляндія, Швеція, Велика Британія тощо, дані країни мають неабиякий успішний досвід у впровадженні е-урядування. Особливо цікавим є досвід Естонії, маленька пострадянська держава змогла за короткий термін побудувати успішну, передову цифрову державу, з інноваційним підходом у даній сфері.

Завдяки вже сьогодні діючим угодам та проєктам України з країнами ЄС, наша держава має можливість побудувати успішну цифрову державу на рівні з іншими передовими країнами. Ми можемо бачити значний прогрес України у сфері електронного урядування та електронної демократії. За допомогою європейських партнерів можемо спостерігати за успішним втіленням таких проєктів як «Трембіта» та «Вулик», тощо.

Висновки до 2-го розділу

Аналізуючи правові аспекти впровадження та розвитку електронного урядування можна побачити значний прогрес України за останні роки. Електронне урядування в Україні регулюється безліччю нормативних актів, зокрема, у сферах: розвитку інформаційного суспільства, електронної демократії, електронного урядування, інформатизації тощо. Електронне урядування в Українському законодавстві здебільшого розглядається саме як складова частина процесу інформатизації, а не як окрема сфера. Розглядаючи законодавчі акти прослідковується те, що саме на державу покладається головна координуюча, організуюча та контролююча роль у відносинах, що виникають у процесі запровадження електронної демократії та електронного урядування між основними її суб'єктами.

Проте, незважаючи на вагому нормативно-правову базу з питань електронного урядування, з самого початку можна було спостерігати за відсутністю як такої єдиної державної політики з впровадження електронного урядування, її стратегій та концептуальних засад, відсутність контролю з боку держави за виконанням заходів із впровадженням електронного урядування, відсутністю чітко визначених критеріїв реалізації впровадження е-урядування та загальна корумпованість державних органів призвели до того, що Україна значно відстає за темпами впровадження електронного урядування від інших європейських країн.

Однак, аналізуючи досвід впровадження електронного урядування європейських країн, необхідними кроками є прийняття низки документів які

встановлюють стратегії, загальні рамки, конкретні дії та стратегії щодо електронного урядування.

В останні роки Україна значно прогресує у сфері електронного урядування та електронної демократії. Ефективними діями, разом з партнерами Україна вже реалізувала такі цікаві проєкти як «Трембіта» та «Вулик», тощо.

Правильно та якісно побудована система електронного урядування має позитивний вплив на загальний хід проведення подальших реформ у суспільстві, насамперед у тих сферах де велике значення мають форми та методи взаємодії органів державного управління з населенням, бізнесом та громадськими організаціями. Розбудова системи електронного урядування напряму залежить від фінансово-економічних можливостей держави та політико-правового становища у суспільстві, саме ці фактори можуть вплинути на процес впровадження електронного урядування та проведення реформ у даній сфері.

В умовах сьогодення з метою пристосування до вимог інформаційної ери саме успішне впровадження та розвиток системи електронного урядування та електронної демократії відіграють ключову роль, саме обмін інформацією її раціональне використання на благо держави, окремих громадян, бізнесу, громадських організацій та суспільства в цілому є рушійною силою у сучасному світі.

Розділ 3. Проблеми та перспективи України у сфері електронного урядування та електронної демократії

3.1. Досягнення України у галузі електронного урядування та електронної демократії: веб-портал ДІА

Розбудова якісної цифрової держави, зниження, мінімізація ризиків цифрового розриву є фундаментальними процесами які сприятимуть подальшому поширенню якісних, нових, інноваційних онлайн-послуг по всій Україні та у всі сфери життєдіяльності суспільства і держави. За останні роки Україна зробила значний прогрес у галузі електронного урядування та електронної демократії.

Курс уряду на діджиталізацію приносить свої позитивні результати. Зокрема значний розвиток електронного урядування в Україні, за останні роки, можна в рейтингу на основі досліджень Організації об'єднаних Націй «E-Government Survey 2014», «E-Government Survey 2020» та «E-Government Survey 2022». Так у 2014 році Україна зайняла 87 місце зі 193 у рейтингу країн із найбільш розвиненим електронним урядуванням [82], у 2020 році Україна посіла 69 місце з 193 країн [83], що на 18 позицій вище ніж у 2014 році, а вже у 2022 році Україна посіла 46 місце [84].

Дана статистика показує, що за останні роки Україна значно укріпила свої позиції у галузі електронного урядування та електронної демократії. Запровадження політики «держава у смартфоні», реалізація проекту «Дія», запровадження інформаційно-комунікаційних технологій в аграрну галузь, та у сферу охорони здоров'я дало можливість розвивати сильну цифрову державу.

Побудова передової інноваційної цифрової держави в Україні активно реалізувалась у проекті «Дія», просторі де в одному місці є і паспорт громадянина України, закордонний паспорт, студентський квиток, водійське

посвідчення, картка платників податків та ще ряд важливих документів, які зручно функціонують у межах одного мобільного застосунку.

У 2020 року в Україні офіційно запустили проєкт «Держава і я» скорочено «Дія», мобільний застосунок та веб-портал можна назвати революційним у сфері державного управління. Мета проєкту побудувати сильну «Цифрову державу». Дія є частиною проєкту «державна у смартфоні» яку реалізує Міністерство цифрової трансформації України [99].

У січні 2022 року кількість користувачів мобільного додатку «Дія» сягала 13,7 мільйонів українців, а вже у серпні того ж року кількість користувачів зросла до понад 18 мільйонів осіб [141].

«Дія» не фінансується з державних коштів, це зумовлено тим, що створенням проєкту займались Міністерство цифрової трансформації у співпраці та за підтримки, вже згаданих у попередньому розділі, USAID\UK aid «Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах\ TAPAS» [136] та програми EGAP [138], що фінансуються Швейцарською агенцією з розвитку та співробітництва [99], місія якої в Україні, полягає у сприянні демократичним реформам державних інститутів, забезпеченні сталого розвитку економіки, впровадженні принципів справедливого суспільства на засадах участі громадян у суспільному житті, допомога у поглибленні інтеграції з Європою. Агенція підтримує проєкти у сферах: охорони здоров'я, верховенства права, місцевого врядування та децентралізації, соціальних послуг, та інше [144].

Дія допомагає українцям отримати державні послуги онлайн та за декілька хвилин. Дія фактично є єдиним електронним кабінетом у якому наявні всі необхідні державні послуги без бюрократії.

Для того щоб почати користуватись додатком на мобільному смартфоні необхідно:

1. Завантажити безкоштовний додаток «Дія» в Google Play, AppStore або на порталі «Дія»;

2. Ввести дійсний номер телефону користувача, придумати простий пароль з чотирьох цифр та безпосередньо авторизуватись, ідентифікація також можлива за допомогою TouchID;

3. Авторизація можлива за допомогою BankID.

4. Після авторизації, всі необхідні електронні документи додаються автоматично, якщо у державному реєстрі є всі повні дані про громадянина [99].

В дії наявні понад 90 електронних державних послуг, зокрема основними з них є: реєстрація ФОП, внесення змін до ФОП, закриття ФОП, відновлення та обмін посвідчення водія, витяг про народження, витяг про місце проживання, витяг про шлюб, витяг про смерть, COVID-сертифікати, довідка про доходи, зміна місця проживання, отримання статусу безробітного, усиновлення: реєстрація кандидатом, тощо [99]. Також є окремі гранти від держави, зокрема це: грант на власну справу [92], грант на переробне підприємство [93], грант на сад [94], грант на теплицю [95].

Для зручності громадян в пошуку та отриманні необхідних послуг в дії було створено спеціальний портал «Гід з державних послуг», де зібрані та згруповані за сферами всі наявні адміністративні послуги [91].

4 листопада 2022 року Михайло Федоров заявив, що незабаром з'являться нові цифрові документи, зокрема це дипломи про освіту та шкільні атестати. У зв'язку з повномасштабною війною багато українців втратили свої атестати та дипломи, тому уряд ухвалив відповідну постанову щодо цифровізації даних документів. Міністерство цифрових трансформацій разом з Міністерством освіти і науки та Державною податковою службою вже розпочали працювати над даною розробкою [158].

Детальніше варто розглянути такі послуги які надає «Дія»: «Малятко», «Оселя, Дія.Бізнес, Дія.Цифрова освіта, Дія. Відкриті дані, Дія.City, тощо.

«Малятко» - це перша в Україні комплексна послуга для батьків новонароджених. Проєкт стартував у 2020 році з метою створення сприятливих умов для реалізації прав дитини. З поданням однієї онлайн-заявки можна

zareestruvati ditynu protyagom odnogo robocoho dnia ta otrymati do desyati riznykh derzavnykh poslug, yaki neobkhidni pri narodzhenni dityni [114].

Zamoviti poslygu mozhyt' batyky, yaki ne otrymuvali svidoctvo pro narodzhennya dityni ranishe, yaki e hromadnyami Ukrainy, shlyub miZh batykami bylo ukkladeno v Ukraini, dityna ykikh narodylas' v medychnomu zakladi ta byv vydanyy medychnyy visnovok pro narodzhennya dityni [114].

Dlya zamovlennya poslygu neobkhidno maty medychnyy visnovok pro narodzhennya dityni ta kvalifikovanyy elektronnyy pidpis.

Zokrema, mozha zamoviti bazovi, obov'yazkovi poslygu ta poslygu na vybir. Bazovi poslygu mozhyt' zamoviti tilky ti batyky, yaki she ne otrymali svidoctvo pro narodzhennya dityni, takymy poslygamy e: derzavna reestraciya novonarodzhenooho, otrymannya svidoctva pro narodzhennya dityni ta viznachennya pozhodzhennya dityni, u svidoctvi pro narodzhennya bude vkazana informatsiya pro matir ta batyka dityni [114].

Sered poslug na vybir nayvni:

1. Priznachennya dopomohy pri narodzhenni dityni. Rozmir dopomohy stanovyt' 41280 hrn.
2. Reestraciya v Derzavnomu reestri fizychnykh osib-platnykiv podatkov. Nomer platnyka podatkov dityni vnosyt'sya do svidoctva pro narodzhennya;
3. Prisyvoennya dityni unikal'nogo nomera zapysu v Eidinomu derzavnomu demografichnomu reestri. Nomer vnosyt'sya do svidoctva pro narodzhennya;
4. Viznachennya nalezhnosti dityni do hromadnyanstva Ukrainy. Poslyga nadaetsya avtomatychno lyshе yaksho zamovleno poslygu z prisyvoennya dityni unikal'nogo nomeru zapysu v reestri;
5. Reestraciya misya prozhyvannya dityni;
6. Priznachennya dopomohy bagatoditnym sim'yam;
7. Vnesennya informatsiyi pro ditynu do Reestru paciyentiv. Tse pryshvidshyt' chas pidpysannya deklaratsiyi z simeynym likarem, adzhe vsya informatsiya pro ditynu vzhе bude u Reestri;
8. Vyplyata hroshovoї kompensatsiyi za pakunok mal'yoka [114].

У 2022 році планується додання ще однієї послуги – оформлення посвідчень батьків та дитини з багатодітної сім'ї [114].

Ще однією цікавою програмою є: «єОселя». У грудні 2021 року Президент України анонсував нову програму доступного кредитування для населення «Доступна іпотека 7%». Через не співпадіння умов які озвучив уряд та роботи банків які ставили інші умови позичальникам та повномасштабну війну, уряду довелось дещо оновити програму «Доступна іпотека 7%». Так, вже 3 жовтня 2022 року в тестовому режимі запрацювала програма «єОселя». Програма реалізується Міністерством економіки, Міністерством цифрової трансформації та «Укрфінжитлом» [87].

Перший віце-прем'єр-міністр – Міністр економіки України Юлія Свириденко, зазначає: «Незважаючи на те, що єОселя зараз працює в тестовому режимі, ми бачимо: вона має великий запит серед людей. Отже, вже зараз можна говорити про актуальність і доцільність саме механізму пільгового кредитування для вирішення проблеми нестачі доступного житла для українців. Ми працюємо над тим, щоб скористатися послугою змогли якомога більше українців» [139].

В рамках програми передбачається, що українці зможуть придбати житло під 3% річних з мінімальним початковим внеском 20% строком кредитування до 20 років. Основною перевагою програми є те, що процентна ставка залишається фіксованою протягом усього кредитного періоду. Станом на 4 жовтня 2022 року п'ять банків інтегровано у програму, зокрема це: «Ощадбанк», «Приватбанк», «Укргазбанк», «Скай банк» та банк «Глобус» [87].

Згідно Постанови Кабінету Міністрів №856 від 2 серпня 2022 року отримати послугу можуть громадяни:

- віком від 18 років;
- громадяни які відносяться до однієї з категорій: військовослужбовці різних рангів та категорій, медичні працівники, педагогічні працівники закладів освіти державної або комунальної форми власності, наукові (науково-

педагогічні) працівники закладів освіти та наукових установ державної або комунальної форми власності, ветерани війни та члени їх сімей (учасники бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни, сім'ї загиблих (померлих) ветеранів війни), внутрішньо переміщені особи; інші громадяни України, які не мають власної житлової нерухомості або у власності яких менше ніж 52,5 кв. метра.

- не мають діючих договорів пільгових державних іпотек та лізингу;
- не належать до осіб під санкціями та не знаходяться в реєстрі олігархів [1].

З 2023 року оформлення кредиту на житло можливе під 7% для всіх українців які відповідають визначеним критеріям:

- є громадянами України віком від 18 до 70 років;
- є платоспроможними;
- володіють нерухомістю 52,5 кв.м.
- не перебуває під санкціями;
- не брали участь в інших подібних державних програмах [1].

Надіслати заявку на отримання іпотеки можна через мобільний застосунок або портал «Дія». Всю необхідну інформацію з реєстрів та переду документів в банк здійснює система автоматично, що є неабияк зручно.

Наступним не менш важливим проектом є Дія.Бізнес – це національний проєкт із розвитку підприємництва та експорту. Проєкт був ініційований у лютому 2020 року Міністерством цифрової трансформації України, у травні 2021 року реалізовується спільно з державною установою, яка відповідає за розвиток та підтримку українського підприємництва на внутрішньому та зовнішньому ринках Офісом з розвитку підприємництва та експорту [127].

Зокрема в рамках реалізації проєкту здійснюється підтримка як і підприємців які вже мають власний бізнес, підприємців, які лише розпочинають свій бізнес та громадян, які лише мріють розпочати власну справу. Зокрема, на порталі доступні: безкоштовні консультації для підприємців, понад 13 безкоштовних освітніх курсів щодо старту власного

бізнесу, центри підтримки підприємців, бізнес-ідеї для створення власної справи, консалтингова підтримка, програма вебінарів для підприємців, довідки для підприємців, пропозиції від партнерів та багато іншого [127].

У липні 2022 року спільно з «Дія.Бізнес» компанія Meta запустила навчальний центр підтримки для українського малого та середнього бізнесу. Підприємцям доступний безкоштовний доступ до всіх тренінгів та курсів, які викладаються українською мовою, від компанії на платформах Meta Blueprint і Meta Boost. Можна буде пройти навчання з маркетингу, SMM, створення контенту, тощо [166].

У проєкту є дві складові: онлайн складова- це портал Дія.Бізнес у форматі one stop shop, на якому можна знайти всю необхідну інформацію для заснування та розвитку власної справи та офлайн складова-Мережа центрів підтримки підприємців Дія.Бізнес в яких українці можуть отримати безкоштовні консультації, відвідати освітні події для підприємців, орендувати зали для івентів, протестувати свій продукт на спеціальній рор-ур-локації [127].

У зв'язку з повномасштабною війною в Україні, проєкт почав допомагати українцям і закордоном, зокрема проєкти по підтримці українців та українських підприємців реалізуються у Польщі, Великій Британії, Молдові та Румунії. Українцям допомагають щодо вирішення візових питань, соціальних виплатах, пошуку роботи, відкриття власної справи, тощо [105].

Варто також розглянути корисну для громадян платформу Дія.Цифрова освіта – це національна онлайн платформа для розвитку цифрової грамотності у громадян [137].

На порталі «Дія. Цифрова освіта» розміщені безкоштовні освітні серіали, яких понад 60, по цифровій грамотності. Серіали за участю експертів розраховані на 7-11 серій тривалість 10 хвилин. Серіали є дуже зручними та простими у своїй подачі оскільки за короткий час допомагають засвоїти всі необхідні знання та навички щодо цифрового простору та тому як у ньому

орієнтуватись. Серіали розраховані на різні вікові групи від школярів до людей похилого віку [137].

Серіали доступні на різну тематику від звичайних уроків по базовому налаштуванні телефона до уроків про блокчейн, біткоїн та криптовалюти.

На сайті також можна пройти тест під назвою «Цифрограм». За допомогою тесту можна перевірити свою цифрову грамотність, в тесті є 90 питань та розрахований він на 30-40 хвилин, після проходження тесту кожен може отримати сертифікат який засвідчує рівень та навички особи. Сертифікат можна використовувати на сайтах пошуку роботи, що допоможе підвищити шанси на працевлаштування. Тест доступний для різних категорій громадян:

- цифрограм 1.0 для громадян – основи комп'ютерної грамотності, створення цифрового контенту та інше;
- цифрограм 2.0 для громадян – тестуються основи комп'ютерної грамотності, інформаційна грамотність та вміння працювати з даними, безпека у цифровому середовищі та інше;
- цифрограм для вчителів - навчання та оцінювання учнів, професійний розвиток, використання та аналіз цифрових ресурсів та інше
- цифрограм для держслужбовців – основи комп'ютерної грамотності, інформаційна грамотність вміння працювати з даними, комунікація та взаємодія у цифровому суспільстві та інше;
- цифрограм для медичних працівників – розв'язання проблем у цифровому середовищі та навчання впродовж життя, створення цифрового контенту та інше;
- ICDL Український цифровий громадянин – ICDL 12 модуль Український цифровий громадянин [137].

Варто відзначити неабияк зручний інтерфейс порталу «Дія. Цифрова освіта», який дозволяє швидко знайти все необхідне, простий тест допоможе визначити рівень цифрової освіти а освітні серіали допомагають якісно засвоїти всю інформацію, саме це головними перевагами платформи.

Окремої уваги заслуговує портал «Дія. Відкриті дані» – це центр компетенції у сфері відкритих даних [106].

Портал надає доступ до інформації для бізнесу, громадян, журналістів, урядовців, тощо, Метою проекту є побудова прозорої та підзвітної для громадян держави. Портал створено за підтримки, вже згаданих у попередньому розділі, USAID / UK та Програми EGAP [106].

Портал надає вільний та безкоштовний доступ як до самих даних, так і до подальшого їх використання. Відкриті дані впливають на такі сфери, як:

- будівництво (уникнення вкладень у ризикові об'єкти, перевірка порушення містобудівного законодавства, моніторинг архітектурної спадщини, детальніший вибір контрагентів та об'єктів будівництва);
- інфраструктура (здійснення контролю за будівництвом, ремонтом та утриманням доріг, додержання тендерного законодавства, боротьба з корупцією під час закупівель);
- екологія (моніторинг якості повітря, боротьба зі стихійними сміттєзвалищами, контроль за дотриманням підприємствами екологічного законодавства, моніторинг забруднення поверхневих вод);
- здоров'я (контроль за використанням коштів у сфері охорони здоров'я, контроль за наявними ліками та зручність підписання декларації з лікарем);
- бізнес (захист від рейдерських атак, захист бізнесу від економічних злочинів та шахрайства, протидія корупції під час розгляду судових справ);
- юридична галузь (моніторинг судових справ та реєстру, захист від рейдерства, перевірка контрагентів);
- місцеве самоврядування (контроль за використанням бюджетних коштів, моніторинг витрат, покращення комунікації влади з громадянами);
- державний нагляд (повідомлення та підготовка підприємця до державних інспекцій, підвищення прозорості перевірок, удосконалення та автоматизація діяльності органів державного нагляду);

- фінансова прозорість(контроль над коштами платників податків, викриття корупційних схем, запобігання фінансовим витратам держави, підвищення рівня прозорості та ефективності використання державних фінансів);
- лісове господарство (здійснення впливу на виявлення припинення незаконного вирубування лісів, сприяння підвищенню прозорості ринку деревини в Україні) [106].

Відкриті дані є основою для боротьби з корупцією, вони допомагають моніторити діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, сприяють прозорості та відкритості влади, що є вагомим чинником у побудові сильної демократичної цифрової держави.

З останніх нововведень на базі екосистеми «Дія» з'явився новий проєкт «Дія.City»,що запрацював 8 лютого 2022 року та був створений для розвитку ІТ-галузі. «Дія.City» - це своєрідний ІТ-хаб для діджитал-маркетологів, стартаперів, кіберспорту та інших фахівців ІТ-індустрії, а також унікальний правовий та податковий простір для ІТ-компаній в Україні [151].

Функціонування проєкту базується на Законі України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» [16] та Законі України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» [6]. Відповідно до Закону України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» набуття статусу резидента Дія Сіті є добровільним та отримується за допомогою подання заявки до Мінцифри [16].

Відповідно до Закону України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» резидентом Дія Сіті може бути юридична особа, зареєстрована на території України в установленому законодавством України порядку, незалежно від її місцезнаходження та місця провадження господарської діяльності, яка відповідає всім таким вимогам:

1. здійснює один або кілька видів діяльності із зазначених у переліку, що вказано у її статуті та/або відомостях про неї, що містяться у Єдиному державному реєстрі;

2. розмір середньої місячної винагороди залученим працівникам та гіг-спеціалістам, починаючи з календарного місяця, наступного за календарним місяцем, в якому набуто статус резидента Дія Сіті, кожного календарного місяця становить не менше, ніж еквівалент 1200 євро за офіційним курсом гривні щодо євро;

3. середньооблікова кількість працівників та гіг-спеціалістів юридичної особи (у разі залучення) за підсумками кожного календарного місяця, починаючи з наступного за календарним місяцем, в якому юридичною особою набуто статус резидента Дія Сіті, становить не менше дев'яти осіб;

4. сума кваліфікованого доходу юридичної особи, отриманого за перших три календарних місяці, наступні за календарним місяцем, в якому юридичною особою набуто статус резидента Дія Сіті, становить не менш як 90 відсотків суми її загального доходу за такий період, а сума кваліфікованого доходу, отриманого за кожен календарний рік перебування у статусі резидента Дія Сіті, становить не менш як 90 відсотків суми загального доходу юридичної особи за той самий період (за наявності загального доходу) [16].

Перевагами для резидентів є:

Податки на працю: 5% податків на доходи фізичних осіб замість 18%, єдиний соціальний внесок 22% від мінімальної зарплати та 1,5 на військовий збір. Податки на компанію та її учасників: 9% податку на виведення капіталу або 18% на прибуток, 0% на доходи фізичної особи, отримані як дивіденти [151].

Серед резидентів вже є: Monobank, Rozetka, Samsung, Reface, Softserve, Нова пошта, та інші.

Лаура Фарманян, рекрутер в Zealic Solutions, компанії яка розвивається, у США та Україні та розробляє інноваційні програмні продукти для галузі охорони здоров'я [79], зазначає, що певним мінусом проєкту Дія Сіті є вимога

щодо щорічного аудиту. Компанії пропонують подавати стандартні фінансові звітності для малого та мікробізнесу на відміну від щорічного аудиту, оскільки вимога щодо щорічного аудиту тягне за собою додаткові фінансові витрати компанії [101].

Також, на нашу думку, варто окреслити нові послуги які з'явилися в дії під час повномасштабної війни, зокрема це: єДокумен, допомога армії, покупка військових облігацій, пошкоджене майно, допомога по безробіттю, дія.TV та дія.Радіо.

Послуга яка першою з'явилась з моменту початку повномасштабної війни є «ЄДокумент»- це тимчасовий цифровий документ на період воєнного часу, якій містить паспортні дані та дані платника податків. Документ надається всім громадянам України, які авторизовані у дії, створений у зв'язку з тим, що з початком повномасштабної війни яка всіх застала зненацька не всі встигли або мали змогу взяти з собою необхідні паперові документи, а цифрові документи у дії не завжди відкривались або були взагалі не доступними через те, що від початку масових бойових дій всі державні реєстри були відключеними з міркувань безпеки. Тому і було створено альтернативу у вигляді єДокументу [113] [див. Додаток №11, с.128].

ЄДокумент повністю посвідчує особу, його можна показувати на блокпостах представникам поліції,ГРО. Документ я є доступний всім громадянам у застосунку «Дія». Наявний унікальний QR-код який підтвержує оригінальність та перевірку заявлених даних [113].

У перші ж дні повномасштабної війни у додатку була запущена функція «допомога армії». Громадянин самостійно може обрати фонд або програму куди відправити свої гроші, зокрема можна задонатити на «Армію дронів», «UNITED 24» та фонд «Повернись живим». Можна одразу ж побачити скільки коштів уже зібрано. Наприклад, станом на 26 жовтня 2022 року було зібрано понад 454 мільйони гривень, та що придбано на отримані кошти [107] [див. Додаток №12, с.128].

З 3 жовтня 2022 року у Дії з'явилась можливість покупки військових облігацій. Військові облігації- це цінні папери, які під час війни випускає держава. Облігації допомагають підтримувати економіку та допомагають залучити кошти на підтримку Збройних сил України. Купуючи військові облігації, під час війни, громадянин спонсорує перемогу України у війні. Купуючи військові облігації вже через 3,6, 12 чи більше місяців кошти можна повернути на карту «Підтримки з додатковими від 11 до 16 відсотків прибутку. Облігації зараховуються на рахунок протягом 3 робочих днів, а номінал однієї облігації складає 1000 гривень. Важливим є те, що самостійно дія не продає облігації, це здійснюють партнери, станом на 26 жовтня 2022 року партнерами є: Альфа-Банк та Укргазбанк [89].

Для покупки облігацій необхідно [див. Додаток №13, с. 129]:

1. Вибрати тип облігації та продавця
2. Вказати кількість облігацій
3. Вибрати картку «Підтримки, на яку в подальшому буде здійснення повернення коштів та відсотків
4. Підписати документ на відкриття інвестиційного рахунку.

Так, станом на 1 листопада 2022 року було куплено 82 тисячі військових облігацій, це понад 82 мільйонів гривень, зокрема, за майже 3 тижні із запуску облігацій Крим та Луганськ українці придбали 6,4 тисяч облігацій Крим та 2,5 тисяч облігацій Луганськ, це майже 9 мільйонів гривень, які пришвидшують перемогу України [159]. 2 листопада додатково з'явилась нова облігація – Бердянськ, процентна ставка якої 14% а дата виплат вказана до 10.05.2023 року [160].

Перевагою військових облігацій є те, що вкладені в облігації кошти працюють цілий рік на підтримку Збройних сил та деокупацію українських територій цим пришвидшуючи перемогу України, також з доходу у результаті покупки облігацій не доведеться сплачувати податки [107].

В умовах війни надзвичайно важливою є послуга «пошкоджене майно», за допомогою якої, можна повідомити про знищення або пошкодження власної

нерухомості внаслідок військової агресії росії. Послугою можна скористатись якщо після 24 лютого було пошкоджено приватний будинок, квартиру або інше житлове приміщення з окремим правом власності. Послуга, компенсація збитків поки не поширюється на нежитлову нерухомість. Планується створення спеціальної комісії, яка буде здійснювати оцінку збитків та визначати суму збитків. У якому розмірі буде здійснена компенсація та кому впершу чергу будуть відшкодовуватись збитки має вирішити проєкт Закону «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації» від 1 квітня 2022 року, який лише розглядається у Верховній Раді, у першому читанні до законопроєкту було запропоновано більше 700 поправок. Проте, передбачаються такі варіанти відшкодування: нерухомість або відремонтують, або повністю збудують з нуля, або виплатять грошову компенсацію [26]

Щоб подати заявку необхідно:

1. Вказати повністю дані про об'єкт який було пошкоджено і що саме було пошкоджено. Якщо дані є у реєстрі вони підтягнуться автоматично;
2. Детальний опис всіх пошкоджень, дата та час, фото та відео якщо вони є;
3. Особисті контактні дані [26].

Наступним кроком буде очікування подальших розпоряджень уряду щодо компенсації збитків.

Ще однією вагомою послугою на час війни є допомога по безробіттю. Оформити статус та отримувати щомісячну допомогу можуть ті українці, які втратили роботу під час війни та зареєстровані на тимчасово окупованих територія чи територіях де ведуться активні бойові дії. Статус можна оформити на порталі або у застосунку Дія.

Оформлення статусу по безробіттю займає декілька кліків. Обравши послугу необхідно підтвердити, що ви дійсно втратили роботу та не є

студентом денної форми навчання підтвердити це можна заповнивши опитувальник та додавши сканкопії необхідних документів. Наступним кроком необхідно обрати зручний центр зайнятості для відвідування, ввести ІВАН-номер власної картки для отримання допомоги по безробіттю та обрати період отримання виплат. Портал автоматично сформує дві заявки, одна про безпосереднє надання статусу безробітнього, друга про призначення виплат [108].

Дана послуга є неабияк необхідною у воєнний час. Вона впершу чергу націлена на допомогу людям які постраждали від війни.

В умовах війни, коли окупанти глушать сигнали радіо та телебачення, важливими є послуги: «Дія.Радіо» та «Дія.TV», за допомогою яких, при наявності доступу до мережі, можна завжди дізнаватись актуальні новини з перевірених офіційних джерел. Переглядати новини та слухати радіо в Дії можна повністю безоплатно [132].

Отже, Дія як проєкт «держава у смартфоні» якісно та позитивно себе зарекомендував. Дія стала одним з основних засобів які налагоджують взаємодію громадян, бізнесу з державою. Мобільність, зрозумілість, доступність, простота дизайну все це є неабиякою перевагою дії. Вагомим плюсом дії є те, що всі електронні документи на веб- порталі та у мобільному застосунку дії є прирівняними до паперових документів та мають таку ж юридичну силу.

Дія є зразком якісної, продуманої політики держави у сфері оцифрування послуг. Веб-портал та мобільний додаток значно спрощують процес та скорочують час надання необхідної інформації та отримання тієї чи іншої послуги, це є вагомим показником якісного запровадження та функціонування електронного урядування та електронної демократії в Україні.

3.2. Земельні реєстри як структурний елемент електронної демократії.

Бурхливий розвиток цифрових технологій, перехід уряду до цифровізації економіки, все більше зосередження уряду на впровадженні та вдосконаленні сфери електронного урядування та електронної демократії сприяє розвитку сильної передової цифрової держави, зокрема політика уряду щодо цифрових трансформацій торкнулась і земельної справи. Цифрові трансформації у даній сфері мають неабияке значення як для внутрішніх та зовнішніх потреб держави, так і для інтеграції держави у єдиний цифровий ринок.

Задля економії ресурсів та часу, а також для ефективного, якісного та прозорого функціонування аграрної сфери були створені спеціальні реєстри та проекти. Основними законопроектами у даній сфері є Закон України «Про Державний земельний кадастр» [7] від 2011 року та Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення прозорості у сфері відносин власності з метою запобігання корупції» [5] від 2015 року тощо.

Закон України «Про Державний земельний кадастр» від 7 липня 2011 року зазначає, що ведення державних земельних кадастрів сприяє інформаційному забезпеченню органів державної влади, органів місцевого самоврядування, фізичних та юридичних осіб [7].

Законом додатково зазначається: органи ведення державного земельного кадастру, склад відомостей державного земельного кадастру, ведення державного земельного кадастру, гарантії достовірності відомостей державного земельного кадастру, відповідальність у сфері державного земельного кадастру та фінансове забезпечення ведення та функціонування, плата за послуги державного земельного кадастру [7].

У статті 36 цього Закону зазначається, що інформація про земельні ділянки стала повністю відкритою та розміщується на офіційному веб-порталі центрального органу виконавчої влади який реалізує державну політику у сфері земельних відносин. Пошук необхідної інформації здійснюється за кадастровим номером або за місцезнаходженням земельної ділянки. Додатково загальнодоступною стала інформація щодо: повних відомостей про земельну ділянку (кадастровий номер, право та форма власності, площа земельної ділянки та її цільове призначення), та повні відомості про власників ділянок [7].

Даний Закон містить як позитивні так і негативні сторони. Серед позитивних є те, що у Законі чітко окреслена процедура реєстрації земельної ділянки, спрощення процедури оформлення земельної ділянки, Законом передбачено створення електронного документу та відображення його в мережі, в якому містяться всі відомості про результати робіт по землеустрою, оцінка земель які безпосередньо підлягають внесенню до Державного земельного кадастру, тощо. Серед негативних сторін Закону є те, що Закон не додержується єдиного підходу до визначення певних термінів які вже містяться у інших нормативно-правових актах, у Законі відсутні особливості створення та подальше ведення Державного земельного кадастру для сільськогосподарських земель, що порушує систему прозорості та відкритості інформації щодо даної сфери [7; 28], тощо.

У зв'язку з відсутністю прозорості щодо майнового стану державних службовців, відсутності як такого моніторингу корупційних дій та відсутність контролю за публічними коштами у представників громадської спільноти, закритість інформації про майно зокрема земельне, все це зумовило прийняти 14 липня 2015 року Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення прозорості у сфері відносин власності з метою запобігання корупції» [5].

У Законі передбачається відкриття майнових державних реєстрів, доступ до інформації про власників об'єктів нерухомості та відомостей про

земельні ділянки із Державного земельного кадастру. Відкриття такої інформації значно спростило виявлення ознак корупції, намагань посадовців приховати від загалу свої майнові статки та дозволило та дало можливість розвитку суспільного контролю за майном посадовців, тощо [5].

Процедура отримання інформації є простою, адже для доступу до необхідної інформації громадянин повинен ідентифікувати себе через ID-банкінг на відповідних державних порталах.

Ухвалення Закону спростило та пришвидшило отримання відповідної інформації з Державного земельного кадастру, запровадження цифрового отримання адміністративних послуг сприяє боротьбі з корупцією. Закон дав можливість кожному громадянину отримати інформацію про об'єкти нерухомості посадовців, їх бізнес, підприємства з публічного реєстру, перевірити дані про майно посадовців та порівняти їх з даними наведеними у деклараціях цих же посадовців, що сприятиме виявленню корупції. Даний Закон включає суспільство у боротьбу з корупцією та контролю над посадовцями [5].

В контексті дослідження земельної сфери необхідно розглянути такі веб-портали як: Держгеокадастр та Державний аграрний реєстр.

Держгеокадастр- це веб-портал електронних послуг Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру [131].

Для того щоб отримати необхідні адміністративні послуги потрібно зареєструватись в електронному кабінеті, здійснити реєстрацію можна за допомогою: електронної пошти, електронного цифрового підпису та ID.GOV.UA або BankID, після авторизації в електронному кабінеті будуть доступні всі послуги які можна отримати [131].

Після авторизації доступними є такі послуги, як відомості Державного земельного кадастру, видача витягів з технічної документації про нормативну грошову оцінку земельної ділянки, видача відомостей з документації із землеустрою з Державного фонду документації із землеустрою, витяг з реєстру інженерів-землевпорядників та інші [131].

Додатково є ряд послуг які є у вільному доступі без додаткової авторизації серед таких послуг є: видача витягу з Державного реєстру сертифікованих інженерів-геодезистів, інженерів-землевпорядників; видача витягу з Державного реєстру оцінювачів з експертної грошової оцінки земельних ділянок; подання заявки про надання доступу до Державного земельного кадастру та інше [131].

Окремо доступні послуги для сертифікованих інженерів-землевпорядників:

- державна реєстрація земельної ділянки з видачею витягу з державного земельного кадастру;
- заява про внесення виправлених відомостей до Державного земельного кадастру, та інші [131].

На порталі доступний внутрішній моніторинг поданих заявок на отримання тієї чи іншої послуги, дані яких оновлюються протягом 5 хвилин, у кожній заявці присвоюється статус заявки, зокрема «опрацьовано», «готово», «зареєстровано», «передано на опрацювання», «в обробці», «очікування», «очікування оплати», тощо. Відображається дата створення заявки, тип заявки та місце знаходження [131].

Також доступна внутрішня статистика запитів, можна побачити річну статистику використання електронних сервісів, де описано які послуги надавались найбільше та у якій кількості.

Державний аграрний реєстр (ДАР) - це автоматизована електронна система, створена Мінагрополітики з метою ефективного та прозорого залучення та розподілу усіх видів підтримки для українських аграріїв, як за кошти державного бюджету, так і у вигляді пільгових кредитів, міжнародних грантів або технічної допомоги [98]. Реалізація та підтримка ДАР відбувається за підтримки Світового банку та Європейського Союзу.

Мінагрополітики 12 серпня 2022 року офіційно відкрило реєстрацію аграріїв по всій Україні [90].

Зареєструватись в ДАР та податись на необхідну програму можуть:

1. виробники сільськогосподарської продукції будь-якого розміру та напрямку діяльності;
2. фізична особа, ФОП або юридична особа будь-якої форми власності;
3. має кваліфікований електронний підпис або BankID [98].

Зареєструватись можна за допомогою універсальної платформи для електронної ідентифікації користувачів ID.GOV.UA [109]. Після чого в Аграрному реєстрі створюється персональний електронний кабінет агровиробника. Перевагою ДАР є його з'єднання з Єдиним державним реєстром юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, Державним земельним кадастром, Державним реєстром речових прав, а також із Єдиним державним реєстром тварин, тому після реєстрації всі дані підвантажуються та оновлюються автоматично [98].

За допомогою ряду програм в рамках яких агровиробникам не залежно від розміру будуть надаватись певні субсидії, пільгові кредити, кредитні гранти на розвиток справи. Підтримка надається за допомогою: Уряду, міжнародних донорів, банків та інших організацій.

ДАР містить повні відомості про виробників сільськогосподарської продукції це в свою чергу забезпечує ефективне надання державної підтримки, спрощує реєстрацію сільгоспвиробників з метою отримання необхідної бюджетної підтримки, надає автоматичну перевірку статусу виробника через доступ до інших державних реєстрів та кадастрів, надає публічності розподілу коштів державної підтримки тощо [98].

Як спільно зазначають українські дослідники, які досліджували питання впровадження сучасних технологій в аграрну сферу Демчишак, Н., Радух, О, та Гриб, В.: «Імплементация цифрових технологій повинна інтенсифікувати процес розвитку агросектору, а також стимулювати підвищення рівня добробуту населення у сільській місцевості, забезпечення зайнятості, зважаючи на зростаючу потребу у працівниках у міру запуску у 2021 р. ринку землі. Цифровізація повинна сприяти появі нових виробництв та розвинути інноваційне підприємництво у агросекторі. Розробка національної стратегії

електронного (цифрового) сільського господарства має стати підґрунтям розвитку та переходу України до використання інформаційних технологій для трансформацій у сільськогосподарській сфері» [37].

В умовах відкритої ринкової економіки цифровізація аграрної сфери грає неабияку роль. Крім того в умовах інтеграції України до Європейського Союзу і у результаті вихід на новий потенційно більший та конкурентний ринок аграрний сектор стає одним з пріоритетних на ринку та стратегічно важливим для розвитку та зміцнення національної економіки. Введення нових, інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій в аграрну сферу, інтеграція цифрових технологій у аграрну сферу, оптимізація функціонування ринку землі, надання спеціальних грантів для сільськогосподарських підприємств та повний перехід до цифровізації, імплементація цифрових технологій сприяє все більшому розвитку аграрного сектору, стимулює підвищення рівня добробуту населення та економічному розвитку країни.

Світовий розвиток економічних процесів в умовах цифровізації сприяють залученню до єдиних якісних стандартів все більше галузей держави. Удосконалення та оптимізація аграрної сфери шляхом залучення нових інформаційно-комунікаційних технологій допомагають вивести державу на якісно новий рівень благоустрою. Проте для якісної цифровізації даних сфер необхідно забезпечити якісне функціонування сучасних, інноваційних, доступних, керованих та кібербезпечних, захищених електронних інформаційних систем, які працюють притримуючись міжнародних стандартів та принципів ефективності інформаційного забезпечення аграрної сфери. Цифровізація аграрної сфери в умовах європейського курсу України є одним з пріоритетних напрямків. Можна спостерігати за запуском все більш цікавих проєктів від держави на розвиток аграрної сфери. Цифровізація у даній сфері повинна сприяти появі нових, якісних виробництв та розвинути інноваційне підприємництво у агросекторі.

3.3. Впровадження електронного урядування у медичну сферу: здобутки та проблеми.

Стрімкий розвиток електронного урядування та повсюдне запровадження електронних послуг не оминуло і сферу охорони здоров'я. Запровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у сфері охорони здоров'я значно пришвидшує процес надання електронних послуг громадянам та будує якісну, інноваційну систему електронної охорони здоров'я.

Як зазначив для порталу «EU4Digital» професор, доктор філософії з менеджменту та за сумісництвом лікар – терапевт, який вже понад 20 років працює в галузі цифрового здоров'я, Енріке Мартінс, важливою кінцевою метою системи електронної охорони здоров'я є зміцнення фокусу у наданні медичної допомоги від лікарського та лікарняно-орієнтованого підходу до орієнтації на пацієнта та оздоровлення завдяки використанню цифрових технологій. Це проявляється у використанні цифрових систем для зведення даних про пацієнтів в єдину Електронну медичну картку, яка може бути доступною для різних медичних працівників. Також Енріке Мартінс підкреслив важливість участі пацієнта, його голосу для просування системи електронної охорони здоров'я, важливість діалогу між медичними працівниками та пацієнтами, тощо [64]

В Україні стартом якісного впровадження електронних технологій у галузь охорони здоров'я можна вважати прийняття Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення», який набув чинності 30 січня 2018 року [8] та дав старт медичній реформі в Україні, результат якої можна спостерігати вже сьогодні. Складання декларацій з сімейними лікарями, записи на прийоми онлайн, відсутність довгих черг оскільки кожен пацієнт має можливість самостійно обирати день та час прийому, відкритість та прозорість медичної сфери все це є наслідком медичної реформи.

Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» 2018 року [8] поклав початок медичній реформі, яка була необхідним кроком для держави. Роками держава витрачала на медицину 4% ВВП, що є значно великим показником. Частина цих коштів витрачалась нераціонально, утримання непотрібних приміщень, поганий стан закладів охорони здоров'я, неефективне використання державних коштів, халатне відношення до пацієнтів, тотальна корупція, фактично платна медицина для громадян, у державних закладах охорони здоров'я, хоч стаття 49 Конституції України говорить про безкоштовну медицину для всіх громадян та багато іншого, все це негативно впливає на якість надання медичних послуг [27].

Даний Закон оновив програму медичних гарантій для громадян, іноземців та осіб без громадянства, окреслив головні принципи програми медичних гарантій, зазначив порядок отримання медичних послуг, лікарських засобів та медичних виробів у рамках програми медичних гарантій, також у Законі висвітлюється процес укладання обов'язкових договорів про медичне обслуговування населення за програмою медичних гарантій, який укладається між Уповноваженим органом та закладом охорони здоров'я незалежно від форми власності чи фізичною особою- підприємцем [8].

Сама медична реформа проходила у чотири основні етапи:

На першому етапі відбувається реорганізація закладів первинної медичної допомоги які переходять із державної власності в комунальну власність, зокрема, це робиться для того, щоб медичні заклади мали можливість укласти договір з Національною службою здоров'я України та отримувати пряме фінансування за надані реальні послуги з Державного бюджету [130].

Другий етап характеризується створенням Національної служби здоров'я України – центрального органа виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері державних фінансових гарантій медичного обслуговування населення за програмою медичних гарантій [21].

На третьому етапі відбувається безпосереднє підписання декларацій пацієнтів з сімейним лікарем, так звана Всеукраїнська кампанія з вибору сімейного лікаря. Заклади первинної медичної допомоги, серед мед персоналу якого є сімейні лікарі, терапевти, педіатри, підписують контракт з Національною службою здоров'я, а пацієнти у свою чергу підписують декларації з лікарями, яких обрали на власний розсуд [130].

Четвертий етап – початок роботи Національної служби здоров'я України, уже у липні 2018 року відбувається підписання перших договорів між медичними закладами та Національною службою охорони здоров'я України. Саме на цьому етапі ті медичні заклади, які підписали договір з Національною службою здоров'я України починають отримувати прямі державні виплати за конкретних пацієнтів з якими підписали договір [130].

Додатково в результаті реалізації реформи запроваджується повсюдна цифровізація медичних установ, для укладання договорів та якісної взаємодії з пацієнтами відповідні електронні системи. Однією з найуспішніших систем у сфері охорони здоров'я є «E-Health», яка у тестовому режимі запрацювала 20 вересня 2017 року [145].

«E-Health» це електронна система охорони здоров'я. Яка поєднує в собі базу інформаційних сервісів для лікарів, пацієнтів та державних органів системи охорони здоров'я, призначених для систематизації всієї медичної інформації [145].

E-Health є досить складною системою, її якісне впровадження в Україні зайняло декілька років. З самого початку e-Health охоплювала лише невеличку частину медичної сфери, зокрема система працювала для сімейних лікарів, педіатрів та терапевтів. В той час громадяни вже могли укладати декларації з обраними лікарями, а безпосередньо лікарі реєстрували декларації в системі. З часом до системи приєднувалось все більше ланок медичної сфери, а громадянам стали доступними все більше послуг системи [145].

Сьогодні e-Health об'єднує в єдиний інформаційний простір такі галузі охорони здоров'я:

- медичну практику;
- медичне право;
- фармацевтичну галузь;
- управління закладами охорони здоров'я;
- інформаційні сервіси для пацієнтів тощо [145].

Система значно полегшує роботу лікарів та медичних працівників, оскільки за допомогою системи можна швидко та без зайвої паперової документації створити відповідні медичні висновки, направлення, рецепти та отримати повний доступ до історії хвороби пацієнта.

Заклади охорони здоров'я та медичні працівники повинні пройти додаткову реєстрацію у системі.

Для пацієнтів розроблені зручні електронні сервіси для швидкого та якісного доступу до власної медичної інформації та інформації про свого лікаря також пацієнт може записатись на прийом у зручний йому час, може отримати миттєві результати аналізів та діагностики, а також має доступ до рецептів від лікаря та плану лікування. Вся інформація необхідна пацієнту наявна в електронному кабінеті системи e-Health [110]. Для створення особистого електронного кабінету пацієнта необхідно:

1. Обрати підходящу медичну інформаційну систему яку також використовує і лікарня, в якій пацієнт підписав декларацію з особистим сімейним лікарем;
2. Зареєструватись для безпосереднього створення електронного кабінету;
3. Дані про декларацію, вакцинацію, візити до лікаря та всю іншу особисту інформацію автоматично буде додано до особистого кабінету [145].

E-Health для держави є надійним джерелом даних про функціонування всієї системи охорони здоров'я, що у свою чергу впливає на процес ухвалення управлінських рішень у сфері охорони здоров'я. E-Health надає всі необхідні інструменти управління та контролю за використанням медичних та

фінансових ресурсів держави, створює умови для прозорості ринкової конкуренції у сфері медичних послуг [145].

Система e-Health складається з центрального компонента (ЦБД) та медичних інформаційних систем (МІС) [див. Додаток №14, с. 129]. Центральний компонент відповідає за централізоване зберігання та обробку інформації, доступ до цих даних є у Міністерства охорони здоров'я, Національної служби охорони здоров'я України і постачальників медичних послуг, підключених до системи [150].

Медичні інформаційні системи (МІС) - це інструмент, призначений не тільки для передавання даних в центральний компонент eHealth, але також для вирішення локальних питань управління медичним закладом. Медичні заклади можуть обирати на ринку відповідні МІС та встановлювати їх у себе [145].

З управлінської точки зору структуру та склад eHealth можна описати наступним чином:

Кабінет Міністрів України відповідальний за проведення та належне забезпечення якісної політики у сфері електронної охорони здоров'я, зокрема через створення матеріально-технічної бази та решту умов які є необхідними для розвитку електронної системи охорони здоров'я [110].

Міністерство Охорони здоров'я України відповідальне за формування політичних орієнтирів щодо розвитку електронної системи охорони здоров'я та здійснює ряд заходів щодо реалізації даної політики [110].

Національна служба здоров'я України, яка була створена 30 березня 2018 року [21] як результат медичної реформи 2016 року, служба реалізує принцип медичної реформи «гроші йдуть за пацієнтом» метою якого є оплачувати вартість реально наданих медичних послуг пацієнту. Національна служба здоров'я України відповідальна за фінансове та оперативне забезпечення управління системою, зокрема займається

розробкою медичних грантів, обліком підписаних декларацій між лікарем та пацієнтом тощо [146].

14 грудня 2017 році наказом Міністерства здоров'я України було спеціально створено державне підприємство «Електронне здоров'я» (eZdorovya) [88]. EZdorovya відповідає за адміністрування та технічну підтримку національних інформаційних систем у галузі охорони здоров'я України, підключення, відключення та припинення доступу медичних інформаційних систем до центрального компонента, тестування та підтвердження нових функціональних можливостей медичної інформаційної системи, надання технічної підтримки медичним інформаційним системам з питань взаємодії з центральним компонентом, надання інформаційних та консультаційних послуг щодо електронної системи охорони здоров'я, також відповідає за розробку та актуалізацію технічної документації центрального компонента [156]. Серед проєктів eZdorovya є:

- адміністрування центральної бази даних електронної системи охорони здоров'я;
- розбудова телемедичної платформи;
- створення та підтримка порталів для цифрової трансформації;
- побудова інформаційних систем та рішень для національних проєктів;
- адміністрування та побудова ІТ-інфраструктури Міністерства охорони здоров'я України [156].

До найуспішніших медичних інформаційних систем eZdorovya відносять: helsi, EVOMIS, health 24, УкрМедСофт, Електронна лікарня 2.0., Simplex Med, Medics, eLife, MedCORE, Аптека 911, Поліклініка без черг та інші [156].

Електронні медичні інформаційні системи є відповідальними за забезпечення зв'язку між медичними установами, пацієнтами та центральною базою даних [146].

Заклади охорони здоров'я відповідальні за забезпечення якісного медичного обслуговування громадян, надання їм необхідної допомоги з використанням функціоналу електронної системи охорони здоров'я [146].

Станом на 3 листопада, системою e-Health користуються:

- 1939 медичних закладів;
- понад 27 мільйонів пацієнтів;
- понад 24 тисячі лікарів
- понад тисячу аптечних закладів та понад 9 тисяч фармацевтів

[110].

Варто детальніше розглянути портали які функціонують на базі медичних інформаційних систем, зокрема для огляду цікавими будуть: «Портал пацієнта», «Мій МедКабінет», «Medics» та «Helsi».

«Портал пацієнта» - зручний та безпечний сервіс який надає пацієнтам повний та цілодобовий доступ до особистої інформації з будь-якого місця [133]. Мобільний додаток «Портал пацієнта» доступний для безкоштовного завантаження в Google Play та App Store. Портал є інтегрований з медичною інформаційною системою МедЕйр ТОВ «Ілайф».

За допомогою додатку та веб-порталу «Портал Пацієнта» можна:

- записатись на прийом до лікаря;
- оцінити діяльність закладу та лікаря;
- отримати нагадування щодо майбутніх записів та подій;
- отримати повний доступ до інформації про здоров'я;
- можливість обміну повідомленнями з особистим лікарем;
- отримати доступ до оголошень від медичного закладу;
- отримати можливість обміну інформацією про здоров'я з

медичними працівниками та членами родини [133].

Для того щоб скористатись всіма функціями порталу та мобільного додатку необхідно зареєструватись на порталі або у мобільному додатку

та звернутись у відповідний заклад охорони здоров'я підключений до Порталу для отримання коду доступу до медичних записів Пацієнта [133].

На порталі можна здійснити пошук сімейного лікаря та медичного закладу, для цього в пошуку необхідно ввести дані про лікаря або медичний заклад це дасть змогу перевірити медичний заклад щодо підключення до порталу «Портал пацієнта» та отримати необхідну інформацію про медичний заклад та лікарів. [див. Додаток №15 с.130].

Мобільний додаток та веб-портал відрізняються хорошим дизайном, є зрозумілими та простими у користуванні та пошуку необхідної інформації.

Наступним не менш цікавим порталом, який функціонує на базі медичних інформаційних систем є «Мій МедКабінет» - це своєрідний онлайн медичний довідник, реєстратура, медична картка, аптека та база знань в одному місці [119].

Пройшовши реєстрацію пацієнт може:

- записатись на прийом до обраного лікаря як себе так і одного члена родини або іншу особу;
- скасувати запис на прийом;
- переглядати календар подій;
- отримувати сповіщення про прийоми, щеплення та інше;
- переглядати медичну карту та всі документи з можливістю завантажити їх;
- отримати доступ до медичних аналізів які можна додатково завантажити;
- отримати доступ до рецептів від лікаря які для зручності можна завантажити у PDF форматі [119].

Додатково на сервісі можна здійснити пошук лікаря та посади, медичного закладу, пошук необхідних медичних послуг тощо.

Також запланований запуск нової послуги «Аптека онлайн» за допомогою послуги можна шукати та замовляти необхідні ліки на онлайн сервісі «Мій МедКабінет». Можна буде обрати необхідні ліки з переліку призначених лікарем медикаментів та замовити їх [119].

Вартої уваги, на наш погляд, також є цілісна медична інформаційна системи «Medics». «Medics» - це повноцінна медична інформаційна система. Medics одними з перших долучились до медичної реформи та розробки центрального компонента e-Health. Метою Medics є забезпечення кожного медичного закладу доступом до реєстрів в центральному компоненті МОЗ та до нової моделі фінансового забезпечення, а також щоб кожен пацієнт мав право на доступ до якісної та ефективної медицини [165].

На веб-порталі наявні такі основні блоки: реформа e-Health, система Medics та блок для пацієнтів [165] [див. Додаток № 16, с.130].

Перейшовши на блок реформа e-Health можна зареєструвати медичний заклад в Medics, перевірити статус реєстрації медичного закладу, долучити персонал медичного закладу до системи, заповнити та підписати декларацію. Для медичних закладів сервіс пропонує такі переваги, як легкий, зручний та зрозумілий сайт, початок роботи на якому можливий при наявності навіть одного комп'ютера, економія часу, оскільки підписання декларацій з Medics є швидким та зрозумілим, також сервіс пропонує щоденну підтримку роботи системи для цього створена спеціальна технічна підтримка яка допоможе у вирішенні проблемних питань [165].

Система Medics – це сукупність практичних рішень, в основі яких лежить вільний доступ пацієнта до своїх медичних даних, вільний вибір ним лікаря, клініки чи послуги. В системі доступні інструменти які дозволяють налагодити сервіс і підвищити рівень обслуговування пацієнтів медичними закладами. Для медичних закладів у системі доступними є:

1. Електронна реєстратура, за допомогою якої можна забезпечити рівномірний потік пацієнтів без довгих черг, можливість контролювати та

планувати візити до лікаря зі сторони медичного закладу, формувати пакети медичних послуг і планових оглядів;

2. Робочий кабінет лікаря в якому можна адаптувати систему до бази скарг та алгоритмів прийняття рішень лікарями, можливість перенаправляти пацієнта та виписувати електронні рецепти, формувати статистику на основі прийому даних у лікаря, можливість використання профілю лікаря як візитної картки за рахунок бази оцінок та відгуків;

3. Контроль за роботою медзакладу в якому є можливість доступу до інформації про статус підписання декларації між лікарями та пацієнтами, які містяться в центральному компоненті МОЗ, доступ до аналітичних звітів щодо надання медичних послуг, налагодження комунікації із персоналом медичного закладу;

4. Комунікація із клієнтом за допомогою якого можна налагодити систему сповіщень про плановий медичний огляд, обстеження, процес вакцинації, можливість надсилати приватні повідомлення пацієнту, які адмініструються в чатах на базі платформи;

5. Реклама і маркетинг в межах якого можна підвищити рівень впізнаваності медичного закладу серед користувачів системи, можливість організації ефективної співпраці з іншими сервісами та гравцями ринку а також наявність єдиного інформаційного простору міста;

6. Формування бази користувачів у регіоні доступна можливість здійснювати централізоване зберігання всіх медичних даних пацієнта на базі його власної електронної медичної карти, об'єднати користувачів у сім'ї та групи за різними критеріями, визначити геолокації користувачів системи [165].

Пацієнтам, Medics надає можливість повного та зручного доступу до власних медичних даних, можливість обрати найкращого лікаря у регіоні шляхом оцінки відгуків про спеціаліста, наявна система персональних сповіщень про планові прийоми, записи та прийоми ліків, можливість написання відгуків та оцінювання лікаря, послуги та медичного закладу тощо.

Пройшовши просту реєстрацію на сайті або у мобільному додатку, який можна завантажити безкоштовно в Google Play та App Store, пацієнт отримує доступ до всіх можливостей порталу. Додатково сервіс гарантує надійну систему захисту персональних даних пацієнта, зокрема дані зберігаються на надійних сервісах по захисту та збереження даних – Google, Microsoft, Amazon та в країнах Європи, також сервіс гарантує обмежений доступ до даних, доступ до даних про пацієнта мають лише ті спеціалісти та медичні заклади до яких звернувся пацієнт [165].

Medics є однією з найефективніших медичних систем України, на порталі наявна інформація про більше ніж 12800 лікарів, ефективна система оцінок та відгуків допомагає пацієнту обрати надійного лікаря. Зрозумілий та зручний сайт допоможе знайти всю необхідну інформацію [165].

Окремо на наш погляд, варто розглянути одну з передових та надійних електронних медичних систем в Україні для лікарів, державних та приватних медичних закладів, та пацієнтів - «Helsi» [162].

На сайті системи пацієнту, після реєстрації, доступні такі послуги, як можливість знайти та обрати свого лікаря, запис на прийом on-line, повний доступ до власної електронної медичної карти пацієнта та дитини, миттєвий доступ до результатів аналізів та діагностик у персональному кабінеті, доступ до плану лікування та призначень від лікаря [162].

Додатково на порталі доступним є пошук та бронювання необхідних ліків для цього потрібно просто вказати назву лікарського засобу обрати зручну аптеку серед партнерів helsi, забронювати ліки і отримати номер замовлення як тільки запит буде оброблено прийде СМС від аптеки з деталями замовлення [див. Додаток №17, с.131]. Можна порівнювати ціни в різних аптеках і замовляти ліки по низьким цінам. Загальна кількість аптек-партнерів перевищує 1850 одиниць більше ніж у 130 містах України [162].

Також можна оформити медичне страхування, пакет якого включає: забезпечення необхідними ліками, виїзд швидкої допомоги, невідкладний стаціонар та діагностика на базі приватних клінік [162].

Знайти необхідного лікаря або медичний заклад можна в пошуку, додатково можна скористатись зручними фільтрами для спрощення пошуку де можна додатково вказати тип клініки, зручні способи оплати, стать лікаря, стаж лікаря, кваліфікація лікаря. Для зручності у виборі лікаря наявна система оцінок та відгуків, де кожен пацієнт може ознайомитись з ними, а за потреба оцінити лікаря.

Для лікарів *helsi* пропонує такі можливості, як ведення історії хвороби пацієнта та його електронної медичної карти, оперативне отримання результатів аналізів та діагностики пацієнта, зручне та легке використання клінічних протоколів, простий, зрозумілий кабінет для ведення прийому пацієнтів, можливість взаємодіяти та працювати з усіма модулями електронної системи охорони здоров'я тощо [162].

Медичним закладам *helsi* надає: комплексну автоматизовану роботу медичного закладу, можливість персонального налаштування *helsi* під власні потреби медичного закладу, формування поточної звітності та статистики, моніторинг та управлінська статистика для керівників, функціонал для участі у реформі (укладання декларацій, виписок, електронних рецептів та направлень) тощо [162].

Зареєстровано у *helsi* понад 24 мільйони пацієнтів, 37 тисяч лікарень, тисяча клінік та кожного дня обробляється понад 231тисячі записів. Зручний та зрозумілий веб-портал та мобільний додаток допомагають уникати довгих черг у медичних закладах, дають можливість самостійно обирати зручний час та лікаря для запису на прийом [162].

Медична реформа в Україні здійснила повне переосмислення ролі інформаційно-комунікаційних технологій у галузі охорони здоров'я. Перехід до цифрового зразка ведення медичної справи відбувся повсюдно, проте місцями якість такого переходу є сумнівною, це зокрема зумовлено нерівністю доступу до інформаційно-комунікаційних технологій у певних регіонах країни, недостатчею кваліфікованих кадрів, тощо. Проте реалізація певних проєктів у сфері охорони здоров'я є досить успішною, послуги які надаються

спеціалізованими сервісами є неабияк спрощують та оптимізують роботу як медичним працівникам так і пацієнта. Зрозумілі та зручні інтерфейси медичних інформаційних систем дають змогу швидко та якісно отримати необхідну медичну послугу та налагодити якісний зв'язок пацієнт-лікар-держава.

Висновки до 3-го розділу

Отже, Україна активно впроваджує у суспільне та державне життя країни політику держави у смартфоні. Одним з основних здобутків уряду у даній сфері є створення веб-порталу та застосунку «Дія», за допомогою якого можна отримати низку адміністративних послуг онлайн за декілька хвилин.

Реформування та запровадження технологій електронного урядування в аграрну та медичну галузі посприяли оптимізації та підвищенні якості надання послуг громадянам у цих сферах, та забезпечили їх взаємодію з державою.

Висновки

Досліджуючи поняття електронної демократії та електронного урядування слід зробити висновки про те, що впровадження електронної демократії та електронного урядування в управлінський апарат є вимогою сучасного цифрового світу, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій допомагає налагодити діалог влади з громадянами та бізнесом, допомагає залучити громадян до спільного вирішення суспільних проблем, забезпечує підзвітність та прозорість органів влади перед громадянами тощо.

Впровадження електронного урядування та електронної демократії є досить тривалим та клопітким процесом, проте сьогодні жодна держава не може ефективно функціонувати без якісного налагодження систем електронного урядування та електронної демократії.

Якісна реалізація всіх принципів електронної демократії та електронного урядування повністю модернізує, оптимізує систему державного управління, підлаштовує та адаптує її до всіх потреб та викликів сучасного інформаційного суспільства. Ціллю впровадження електронної демократії та електронного урядування насамперед є задоволення всіх потреб громадян, оптимізація процесу взаємодії громадян та держави, побудова відкритої та прозорої системи державного управління шляхом використання інформаційно-комунікаційних технологій тощо.

Якісна та продумана політика влади щодо реалізації електронної демократії та електронного урядування відіграє важливу роль у становленні сильної, розвиненої цифрової держави. Становлення електронної демократії сприяє розвитку громадського суспільства та стає гарантом забезпечення, дотримання та захисту конституційних прав та свобод громадянина.

Питання впровадження електронної демократії та електронного урядування в Україні відіграє значну роль. Україна ставши на шлях європейського розвитку повинна відповідати всім європейським стандартам та нормам у сфері державної інформаційної політики. Тому, впровадження

технологій електронної демократії та електронного урядування для нашої держави стало досить вагомим євроінтеграційним чинником. Процес впровадження електронної демократії та електронного урядування в Україні був поступовим. Спочатку були прийняті закони які забезпечували право на отримання інформації, окреслювали функціонування мережі Інтернет, далі були прийняті нормативно-правові акти, які забезпечували гарантії доступу громадян до публічної інформації та забезпечували перехід до електронного документообігу, далі відбувалось прийняття ряду нормативно правових актів які були націлені на розвиток електронного урядування, посилювали доступ до адміністративних послуг та публічної інформації.

В останні ж роки в Україна значно активізувався процес впровадження електронної демократії та електронного урядування, що характеризувався створенням Міністерства цифрової трансформації України, вдосконалення надання адміністративних послуг, зокрема, шляхом реалізації проєкту «Дія», прогрес у створенні електронних порталів органів публічної влади на всіх рівнях, створення єдиної інформаційно-комунікаційної інфраструктури органів державної влади та органів місцевого самоврядування тощо.

Аналізуючи досвід та основні особливості впровадження електронного урядування в Естонії можна дійти висновку, що взявши курс на побудову цифрової держави, шляхом реалізації ідеї «держава у смартфоні» Україна має всі шанси стати однією з передових цифрових держав. Україна активно розбудовує цифрову архітектуру, мінімізує ризики цифрового розриву, запроваджує якісні онлайн-послуги які сьогодні спрощують життя українцям.

Сьогодні в Україні є наявні безліч цікавих кейсів які підтверджують той факт, що Україна розвивається як цифрова держава, створення проєкту «Дія», який надає безліч адміністративних послуг українцям всього за декілька хвилин та дозволяє тримати всі необхідні документи у мобільному гаджеті. Запровадження інформаційно-комунікаційних технологій у аграрну сферу забезпечив перехід на світові стандарти, заклав ґрунт для розбудові сильної, технологічної держави яка не відстає від світових тенденцій у сфері інновацій

та йде в ногу з часом. Реформа охорони здоров'я, запровадження якісно нових методів взаємодії громадян з лікарями та державою, підвищує процес та якість надання громадянам електронних послуг.

Досягнення України у сфері електронної демократії та електронного урядування забезпечили якісно новий рівень управління державою та його взаємодію з суспільством, вдосконалили та налагодили взаємодію між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, бізнесом, організаціями, громадянами та державними органами. Проте в Україні все ще існують проблеми із законодавчим забезпеченням функціонування окремих елементів електронного урядування та електронної демократії, проблеми щодо технічно-інформаційного забезпечення, відсутність повсюдного високошвидкісного Інтернету, тощо. Реформування деяких галузь не є достатньо ефективним. Забезпечення якісного функціонування електронного урядування на всіх рівнях має позитивно вплинути на подальші перетворення в українському суспільстві. Проведення подальших якісних реформ, розбудови якісної соціальної держави з впливовими інституціями громадського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Нормативно-правові документи

1. Деякі питання забезпечення приватним акціонерним товариством «Українська фінансова житлова компанія» доступного іпотечного кредитування громадян України : Постанова Каб. Міністрів України від 02.08.2022 р. № 856 : станом на 1 жовт. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2022-п#Text> (дата звернення: 25.10.2022).
2. «Питання Міністерства цифрової трансформації» : Постанова Каб. Міністрів України від 18.09.2019 р. № 856. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pitannya-ministerstva-cifrovoyi-t180919> (дата звернення: 12.11.2022).
3. Пояснювальна записка до проекту Закону України "Про Загальнодержавну програму «Електронна Україна» : Пояснюв. записка від 15.04.2004 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=5414&skl=5 (дата звернення: 16.10.2022).
4. «Про Національну програму інформатизації» : Закон України від 04.02.1998 р. № 27-28. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-вр#Text> (дата звернення: 27.09.2022).
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення прозорості у сфері відносин власності з метою запобігання корупції : Закон України від 14.07.2015 р. № 597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/597-19#Text> (дата звернення: 13.11.2022).
6. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні : Закон України від 14.12.2021 р. № 1946-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1946-20#Text> (дата звернення: 13.11.2022).

7. Про Державний земельний кадастр: Закон України від 07.07.2011 р. № 3613-VI : станом на 27 жовт. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text> (дата звернення: 13.11.2022).
8. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення : Закон України від 19.10.2017 р. № 2168-VIII : станом на 16 верес. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#Text> (дата звернення: 05.11.2022).
9. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2939-17#Text> (дата звернення: 16.10.2022).
10. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV : станом на 1 серп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення: 14.10.2022).
11. Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу : Указ Президента України від 11.06.1998 р. № 615/98 : станом на 10 лип. 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615/98#Text> (дата звернення: 16.10.2022).
12. Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи «Електронний Уряд» : Постанова Каб. Міністрів України від 24.02.2003 р. № 208. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208-2003-п#Text> (дата звернення: 24.09.2022).
13. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII : станом на 15 черв. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 27.09.2022). Про Національну програму інформатизації : Закон України від 04.02.1998 р. № 74/98-ВР : станом на 1 січ. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-вр#Text> (дата звернення: 14.10.2022).
14. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки : Закон України від 09.01.2007 р. № 537-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text> (дата звернення: 16.10.2022).

15. Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади : Постанова Каб. Міністрів України від 04.01.2002 р. № 3 : станом на 25 верес. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3-2002-п#Text> (дата звернення: 19.10.2022).

16. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні : Закон України від 15.07.2021 р. № 1667-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text> (дата звернення: 13.11.2022).

17. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text> (дата звернення: 18.10.2022).

18. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 20.09.2017 р. № 649-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-р#Text> (дата звернення: 16.11.2022).

19. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-р#Text> (дата звернення: 05.10.2022).

20. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 15.05.2013 р. № 386-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-р#Text> (дата звернення: 18.11.2022).

21. Про утворення Національної служби здоров'я України : Постанова Каб. Міністрів України від 27.12.2017 р. № 1101 : станом на 19 жовт. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1101-2017-п#Text> (дата звернення: 05.11.2022).

22. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII : станом на 15 черв. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 27.09.2022).

23. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах : Закон України від 05.07.1994 р. № 80/94-ВР : станом на 1 лип. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-вр#Text> (дата звернення: 18.10.2022).

24. Проект Закону про Державний бюджет України на 2022 рік. Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72775 (дата звернення: 12.11.2022).

25. Проект Закону про Загальнодержавну програму «Електронна Україна» на 2005-2012 роки : Проект Закону України від 15.04.2004 р. № 5414. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=5414&skl=5 (дата звернення: 16.10.2022).

26. Проект Закону про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39283> (дата звернення: 26.10.2022).

27. Стаття 49. - Конституція України | Protocol. Протокол. ua. URL: https://protocol.ua/ua/konstitutsiya_ukraini_stattya_49/ (дата звернення: 05.10.2022).

28. Щодо проекту Закону України «Про державний земельний кадастр». Аналітична записка. НІСД/ Національний Інститут Стратегічних Досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/en/node/651> (дата звернення: 06.10.2022).

Інтернет-ресурси: монграфії, статті, звіти

29. Абдуллаев И.З. Информационное общество и глобализация: Критика неолиберальной концепции. Ташкент : Изд-во «Фанва технология», 2006. -191с.

30. Бабаєв В., Новікова М., Гайдученко С. Текст лекцій з дисципліни «Електронне урядування». Харків: ХНУМГ, 2014. 127 с. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/35678/1/Конспект%20лекцій%20ЕУ%2011.pdf> (дата звернення: 18.11.2022).

31. Баєв В. Концептуальний аналіз електронного уряду та електронного урядування в контексті сучасних наукових розвідок. Вісник Державної служби України. 2004. №3. (дата звернення: 18.11.2022).

32. Баранов А. ЭЛЕКТРОННОЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО В УКРАИНЕ? БУДЕТ! КОГДА?. Зеркало недели. URL: https://zn.ua/SOCIUM/elektronnoe_pravitelstvo_v_ukraine_budet_kogda.html (дата звернення: 01.10.2022).

33. БонЭм М., Сейферт Д. Потенциал «электронного правительства». КиберЛенинка. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/potentsial-elektronnogo-pravitelstva> (дата звернення: 09.09.2022).

34. Быков И.А. «Электронная демократия» vs «электронное правительство»: концептуальное противостояние. Политическая экспертиза: ПОЛИТЭКС. 2005. Вып. 3. С. 69–79.

35. Вершинин М. С. Политическая коммуникация в информационном обществе: перспективные направления исследований. Актуальные проблемы теории коммуникации : сб. науч. трудов. СПб. : Изд-во СПбГПУ, 2004. С. 98–107.

36. Голобоцький О.П., Шевчук О.Б. E-Ukraine. Інформаційне суспільство: бути чи не бути: ЗАТ «Атлант UMS», 2001. 180 с.

37. Демчишак Н., Радух О., Гриб В. Цифровізація аграрного сектору в умовах відкриття ринку землі в Україні. Агросвіт. 2018. 27 груд. URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=3233&i=1> (дата звернення: 08.10.2022).

38. Дубов Д., Дубова С. Основи електронного урядування. Навчальний посібник. Центр навчальної літератури. 2022. С. 176.

39. Електронне урядування. Опорний конспект лекцій. Дзюба С.В., Жиляєв І.Б., Полумієнко С.К., Рубан І.А., Семенченко А.І. Київ, 2012. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/255113> (дата звернення: 18.09.2022).
40. Електронне урядування: основи та стратегії реалізації. 2-ге вид. Київ: EGAP, 2017. URL: https://old.suitt.edu.ua/wp-content/uploads/2018/05/Part_002_Feb_2018.pdf (дата звернення: 16.11.2022).
41. Електронне демократія: основи та стратегії реалізації. 3-е вид. Київ : EGAP, 2017. URL: https://old.suitt.edu.ua/wp-content/uploads/2018/05/Part_003_Feb_2018.pdf (дата звернення: 16.11.2022).
42. Жекало Г. І., Заяць М., Вақун О. Сутність та зміст електронного урядування: концептуальний вимір. 2020. 11 серп. С. 6. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/8_2020/54.pdf (дата звернення: 16.11.2022).
43. Жиляєв І., Семенченко А. Етапи розвитку електронного урядування: сутність та термінологія. Теорія та практика державного управління. 2019. С.17–28.
44. Інформаційна політика. Підручники для школярів та студентів. URL: <https://subj.ukr-lit.com/informacijna-politika-rochercov-g-g-ukrajina-rozvitok-cherez-internet/> (дата звернення: 16.10.2022).
45. Клименко І.В. Основні підходи до визначення понять «електронний уряд» та «електронне урядування». 6-те вид. Економіка та держава, 2009. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=ecde_2009_6_28 (дата звернення: 15.11.2022).
46. Клименко І., Линьов К. Електронний уряд. Науково-практичний довідник. С. 85. URL: https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2016/02/Elektronnij-uryad_nauk_pрак-dovidnik_CHukut_Linov_Klimenko.pdf (дата звернення: 07.10.2022).

47. Колімушин П., Орлов О., Серенюк А. Інформаційні системи та інформаційні технології в економіці : навч.посіб. ХарPI НАДУ «Магістр», 2011. 488 с.

48. Коліушко І., Демкова М. Електронне урядування – шлях до ефективності та прозорості державного управління. Інформаційне суспільство. Шлях України: Бібліотека інформ. суспільства. 2004. С. 138–143.

49. Колодій А. Національний вимір суспільного буття. Астролябія. 2008. С. 368. (дата звернення: 16.11.2022).

50. Конашев М. «Информационное общество» и «электронная демократия»: соотношение понятий. Всероссийской объединенной конференции. С. 152–172. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vseobschaya-elektronnaya-demokratiya-nekotorye-tendentsii-i-problemy/viewer> (дата звернення: 16.09.2022).

51. Баранов О, Семенченко А. Концепція розвитку електронного урядування в Україні. URL: https://www.irf.ua/files/ukr/ conception_final.pdf (дата звернення: 16.11.2022).

52. Костенко І. «Основні принципи електронного урядування». 2019. С. 112–121. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/download/123/111/> (дата звернення: 08.10.2022).

53. Маклюэн Г. М. Понимание медиа: внешние расширения человека. пер. с англ. В. Николаева; закл. ст. М. Вавилова: Канон Пресс/Кучково поле, 2003. – 464 с.

54. Мезенцев А.В. Електронне урядування, електронна демократія – підходи до визначень. Теорія та практика державного управління. 2015. Вип. 1. С. 64–69.

55. Митко А. Інформаційна демократія: реалії та виклики часу : Монографія. Луцьк, 2014. 400 с. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/9067> (дата звернення: 18.11.2022).

56. Несбит Дж. Что нас ждет в 1990-е годы. Мегатенденции. год 2000. Десять новых направлений на 90-е годы [пер. с англ.] Дж. Несбит, П. Эбурдин. 1992. – 415 с.
57. Орловська Ю., Кахович О., Квактун О. Електронна демократія як інструмент публічного управління та адміністрування: теоретичний базис. 28, 2021. 8 с. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/529> (дата звернення: 18.11.2022).
58. Погребняк І. Електронний уряд (e-government) і електронне урядування: поняття та принципи функціонування. Право та інновації. 2014. URL: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2014/10/Pogrebnyak7.pdf> (дата звернення: 10.11.2022).
59. Почепцов Г., Чукут С. Інформаційна політика: навч. посібник для студ. вищ навч. закл: Знання, 2008. – 663 с.
60. Радченко О. Інституційна взаємодія народовладдя та органів державної влади. URL: https://myalibi.at.ua/publ/disertaciji_z_pravoznavstva/radchenko_oleksandr_vitalij_ovich_institucijna_vzaemodija_narodovladdja_ta_organiv_derzhavnoji_vladi/12 (дата звернення: 16.11.2022).
61. Растоу Д. Переходы к демократии: попытка динамической модели. Полис. 1996. № 5. 5–15.
62. Рейнгольд Г. Умная толпа: Новая социальная революция. Москва : Фаир-пресс, 2006. 416 с
63. Роцук М. В. Розвиток електронного урядування в Україні: правовий аспект забезпечення безпеки інформації. Ukrainian Scientific Journal of Information Security. 2018. С. 17–22. URL: <https://jrnl.nau.edu.ua/index.php/Infosecurity/article/view/12309> (дата звернення: 12.11.2022).
64. Світле майбутнє для технологій в системі електронної охорони здоров'я, хоча деякі проблеми залишаються - EU4Digital. EU4Digital. URL:

<https://eufordigital.eu/uk/bright-future-of-possibilities-for-ehealth-technology-while-some-challenges-remain/> (дата звернення: 11.11.2022).

65. Семенченко А. Електронне урядування в Україні: проблеми та шляхи вирішення. Міжнародний фаховий журнал «Електронне урядування». 2010. № 1. С. 8.

66. Серенок А. Від електронного уряду до електронного урядування: трансформація ІКТ як інструменту розвитку електронної демократії. С. 13. URL:

https://www.academia.edu/8116213/%D0%92%D1%96%D0%B4_%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D1%83%D1%80%D1%8F%D0%B4%D1%83_%D0%B4%D0%BE_%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D1%83%D1%80%D1%8F%D0%B4%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%81%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%86%D0%9A%D0%A2_%D1%8F%D0%BA_%D1%96%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%B%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%83_%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83_%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%96%D1%97 (дата звернення: 18.11.2022).

67. Соловійов С.Г. Концептуальні основи електронної демократії: зарубіжні теорії та впровадження в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2015. № 9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2015_9_9 (дата звернення: 18.09.2022).

68. Тоффлер Е. Третя хвиля. 2000. С. 475. URL: http://www.read.virmk.ru/present_past_pdf/Toffler_Tretiya_volna.pdf (дата звернення: 02.09.2022).

69. Форми взаємодії електронного урядування. Електронне самоврядування Електронне самоврядування у місті Харкові. URL: http://eu.infocity.kharkov.ua/?page_id=1530 (дата звернення: 18.11.2022).

70. Хантингтон С. Третья волна. Демократизация в конце XX века. РОССПЭН, 2003. URL: <https://www.at.alleng.org/d/polit/pol048.htm> (дата звернення: 02.09.2022).

71. Clift. S. E-Democrace, E-Governance and Public Net-Work Copyright 2003 - Permission required for print or electronic redistribution. Version 1.1, September 2003 URL: <http://www.artefaktum.hu/btk03osz/clift.htm> (дата звернення: 18.11.2022).

72. Clift S. Democracyis Online 2.0 URL: <http://www.publicus.net/articles/democracyonline.html>.

73. Clift S. L. E-Government and Democracy. Representation and Citizen Engagement in the information age Feb. 2004. URL: <http://www.publicus.net/e-government/>. (дата звернення: 18.09.2022).

74. Clift S/ public net-work Online Information Exchange in the Pursuit of Public Service Goals : September 3, 2003. P.12 /elated article to OECD: Public Network: Online Information Exchange in the Pursuit of Public Service Goals (Word).

75. Dr. Martin Hagen. «A Typology of Electronic Democracy». URL: <http://martinhagen.net/publikationen/elektronische-demokratie/typology-of-electronic-democracy>.

76. E-Government Survey 2020. 2020. 364 с. URL: [https://publicadministration.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2020-Survey/2020%20UN%20E-Government%20Survey%20\(Full%20Report\).pdf](https://publicadministration.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2020-Survey/2020%20UN%20E-Government%20Survey%20(Full%20Report).pdf) (дата звернення: 26.09.2022).

77. Forman M. E-Government: Using IT to transform the effectiveness and efficiency of government. – WorldBank, 2006.

78. Hagen M. A Typology of Electronic Democracy URL: http://www.uni-giessen.de/fb03/vinci/labore/netz/hag_en.htm.

79. Laura Farmanian, HR, Recruiter at Zealic Solutions. Djinni. URL: <https://djinni.co/r/79739-hr-recruiter-at-zealic-solutions/> (дата звернення: 27.10.2022).
80. Masuda Yo. The Information Society as Post-Industrial Society / Yo. Masuda. – Washington: World Future Society, 1981. – 171 p.
81. Riley T. Electronic Governance: Living and Working in the Wired World / T.Riley. – Volume 2. – 2001. 130 -с.
82. UN E-Government Knowledgebase. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Country-Information/id/180-Ukraine/dataYear/2014> (дата звернення: 05.11.2022).
83. UN E-Government Knowledgebase. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Country-Information/id/180-Ukraine/dataYear/2020> (дата звернення: 05.11.2022).
84. UN E-Government Knowledgebase. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Country-Information/id/180-Ukraine/dataYear/2022> (дата звернення: 05.11.2022).
85. United Nation E-Government Survey. URL: https://publicadministration.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2018-Survey/E-Government%20Survey%202018_FINAL%20for%20web.pdf (дата звернення: 10.11.2022).
86. United Nations E-Government Survey 2008 From E-Government to Connected Governance. New York : United Nations, 2008. 225 с. URL: <https://www.un-ilibrary.org/content/books/9789211561364> (дата звернення: 16.11.2022).

Веб-портали та соціальні мережі

87. В Україні запрацювала в тестовому режимі програма доступної іпотеки «ЄОселя». ЮРЛІГА. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/214387_v-

ukran-zapratsyuvava-v-testovomu-rezhim-programa-dostupno-poteki-oselya (дата звернення: 02.11.2022).

88. Аптека online. Наказ МОЗ України від 14.12.2017 р. № 1597. Аптека online. URL: <https://www.apteka.ua/article/438909> (дата звернення: 01.10.2022).

89. Військові облигації в Дії: як працює нова послуга в застосунку. Державні послуги онлайн Дія. URL: <https://diia.gov.ua/news/vijskovi-obligaciyi-v-diyi-yak-pracyuye-nova-posluga-v-zastosunku> (дата звернення: 13.11.2022).

90. Відкрилася нова онлайн-платформа для підтримки агровиробників – Державний аграрний реєстр. Харківська обласна військова адміністрація. URL: <https://kharkivoda.gov.ua/news/117168> (дата звернення: 19.10.2022).

91. Гід з державних послуг. Гід з державних послуг - Гід онлайн Дія. URL: <https://guide.diia.gov.ua/> (дата звернення: 13.11.2022).

92. Грант на власну справу. Державні послуги онлайн Дія. URL: <https://diia.gov.ua/services/grant-na-vlasnu-spravu> (дата звернення: 13.11.2022).

93. Грант на переробне підприємство. Державні послуги онлайн Дія. URL: <https://diia.gov.ua/services/grant-na-pererobne-pidpriyemstvo> (дата звернення: 13.11.2022).

94. Грант на сад. Державні послуги онлайн Дія. URL: <https://diia.gov.ua/services/grant-na-sad> (дата звернення: 13.11.2022).

95. Грант на теплицю. Державні послуги онлайн Дія. URL: <https://diia.gov.ua/services/grant-na-teplicyu> (дата звернення: 13.11.2022).

96. Департамент поліції та прикордонної охорони Естонії. URL: http://www.pass.ee/index.php/pass/est/mis_on_id_kaart (дата звернення: 26.09.2022).

97. Департамент цифрової трансформації, інформаційних технологій та електронного урядування. URL: <https://egov.dp.gov.ua/services/sistema-trembita> (дата звернення: 26.09.2022).

98. Державний Аграрний Реєстр. ДАР. URL: <https://www.dar.gov.ua/> (дата звернення: 02.11.2022).
99. Державні послуги онлайн Дія. URL: <https://diia.gov.ua/faq/5> (дата звернення: 25.10.2022).
100. Дізнайтеся все про блокчейн і криптовалюту Binance Academy. URL: <https://academy.binance.com/uk> (дата звернення: 07.10.2022).
101. Дія City. Плюси, мінуси, підводні камені?. ДОУ. URL: <https://dou.ua/forums/topic/35860/> (дата звернення: 07.10.2022).
102. Дія. Diia Summit 2022. Презентація нових електронних послуг, 2022. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=n0FsIxDbIw> (дата звернення: 19.10.2022).
103. Дія. Diia Summit весна 2021. Презентація нових електронних послуг та документів у Дії, 2021. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=PbKHVVRn0h0> (дата звернення: 19.10.2022).
104. Дія. Diia Summit. Презентація нових електронних послуг та документів у Дії, 2020. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=nq0OGXm7fTg> (дата звернення: 19.10.2022).
105. Дія.Бізнес. Дія.Бізнес. URL: <https://business.diia.gov.ua/> (дата звернення: 14.10.2022).
106. Дія.Відкриті дані. Дія.Відкриті дані. URL: <https://diia.data.gov.ua/> (дата звернення: 13.11.2022).
107. Дія запустила нову функцію для допомоги українській армії. PMG.ua. URL: <https://pmg.ua/economy/105391-diya-zapustyla-novu-funkciyu-dlya-dopomogu-ukrainskiyu-armii> (дата звернення: 11.11.2022).
108. Допомогу по безробіттю можна відтепер оформити в «Дії». Укрінфор. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3487857-dopomogu-po-bezrobittu-mozna-vidteper-oformiti-v-dii.html> (дата звернення: 23.09.2022).
109. Електронна ідентифікація | Дія. Електронна ідентифікація Дія. URL: <https://id.gov.ua/> (дата звернення: 13.11.2022).

110. Електронна система охорони здоров'я. Електронна система охорони здоров'я. URL: <https://ehealth.gov.ua/> (дата звернення: 01.10.2022).

111. Електронна система охорони здоров'я. Електронна система охорони здоров'я. URL: <https://ehealth.gov.ua/> (дата звернення: 03.11.2022).

112. URL:
<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/42055/1/%D0%A7%D0%95%D0%A0%D0%92%D0%95%D0%9D%D0%AF%D0%9A%20%D0%A5.%20%D0%86..pdf>

113. єДокумент – новий тимчасовий цифровий документ на період воєнного стану. Державні послуги онлайн Дія. URL: <https://diia.gov.ua/news/yedokument-novij-timchasovij-cifrovij-dokument-na-period-voennogo-stanu> (дата звернення: 13.11.2022).

114. ЄМалятко. Державні послуги онлайн Дія. URL: <https://diia.gov.ua/life-situations/yemalyatko> (дата звернення: 25.10.2022).

115. Інформаційна система «Вулик». gov.ua. URL: <https://vulyk.gov.ua/infopages/about> (дата звернення: 27.09.2022).

116. Львівський ІТ Кластер. Львівський ІТ Кластер. URL: <https://itcluster.lviv.ua/about-us/about-cluster/#about-cluster> (дата звернення: 12.11.2022).

117. Мінцифри оприлюднило дворічний план співпраці з ЄС у сфері електронних послуг. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3179004-mincifri-opriludnilo-dvoricnij-plan-spivpraci-z-es-u-sferi-elektronnih-poslug.html> (дата звернення: 27.09.2022).

118. Михайло Федоров. Facebook. URL: <https://www.facebook.com/fedorov1991> (дата звернення: 13.11.2022).

119. Мій МедКабінет. Мій МедКабінет. URL: <https://mymedcabinet.com.ua/service> (дата звернення: 03.11.2022).

120. Міністерство цифрової трансформації України. Facebook. URL: <https://www.facebook.com/mintsyfra/> (дата звернення: 13.11.2022).

121. Міністерство цифрової трансформації України. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/c/МіністерствоцифровоїтрансформаціїУкраїни/featured> (дата звернення: 13.11.2022).
122. Міністерство цифрової трансформації України. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/> (дата звернення: 22.09.2022).
123. Мінцифра – Бот. Telegram. URL: https://t.me/mincifra_bot (дата звернення: 13.11.2022).
124. Мінцифра. Telegram. URL: <https://t.me/mintsyfra> (дата звернення: 13.11.2022).
125. Мінцифра. Twitter. URL: <https://twitter.com/mintsyfra> (дата звернення: 13.11.2022).
126. Мінцифри запустило платформу СВОЇ для взаємодії громад із населенням. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mincifri-zapustila-platformu-svoyi-dlya-vzayemodiyi-gromad-iz-naselennyam> (дата звернення: 23.10.2022).
127. Національний проєкт Дія.бізнес. Дія.Бізнес. URL: <https://business.diia.gov.ua/about-project> (дата звернення: 25.10.2022).
128. Україна допоможе Естонії створити застосунок на базі «Дії». Укрінформ URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3563200-ukraina-dopomoze-estonii-stvoriti-zastosunok-na-bazi-dii.html> (дата звернення: 12.10.2022).
129. Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства. Платформа ефективного регулювання. URL: <https://regulation.gov.ua/documents/id149711> (дата звернення: 10.11.2022).
130. Основні етапи медичної реформи – консультує юрист Другого одеського місцевого центру. Безоплатна правова допомога. Безоплатна правова допомога. URL: <https://legallaid.gov.ua/novyny/osnovni-etapy-medychnoyi-reformy-konsultuye-yuryst-drugogo-odeskogo-mistsevogo-tsentru/> (дата звернення: 01.10.2022).

131. Офіційний електронний портал Держгеокадастру. URL: <https://e.land.gov.ua/> (дата звернення: 02.11.2022).
132. Підтримка paperless. Як подивитись Дія.TV та послухати Дія.Радіо у застосунку Дія?, 2022. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=l4obEntNa7c> (дата звернення: 16.09.2022).
133. Портал пацієнта. Портал пацієнта. URL: <https://medportal.ua/#/> (дата звернення: 03.11.2022).
134. Про нас | ProZorro. URL: <https://prozorro.gov.ua/about> (дата звернення: 23.10.2022).
135. Про основні пріоритети діяльності USAID/UK aid проекту TAPAS під час війни - TAPAS. URL: <https://tapas.org.ua/all-uk/news-uk/priorytety-pid-chas-voiennoho-stanu/> (дата звернення: 23.10.2022).
136. Про проєкт - TAPAS. URL: <https://tapas.org.ua/pro-proekt/> (дата звернення: 23.10.2022).
137. Про проєкт. Дія. Цифрова Освіта. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/about> (дата звернення: 25.10.2022).
138. Програма EGAP. URL: <https://egap.in.ua/> (дата звернення: 07.10.2022).
139. Програма доступної іпотеки єоселя: перший пільговий кредит під 3% отримала поліцейська з чернігова. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=bc6855e9-d844-4d78-b133-f03a37cfb678&title=ProgramaDostupnoiIpotekioselia-PershiiPilgoviiKreditPid3-OtrimalaPolitseiskaZChernigova> (дата звернення: 25.10.2022).
140. Проєкт TAPAS підтримав розроблення вебпорталу та мобільного застосунку «ЕкоЗагроза». TAPAS. URL: <https://tapas.org.ua/all-uk/news-uk/proiekt-tapas-pidtrymav-rozroblennia-vebportalu-ta-mobilnoho-zastosunku-ekozahroza/> (дата звернення: 23.10.2022).
141. Кількість користувачів додатку «Дія» перевищила 17 мільйонів, – Мінцифри. Бізнес Цензор. URL:

https://biz.censor.net/news/3343506/kilkist_korystuvachiv_dodatku_diya_perevyschyla_17_milyoniv_mintsyfry (дата звернення: 23.09.2022).

142. Трембіта. gov.ua. URL: <https://trembita.gov.ua/ua> (дата звернення: 23.09.2022).

143. Федоров Михаил. LIGA. URL: <https://file.liga.net/persons/fedorov-mihail> (дата звернення: 12.10.2022).

144. Швейцарська агенція з розвитку та співробітництва. Департамент міжнародного співробітництва та регіонального економічного розвитку Вінницької ОДА. URL: <http://www.dmsrr.gov.ua/shvejczarska-agencziya-z-rozvitku-ta-spivrobitnicztva> (дата звернення: 13.11.2022).

145. Що таке eHealth і як підключитися до системи. EMCI. URL: <https://emci.ua/iak-pidkliuchytysia-do-ehealth/> (дата звернення: 03.11.2022).

146. Що треба знати про e-Health. Агенція місцевого економічного розвитку Яворівщини. URL: http://amer.org.ua/wp-content/uploads/2022/07/e-Health-e-booklet_Ukraine.pdf (дата звернення: 05.11.2022).

147. @michael.fedorov. Instagram.URL: <https://www.instagram.com/michael.fedorov/> (дата звернення: 13.11.2022).

148. @mintsyfra.official. Instagram.URL: <https://www.instagram.com/mintsyfra.official/> (дата звернення: 13.11.2022).

149. eu4digitalua. URL: <https://eu4digitalua.eu/> (дата звернення: 14.09.2022).

150. «e-Health» - Реєстрація та вхід в систему eХелс - Електронна система охорони здоров'я (ЕСОЗ) в Україні. Блог Health24. URL: https://blog.h24.ua/uk/ehealth-shho-tse-ta-yak-pidklyuchytysya/#Що_таке_e-Health (дата звернення: 01.10.2022).

151. Diia.City. Diia.City. URL: <https://city.diia.gov.ua/> (дата звернення: 13.11.2022).

152. EGOV4UKRAINE – покращення процесу надання адміністративних послуг. URL: <https://tsnap.ulead.org.ua/wp->

content/uploads/2018/11/ukraina_trykis_274x205mm_UKR-final.pdf (дата звернення: 23.10.2022).

153. e-Governance Academy. e-Governance Academy. URL: <https://ega.ee/ru/> (дата звернення: 23.09.2022).

154. Estonia to pilot a national mobile app based on the Ukrainian Diia application - e-Estonia. e-Estonia. URL: <https://e-estonia.com/estonia-to-pilot-a-national-mobile-app-based-on-the-ukrainian-diia-application/> (дата звернення: 26.09.2022).

155. Estonian Digital Society website. URL: <https://e-estonia.com/> (дата звернення: 26.09.2022).

156. ezdorovya.ua. URL: <https://ezdorovya.ua/> (дата звернення: 05.11.2022).

157. FEDOROV. Telegram. URL: <https://t.me/zedigital> (дата звернення: 13.11.2022).

158. FEDOROV. Telegram. URL: <https://t.me/zedigital/2598> (дата звернення: 13.11.2022).

159. FEDOROV. Telegram. URL: <https://t.me/zedigital/2577> (дата звернення: 13.11.2022).

160. FEDOROV. Telegram. URL: <https://t.me/zedigital/2582> (дата звернення: 13.11.2022).

161. Fundación Internacional y para Iberoamérica de Administración y Políticas Públicas - FIIAPP. Fundación Internacional y para Iberoamérica de Administración y Políticas Públicas - FIIAPP. URL: <https://www.fiiapp.org/en/> (дата звернення: 23.09.2022).

162. helsi. helsi.me. URL: <https://helsi.me/> (дата звернення: 03.11.2022).

163. IT Generation. IT Generation. URL: <https://it-generation.gov.ua/> (дата звернення: 19.10.2022).

164. Maksu- ja Tolliamet. URL: <https://www.emta.ee/> (дата звернення: 26.09.2022).

165. medics. URL: <https://medics.ua/ehealth> (дата звернення: 03.11.2022).

166. Meta і «Дія.Бізнес» запускають навчальний центр для українського бізнесу. Mind.ua. URL:<https://mind.ua/news/20244818-meta-i-diya-biznes-zapuskayut-navchalnij-centr-dlya-ukrayinskogo-biznesu> (дата звернення: 25.10.2022).

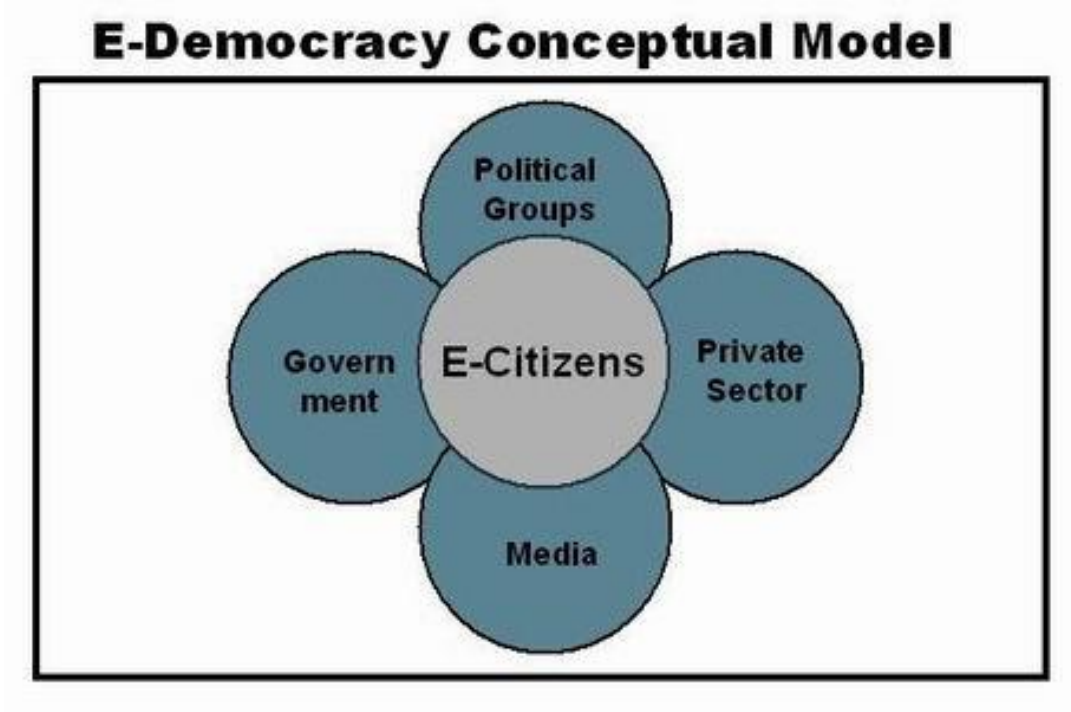
167. Mykhailo Fedorov. Twitter. URL: <https://twitter.com/FedorovMykhailo> (дата звернення: 13.11.2022).

168. Republic of Estonia Information System Authority. URL: X-Road <http://www.ria.ee/26259> (дата звернення: 26.09.2022).

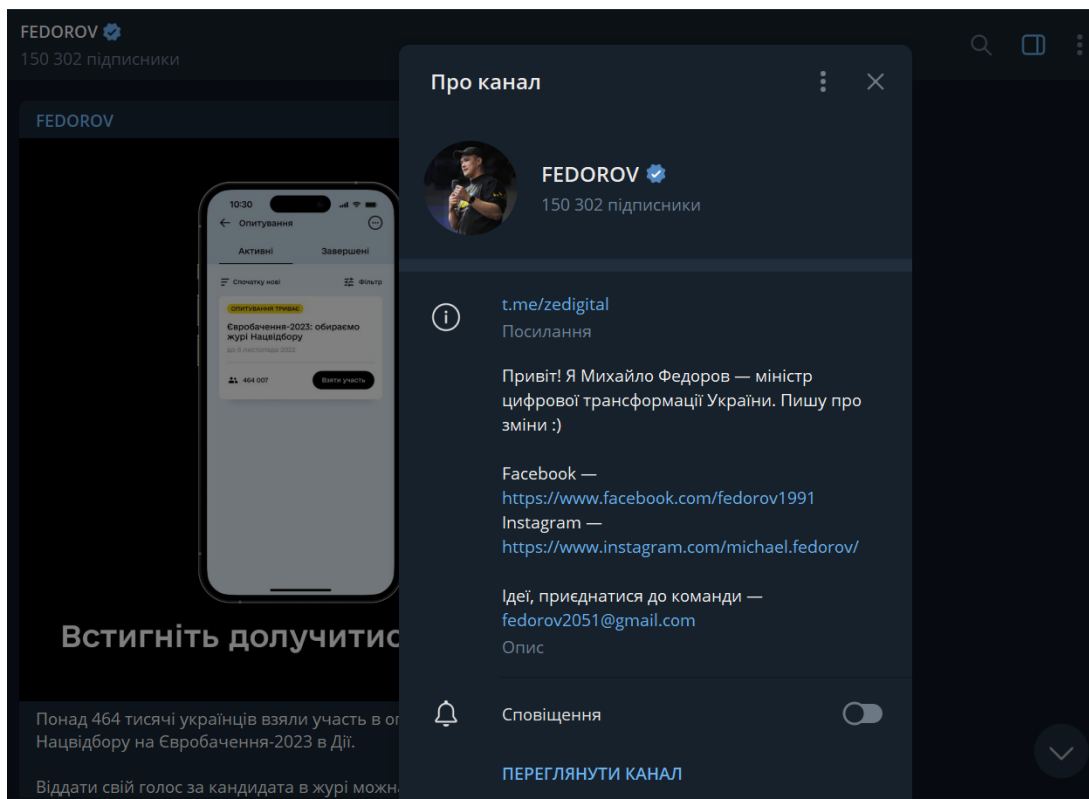
169. U-LEAD support project EGOV4UKRAINE - e-Governance Academy. e-Governance Academy. URL: https://ega.ee/project/u_lead/ (дата звернення: 12.11.2022).

ДОДАТКИ

Додаток №1 «Концептуальна модель діяльності електронної демократії» URL: <http://www.artefaktum.hu/btk03osz/clift.htm>

Додаток №2 Телеграм-канал Михайла Федорова URL: <https://t.me/zedigital>

Додаток

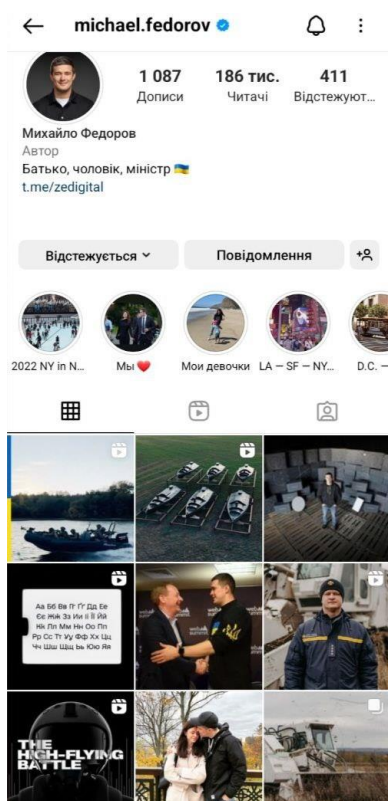
№3

Інстаграм

Федорова

URL:

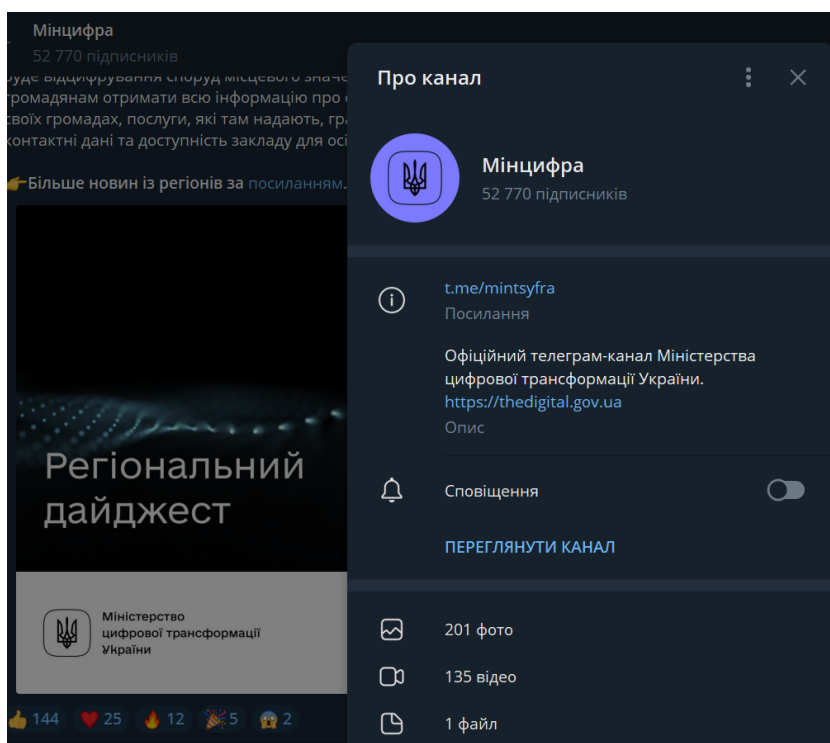
<https://www.instagram.com/michael.fedorov/>

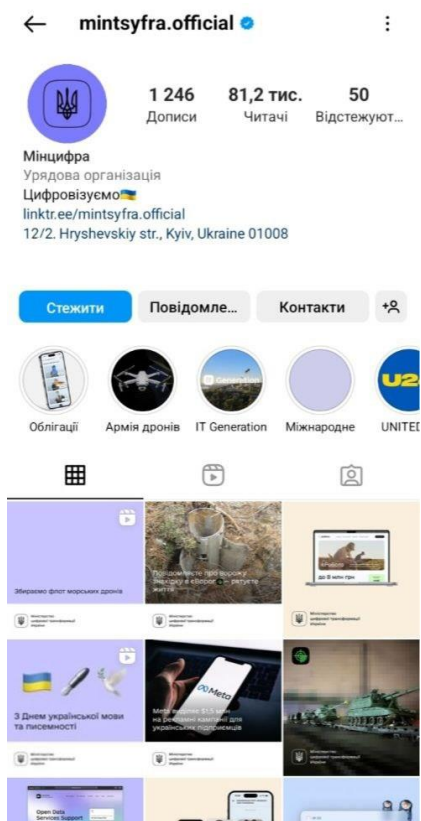
Додаток №4 Твіттер Федорова URL: <https://twitter.com/FedorovMykhailo>

Додаток №5 Мінцифра. Telegram. URL: <https://t.me/mintsyfra>

Додаток №6 Мінцифра інстаграм. URL: <https://www.instagram.com/mintsyfra.official/>

Додаток №7 Мінцифра. Twitter. URL: <https://twitter.com/mintsyfra>

Мінцифра ✓
@mintsyfra

Цифровізуємо 🇺🇦 Official page of the Ministry of Digital Transformation of Ukraine

🌐 Ukraine 🌐 thedigital.gov.ua

📅 Дата народження: 10 жовтня

📅 Дата приєднання: січень 2018

137 Читачів 11 247 читачів(ів)

Не читає ніхто з-поміж тих, кого ви читаєте

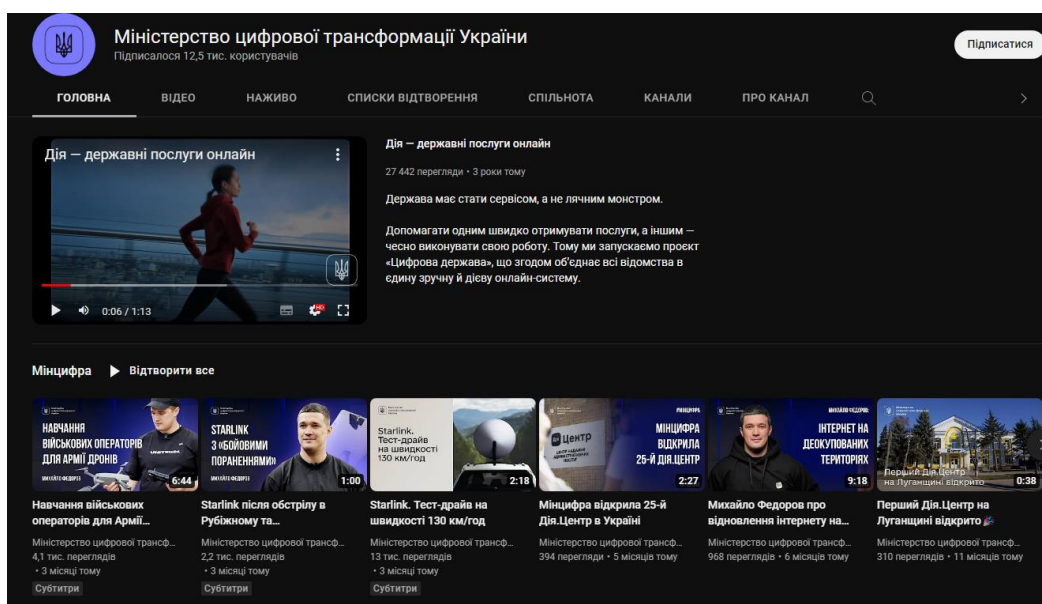
Твіти Твіти й відповіді Медіафайли Впод

Мінцифра ✓ @mintsyfra · 1 дн
Game-changing fundraiser at @U24_gov_ua announced by @ZelenskyUa: Ukraine creates world's first fleet of naval drones. It'll protect 🇺🇦 waters & cities. For this, we need 100 maritime drones, \$250K each. Let's raise funds for 10 of them in one day. Join: u24.gov.ua/uk/navaldrones

Додаток №8 Міністерство цифрової трансформації України. YouTube.

URL:

<https://www.youtube.com/c/МіністерствоцифровоїтрансформаціїУкраїни/featured>

Міністерство цифрової трансформації України
Підписалося 12,5 тис. користувачів

ГОЛОВНА ВІДЕО НАЖИВО СПИСКИ ВІДТВОРЕННЯ СПІЛЬНОТА КАНАЛИ ПРО КАНАЛ

Дія — державні послуги онлайн
27 442 перегляди · 3 роки тому
Держава має стати сервісом, а не лячним монстром.
Допомагати одним швидко отримувати послуги, а іншим — чесно виконувати свою роботу. Тому ми запускаємо проект «Цифрова держава», що згодом об'єднає всі відомства в єдину зручну й дієву онлайн-систему.

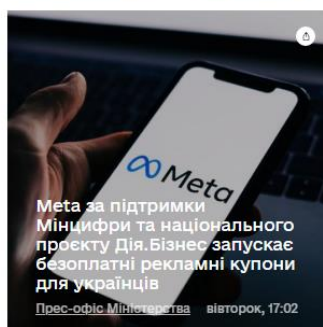
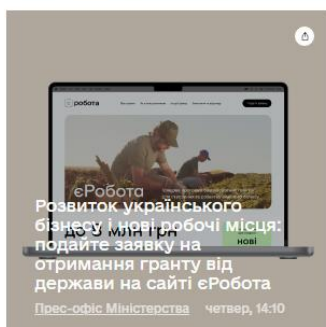
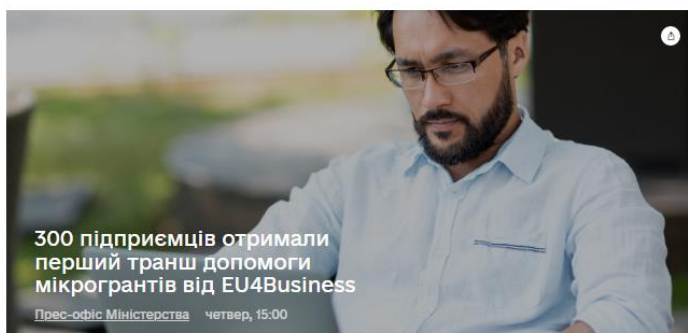
Мінцифра ▶ Відтворити все

- Навчання військових операторів для Армії Дронів**
Міністерство цифрової трансф...
4,1 тис. переглядів · 3 місяці тому
Субтитри.
- Starlink після обстрілу в Рубіжному та...**
Міністерство цифрової трансф...
22 тис. переглядів · 3 місяці тому
Субтитри.
- Starlink. Тест-драйв на швидкості 130 км/год**
Міністерство цифрової трансф...
13 тис. переглядів · 3 місяці тому
Субтитри.
- Мінцифра відкрила 25-й Дія Центр в Україні**
Міністерство цифрової трансф...
394 перегляди · 5 місяців тому
- Михайло Федоров про відновлення інтернету на...**
Міністерство цифрової трансф...
968 переглядів · 6 місяців тому
- Перший Дія Центр на Луганщині відкрито**
Міністерство цифрової трансф...
310 переглядів · 11 місяців тому

Додаток №9 Міністерство цифрової трансформації України . URL:
<https://thedigital.gov.ua/>

Гарячі новини 🔥

Пошук новин

Популярні теги

Дія Цифрова освіта інтернет
 інновації eМалятко e-Резидентство
 Трембіта ЦНАП Мінцифра
 портал Дія e-Послуги застосунок Дія
 цифрові документи Dіia City
 Дія.Бізнес віртуальні активи
 кібербезпека Dіia Summit 5G
 Відкриті дані Євроінтеграція
 Гд з держпослуг Тендер 4G
 COVID-сертифікати UNITED24
 IT Generation Армія Дронів Starlink

Щотижня ділимося новинами

Кожної неділі ми ділимося цікавим з роботи мінцифри та новинами проєктів. Підпишіться, щоб отримувати листи.

Ваш email

Підписатись

Додаток №10 E-Government Survey 2020. 2020. 364 с. URL:
[https://publicadministration.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2020-Survey/2020%20UN%20E-Government%20Survey%20\(Full%20Report\).pdf](https://publicadministration.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2020-Survey/2020%20UN%20E-Government%20Survey%20(Full%20Report).pdf)

Country EGD I groupings and rating classes within EGD I groups (from highest to lowest) in 2020 and movement between EGD I groups between 2018 and 2020

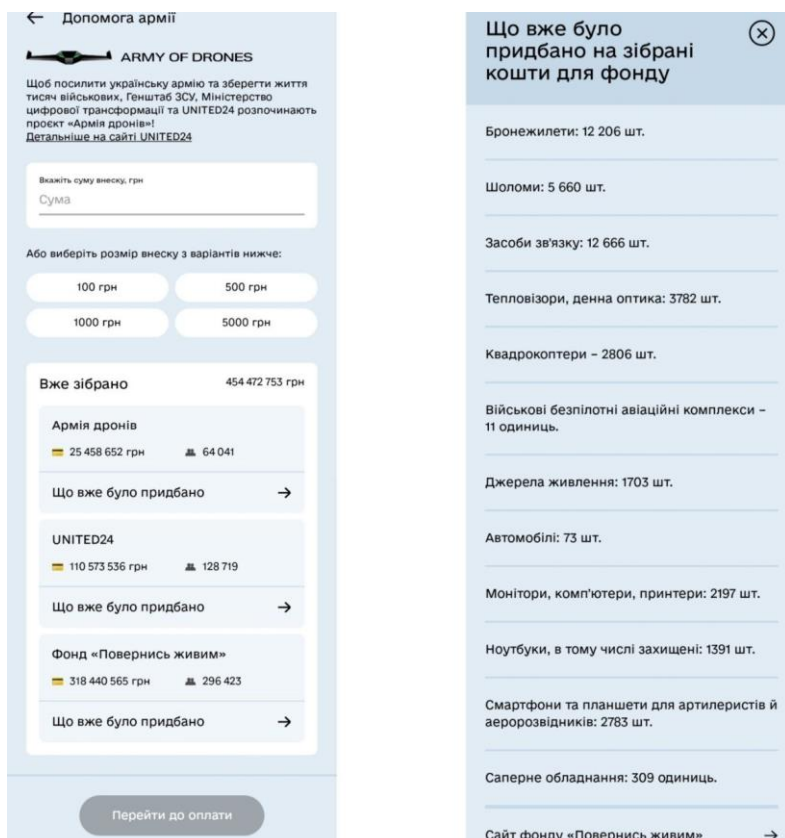
Very High EGD I 2020 (Greater than 0.75)	Rating Class	Movement within group	High EGD I 2020 (Between 0.50 and 0.75)	Rating Class	Movement within the group	Middle EGD I 2020 (Between 0.25 to 0.50)	Rating Class	Movement within the group	Low EGD I 2020 (Less than 0.25)	Rating Class	Movement within the group
Denmark	VH	none	Serbia	HV	none	Lebanon	MH	H to M	Guinea-Bissau	LM	None
Republic of Korea	VH	none	Albania	HV	none	Eswatini	MH	none	Democratic People's Republic of Korea	LM	None
Estonia	VH	none	Brunei Darussalam	HV	none	Guyana	MH	none	Niger	L3	None
Finland	VH	none	Mexico	HV	none	Rwanda	MH	none	Chad	L3	None
Australia	VH	none	Barbados	HV	none	Syrian Arab Republic	MH	none	Central African Republic	L2	None
Sweden	VH	none	Mauritius	HV	none	Nepal	MH	none	Somalia	L2	None
United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland	VH	none	Monaco	HV	VH to H	Tajikistan	MH	none	Eritrea	L1	None
New Zealand	VH	none	Georgia	HV	none	Timor-Leste	MH	none	South Sudan	L1	None
United States of America	VH	none	Qatar	HV	none	Lesotho	MH	none			
Netherlands	VH	none	Colombia	HV	none	Belize	MH	none			
Singapore	VH	none	Armenia	HV	none	Uganda	MH	none			
Iceland	VH	none	Ukraine	HV	none	Honduras	MH	none			
Norway	VH	none	Azerbaijan	HV	none	Côte d'Ivoire	MH	none			
Japan	VH	none	Peru	HV	none	Cuba	MH	none			

Source: 2018 and 2020 United Nations E-Government Surveys.

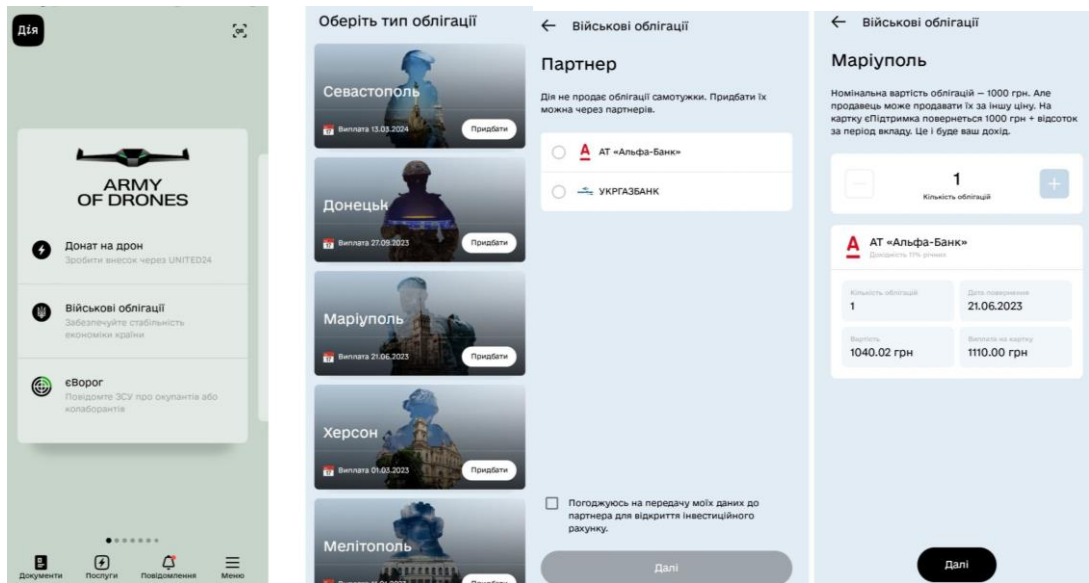
Додаток №11 єДокумент – новий тимчасовий цифровий документ на період воєнного стану URL: <https://itc.ua/ua/novini/u-zastosunku-diya-zyavivsyayedokument-timchasove-posvidchennya-osobi-na-period-voyennogo-stanu-u-razi-vtrati-dokumentiv-takozh-znovu-dostupni-mizhnarodni-covid-sertifikati/>

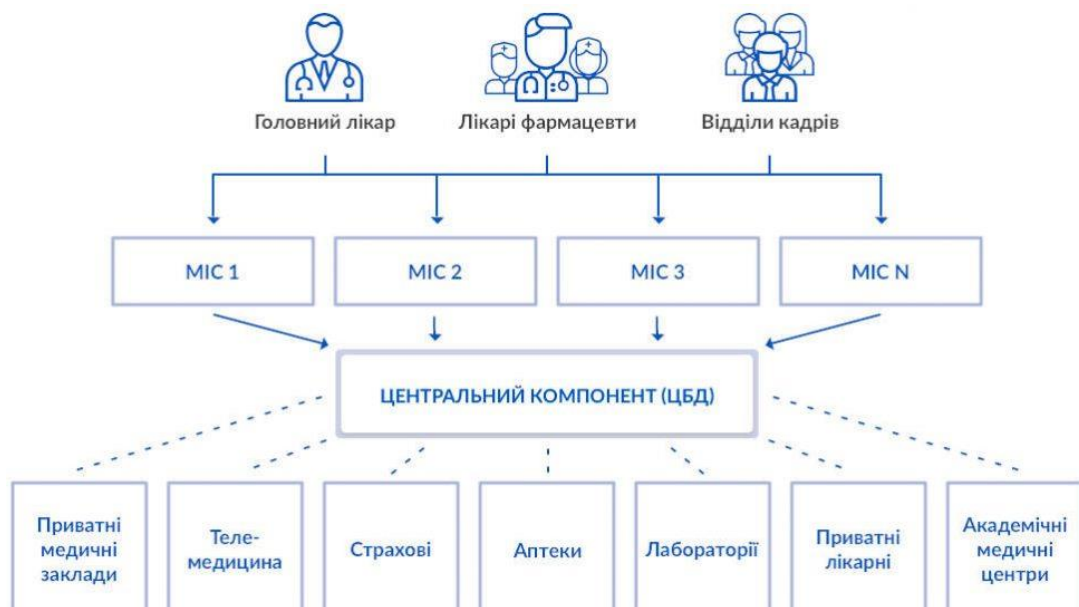
Додаток №12 «допомога армії» URL: <https://diia.gov.ua/>

Додаток 13 Військові облигація у Дія URL: <https://diia.gov.ua/news/vijskovi-obligaciyi-v-diyi-yak-pracyuye-nova-posluga-v-zastosunku>

Додаток №14 Система e-Health URL: https://blog.h24.ua/uk/ehealth-shho-tse-ta-yak-pidklyuchytysya/#%D0%A9%D0%BE_%D1%82%D0%B0%D0%BA%D0%B5_e-Health

Додаток №15 Портал пацієнта URL: <https://medportal.ua/#/>

ПОРТАЛ ПАЦІЄНТА

Чернівецька

УВІЙТИ

[ПЕРЕВІРТЕ МОЖЛИВІСТЬ ОТРИМАННЯ БЕЗКОШТОВНОЇ ВАКЦИНИ ВІД COVID](#)

Пошук лікарів та закладів охорони здоров'я

Електронні сервіси для Пацієнтів

Лікар

Лікувальний заклад

Очистити пошук

Вкажіть ПІБ

Вкажіть спеціальність

ЗНАЙТИ ЛІКАРЯ

Послуга, яку надає

Район

Населений пункт

Розширений пошук ^

Додаток №16 Medics URL: <https://medics.ua/ehealth>

MEDICS

Чернівці

Реформа Ehealth

Система Medics

Пацієнтам

Вхід та реєстрація

БІЛЬШЕ ПАЦІЄНТІВ – БІЛЬШИЙ БЮДЖЕТ

Зареєструвати медичний заклад

ЗАРЕЄСТРУВАТИ ЗАКЛАД

Долучити персонал медичного закладу

ДОЛУЧИТИ ПЕРСОНАЛ

Заповнити декларацію

ЗАПОВНИТИ ДЕКЛАРАЦІЮ

Підписати декларацію

ПІДПИСАТИ ДЕКЛАРАЦІЮ

Додаток №17 hel.si.me. URL: <https://hel.si.me/>

Пошук та бронювання ліків онлайн зі знижкою

 В Heli відновлені онлайн бронювання та пошук ліків в аптеках
Доступне замовлення ліків онлайн із самовивозом: Аптека АНЦ, Аптека Шар®, Аптека Копійка, Аптека Благодія, Медпрепарати, Фармакопійка, Будь здоров, Зі.

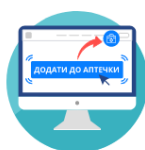
[Знайти ліки](#)

**БУДЬ СМІЛИВИМ,
ЯК УКРАЇНА**

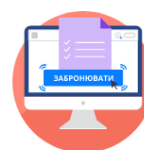
Як здійснити замовлення?

1. ЗНАЙДІТЬ
ЛІКАРСЬКИЙ ЗАСІБ

2. ОБЕРІТЬ
НАЙБІЛЬШ ЗРУЧНУ
АПТЕКУ

3. ЗАБРОНЮЙТЕ ЛІКИ
ТА ОТРИМАЙТЕ
НОМЕР ЗАМОВЛЕННЯ

4. ОТРИМАЙТЕ СМС
ВІД АПТЕКИ

SUMMARY

The implementation of electronic democracy and electronic governance in the administrative apparatus is a requirement of the modern digital world, the introduction of information and communication technologies helps to establish a dialogue between the government and citizens and businesses, helps to involve citizens in joint solving of social problems, ensures accountability and transparency of government bodies to citizens, etc.

The high-quality implementation of all the principles of electronic democracy and electronic governance fully modernizes and optimizes the state administration system, adjusts and adapts it to all the needs and challenges of the modern information society. The goal of implementing e-democracy and e-government is to satisfy all the needs of citizens, optimize the process of interaction between citizens and the state, and build an open and transparent system of public administration through the use of information and communication technologies.

The issue of the implementation of electronic democracy and electronic governance in Ukraine plays a significant role. Being on the path of European development, Ukraine must comply with all European standards and norms in the field of state information policy. Therefore, the introduction of electronic democracy and electronic governance technologies has become a significant European integration factor for Ukraine. The process of introducing e-democracy and e-governance in Ukraine was gradual. First, laws were adopted that ensured the right to receive information, outlined the functioning of the Internet, then normative-legal acts were adopted that ensured citizens' access to public information and ensured the transition to electronic document circulation, then normative-legal acts were adopted that were aimed at development of electronic governance, expansion of access to administrative services and public information.

In recent years, the process of introducing e-democracy and e-governance has significantly intensified in Ukraine, which was characterized by the creation of the Ministry of Digital Transformation of Ukraine, the improvement of the provision of

administrative services, in particular, through the implementation of the «Diia» project, progress in the creation of electronic portals of public authorities at all levels, the creation unified information and communication infrastructure of state authorities and local self-government bodies, etc.

Taking the course to build a digital state, implementing the idea of a «state in a smartphone», Ukraine has every chance. to become one of the leading digital states. Ukraine is actively building a digital architecture, minimizing the risks of a digital divide, introducing high-quality online services that simplify the lives of Ukrainians today.

Today, there are many interesting cases in Ukraine that confirm the fact that Ukraine is developing as a digital state, the creation of the «Diia» project, which provides many administrative services to Ukrainians in just a few minutes and allows you to keep all the necessary documents in a mobile gadget. The introduction of information and communication technologies in the agricultural sector ensured the transition to world standards, laid the groundwork for the development of a strong, technological state that does not lag behind global trends in innovation and keeps up with the times. Health care reform, introduction of qualitatively new methods of interaction of citizens with doctors and the state, improves the process and quality of providing electronic services to citizens.

Ukraine's achievements in the field of e-democracy and e-governance provided a qualitatively new level of state management and its interaction with society, improved and established interaction between state authorities and local self-government bodies, business, organizations, citizens and state bodies. However, in Ukraine, there are still problems with legislative support for the functioning of certain elements of e-government and e-democracy, problems with technical and informational support, lack of widespread high-speed Internet, etc. Reforming some industries is not effective enough. Ensuring the high-quality functioning of e-government at all levels should have a positive effect on further transformations in Ukrainian society.